

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2008

Marcela NOVOTNÁ

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Ústav translatologie

**VYJADŘOVÁNÍ MEZIPROPOZIČNÍCH VZTAHŮ
V PŘEKLADU
BILATERÁLNÍCH MEZINÁRODNÍCH SMLUV**

**EXPRESSION OF INTERPROPOSITIONAL
RELATIONSHIPS IN THE TRANSLATION
OF BILATERAL INTERNATIONAL TREATIES**

Magisterská diplomová práce

Marcela Novotná

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Jana Králová, CSc.

Leden 2008

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité prameny a literaturu.

V Praze dne 17. 12. 2007

Marcela Novotná

Poděkování

Velice ráda bych poděkovala prof. PhDr. Janě Králové, CSc. za ochotu a vstřícnost při vedení této práce a za cenné rady a podněty udílené při jejím vypracovávání. Můj velký dík patří rovněž doc. Janě Hoffmannové z Ústavu translatologie za zodpovězení otázek ohledně syntaktické roviny českého jazyka, prof. JUDr. Pavlovi Šturmovi, DrSc. a JUDr. Vladimíru Balašovi, CSc. z Katedry mezinárodního práva Právnické fakulty UK za uvedení do problematiky práva mezinárodních smluv a JUDr. Jiřímu Hřebejkovi z Katedry ústavního práva Právnické fakulty UK za vysvětlení fungování těchto smluv v systému práva ČR. S poděkováním se obracím rovněž na PhDr. Milana Bubna z Jazykového centra UK FF a na ing. Axela Barru za korekturu anglického a španělského shrnutí této práce. V neposlední řadě s vděčností děkuji své rodině za neustávající psychickou podporu v průběhu celého mého studia a při vypracovávání této práce.

“En la lucha por el Derecho la primera batalla que se libra es la del lenguaje.”

(Landelino Lavilla¹)

Vyjadřování mezipropozičních vztahů v překladu mezinárodních smluv

I. ÚVOD

1. 1 Zaměření a cíl práce, hypotézy

Zaměření této diplomové práce je teoreticko-empirické. Naším cílem bude zjistit, jakými prostředky jsou vyjadřovány mezipropoziční vztahy v překladu bilaterálních mezinárodních smluv. S ohledem na předpokládané výsledky našeho výzkumu postulujeme na základě studia odborné literatury následující hypotézy:

Hypotéza č. 1

Vzhledem k obecně formulovanému poznatku Jiřího Levého o nadměrném výskytu vztahových vět v překladech ze západních jazyků do češtiny (Levý, 1998, s. 76) můžeme očekávat, že se tato tendence projeví i v námi zkoumaném vzoru textů.

Hypotéza č. 2

Ve snaze vyhnout se interferencím výchozího jazyka využívají překladatelé často odlišných překladatelských postupů na místech, kde by se jako snadný překladový ekvivalent nabízel přechodník (Levý, 1998, s. 74). Avšak v českých právnických textech bývají přechodníky poměrně frekventované (Čechová et al., 2003, s. 118). Zajímá nás, jak se tyto dvě protichůdné tendence odrazí v námi analyzovaném překladu.

Hypotéza č. 3

V překladech dochází často k intelektualizaci, která se mimo jiné projevuje tendencí k formálnímu vyjadřování syntaktických vztahů. Z ní vyplývá upřednostňování podřadných souvětí oproti souřadným a jejich vyšší zastoupení v českém překladu (Levý, 1998, s. 146-148). Zajímá nás, zda se tento rys projeví v námi sledovaném

¹ (Bez bližší specifikace ohledně roku a strany in Feria García, 1999, s. 11)

překladu. Důležitou úlohu zde sehraje velikost překladatelem stanovené překladatelské jednotky.

Hypotéza č. 4

Český administrativní styl (do kterého autoři zařazují i styl právní) má velmi výraznou tendenci k nominalizaci (Čechová et al., 2003, s. 187). Španělský právní a administrativní styl je v rámci španělštiny pocíťován jako nominální, ve srovnání s češtinou je však stále velmi verbální (Králová et al., 2003, s. 19). Proto se domníváme, že napočítáme ve španělských textech více přísudků a tím i větší počet vět obecně.

Hypotéza č. 5

Při splnění předpokladu hypotézy č. 4 bude španělský text delší než text český. Pro větší rozsah španělského textu hovoří také povaha španělštiny jako analytického jazyka. Opačným směrem budou však působit prostředky pro vyjadřování polovětných konstrukcí, jež jsou výrazem tendence jazykového systému španělštiny k syntaktické kondenzaci. Zaměříme se na to, jakým způsobem se tyto protichůdné tendence promítají do realizace námi zkoumaného textu.

1. 2 Metodologické postupy, materiál, metody výzkumu

Akademická mluvnice češtiny definuje ve 3. díle (nazvaném Skladba) propozici jako „*konfiguraci obsahových entit, představující myšlenkový odraz nějakého výseku skutečnosti*“ (Daneš, Hlavsa, Grepl a kol., 1987, s. 9). Mluvčí sleduje komunikativní cíl své výpovědi a na jeho základě si vybírá z paradigmatu se nabízející propozice. Strukturní možnosti konkrétního jazyka však kladou mnohým realizacím propozic odpor a nutí mluvčího vyjádřit se zcela specifickým způsobem.

Vliv jazykových systémů na vyjádření propozic a vztahů mezi nimi se ukáže nejlépe při jejich srovnávání. Proto se budeme v naší práci zabývat jak originálními, tak překladovými texty a uplatníme kontrastivní hledisko.

Zajímat nás bude, jakým způsobem jsou vyjadřovány mezipropoziční vztahy v překladu právních textů. Za tímto účelem si volíme velmi specifický žánr – bilaterální mezinárodní smlouvy. Jako textový materiál nám poslouží *Smlouva mezi Českou republikou a Chilskou republikou o sociálním zabezpečení*, *Smlouva o sociálním zabezpečení mezi Českou republikou a Španělským královstvím*, *Convenio de Seguridad Social entre la República de Chile y la República Checa*, *Convenio de Seguridad Social*

entre el Reino de España y la República Checa, Convenio de Seguridad Social entre el Reino de España y la República de Chile, Smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o vzájemném zaměstnávání občanů, Smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o sociálním zabezpečení a Smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o poskytování a úhradě zdravotní péče.

Abychom mohli žánr mezinárodní smlouvy traktovat v jeho úplnosti, zohledníme nejprve širší kontext. Začneme od charakteristiky právního stylu obecně a posléze v něm vymezíme postavení žánru mezinárodní smlouvy. Na základě odborné literatury a překladatelské analýzy definujeme žánrové konvence (žánrové konvence v oblasti syntaktické roviny však ponecháme až na závěr této práce a shrneme zde výsledky našeho výzkumu v této oblasti). Ačkoli naše práce v zásadě vychází z normativní funkce právních norem a jejich instrumentálního překladu, zastavíme se krátce také u případů, kdy za dominantní komunikativní funkci textu je považována funkce informativní a od překladatele je vyžadováno vytvoření překladu dokumentárního.

Poté náš vhled do problematiky ještě více zúžíme a zaměříme se na to, jakými prostředky jsou v originálním a v překladovém textovém materiálu realizovány mezipropoziční vztahy. Budeme postupovat metodou kvantitativního výzkumu.

V textovém materiálu budeme postupně sledovat čtyři oblasti: 1) explicitní a implicitní prostředky pro vyjádření propozice, 2) poměr verbálního a nominálního vyjádření propozice, 3) realizace mezipropozičních vztahů v souvětí a 4) uplatnění různých typů syntaktického celku v textu.

Začneme od kvantitativních charakteristik výše vyjmenovaných oblastí v českém originálním textu. Pokračovat budeme originálním textem španělským. Následně přistoupíme k porovnání výsledných údajů získaných analýzou českého a španělského originálního textu.

Analogicky budeme postupovat i v případě českého a španělského překladového textu (v části věnované žánru mezinárodní smlouvy zdůvodníme, proč oba texty budeme nazývat „překladové“ a proč nebudeme používat v translatologii pevně etablovaných termínů výchozí a cílový text). Nejprve stanovíme kvantitativní zastoupení zkoumaných prostředků v českém překladovém textu a potom v překladovém textu španělském.

Následně srovnáme výsledné údaje získané rozбором sledovaných prostředků v českém originálním a v českém překladovém textu. Stejný postup uplatníme v případě španělského originálního a španělského překladového textu.

V závěru této části výzkumu konfrontujeme údaje z českého překladového a španělského překladového textu.

Při translatologické analýze se zaměříme na překladatelské postupy. Kvantitativně vyjádříme četnost zachování propozice a četnost posunů k jejímu volnějšímu nebo těsnějšímu vyjádření. Ke každému samostatně vymezenému překladatelskému postupu uvedeme příklady z textového materiálu.

V závěru naší práce uvedeme přehled zjištěných konvencí žánru bilaterální mezinárodní smlouvy v oblasti mezipropozičních vztahů. Poté konfrontujeme výsledky empirického výzkumu s hypotézami stanovenými v úvodu naší práce. Zjistíme, do jaké míry je náš výzkum pro žánr bilaterálních mezinárodních smluv potvrzuje nebo vyvrací.

1. 3 Mezipropoziční vztahy, stav zkoumané problematiky

Akademická mluvnice češtiny (Daneš, Grepl, Hlavsa, 1987) uvádí, že se vztahy mezi větně vyjádřenými propozicemi v promluvě mohou realizovat jako a) textová spojení, b) souvětí spojení paratactická a c) souvětí spojení hypotactická. Naše bádání se však nezastaví pouze na rovině souvětí, neboť bychom takto pokryli pouze část předmětu našeho výzkumu, a to explicitní větné vyjádření propozice. Budeme zkoumat i prostředky, jež propozici vyjadřují implicitním způsobem (tzv. syntaktické kondenzátory).

Ve španělštině jsou polovětné vazby s infinitivem, gerundiem a participiem frekventovaným jevem (Báez, Dubský, Králová, 1999, s. 190). Při překladu do češtiny je lze převádět souvětím, větným členem, předložkou a pádovou koncovkou (idem, s. 208).

Český jazyk disponuje pro vyjádření implicitní propozice různými prostředky – infinitivem, participiem, přechodníkem, dějovým substantivem a dějovým adjektivem (Grepl, Karlík, 1986, s. 347). Mnohé z nich však nelze považovat za bezpříznakové. Zde se projevuje důležitá úloha žánrových konvencí, jak si ukážeme v části věnované popisu mezinárodních smluv jako specifického žánru.

Tradiční pojetí české gramatiky rozlišuje v oblasti syntaktických vztahů souvětí souřadné a podřadné. Vedlejší věty klasifikuje na základě jejich „*větněčlenské funkce v syntaktické struktuře věty řídící dle funkčně syntaktického kritéria*“ (Grepl,

Karlík, 1986, s. 350). Tento přístup se s vývojem poznatků o české syntaxi však ukázal jako neúplný. Bádání v oblasti syntaxe se začalo orientovat cestou zohledňování sémantických vztahů mezi větami. V práci Vývoj českého souvětí J. Bauer zdůraznil, že se na vzniku a vývoji souvětých typů podílí významový vztah vedlejší věty k větě hlavní a nikoliv větněčlenská funkce vedlejší věty, která byla doposud považována za rozhodující kritérium (J. Bauer, 1960, s. 18 in Grepl, Karlík, 1986, s. 351).

Nově zavedené sémantické pojetí bylo jazykovědci záhy rozpracováno a přijato jako základní kritérium popisu souvětí. V uceleném pojetí byl tento přístup poprvé použit při tvorbě příslušné části Akademické mluvnice češtiny (Grepl, Karlík, 1986, s. 351). Teprve sémantický obrat v bádání o souvětí přináší podněty ke vzniku a rozpracování teorie větných propozic jako obsahů věty, jejichž vzájemnými syntaktickými vztahy se v naší práci budeme zabývat. Z tohoto důvodu budeme pro potřeby popisu mezipropozičních vztahů čerpat z odborné české literatury, která tuto změnu vědeckého přístupu již zohlednila. Zpravidla se bude jednat o tituly, jež vyšly v časovém rozmezí od začátku osmdesátých let do současnosti (Karlík, 1995, s. 8).

Při popisu jednotlivých typů prostředků k vyjadřování mezipropozičních vztahů budeme vycházet zejména z publikací Akademická mluvnice češtiny, 3. díl (Daneš, Grepl, Hlavsa eds., 1987), Skladba spisovné češtiny (Grepl, Karlík 1986), Příruční mluvnice češtiny (Grepl, Karlík a kol., 1995) a Česká stylistika (Bečka, 1992). Protože naše práce srovnává dva jazykové systémy, nemůže se opírat pouze o literaturu vzniklou na základě analýzy českého jazyka. Podrobná charakteristika španělské syntaxe je podána v dílech Gramática Descriptiva de la Lengua Española (Bosque, Demonte, 1999) a Gramática de la Lengua Española (Alarcos Llorach, 2000). Z kontrastivního hlediska se tématem mezipropozičních vztahů mezi češtinou a španělštinou zabývají autoři Moderní gramatiky španělštiny (Báez, Dubský, Králová, 1999). Na úzkou část našeho tématu, na překlad vztažných vět, se zaměřila ve své diplomové práci z roku 2001 Petra Pokorná. Explicitností a explicitací v překladu z němčiny do češtiny a z češtiny do němčiny se ve své diplomové práci z roku 2006 zabývala Petra Konšalová.

1. 4 Žánr mezinárodní smlouvy, stav zkoumané problematiky

Autory literatury zabývající se žánrem mezinárodní smlouvy můžeme v zásadě rozčlenit na tři skupiny.

Do první skupiny řadíme právníky - odborníky na mezinárodní právo veřejné, kteří přistupují k institutu mezinárodní smlouvy z právního hlediska. Zabývají se otázkou, jak a proč tato právní norma vzniká, jaká je její funkce, jaké formální a obsahové požadavky musí splňovat, jaké jsou předpoklady její aplikace a interpretace a jakou mezinárodní právní normou se musí řídit. Touto mezinárodní právní normou je Vídeňská úmluva o smluvním právu z roku 1969. Upraveny jsou zde mimo jiné i požadavky na překlad mezinárodních smluv. Úkolem odborníků z oblasti práva je právní normy v zájmu jejich aplikace interpretovat. Z tohoto důvodu jsou i oni postaveni před úkol vypořádat se s problémy překladu mezinárodních smluv. Proto se většinou ve svých mezinárodně právně orientovaných publikacích tomuto tématu krátce věnují. Pro naše účely budeme vycházet z prací Čepelky a Šturmy (2003), Potočného a Ondřeje (2003), Balaše a Šturmy (1997), Čepelky (1999), Seidl-Hohenvelderna (1999), Diez de Velasca (2005), Gonzálese Campose et al. (2003), Gutiérrezze Espady (1995), Mariño Menéndeze (2005), Pastora Ridrueja (2003), Reyese Sáncheze (2002), Remira Brotonse (1997), Rodríguezze Carrióna (2005) a Vedrosse a Simmy (1984).

Druhou skupinu tvoří odborníci zabývající se stylem právních textů a překladem mezinárodních smluv z lingvistického a z translatologického hlediska. Ačkoliv bývají mezinárodní smlouvy běžně překládány, translatologické literatury věnující se výslovně tématu překladu mezinárodních smluv neexistuje mnoho. Velmi cenným zdrojem informací jsou v této oblasti zejména publikace Z. Šarčevičové (1989, 1994, 1997, 1999, 2000). Jiní autoři se naší tematiky rovněž dotýkají, nejčastěji se však zamýšlejí nad různými otázkami souvisejícími s překladem stylu právních textů obecně nebo nad jednotlivými úskalími, která tato oblast přináší. V naší práci budeme čerpat podněty z publikací, jejichž autory jsou Čapek (1988), Kučerová (1991), Álvarez (1997), Arróniz Ibáñez de Opacua (1999), Blanco (2003), Boto a Rosario (2004), Elena (2001), Engberg (1999), Kjaer (1999), Mata Pastor (1999), Mayoral (1999a, 1999b, 2003), Sandrini (1999), Stolze (1999a, 1999b, 1999c), Verba a Guzmán Tirado (2005), Feria García (1999) a Garre (1999).

Třetí skupinu představují badatelé, kteří získali jak právnícké, tak lingvistické vzdělání a získané poznatky ve svém díle kombinují. Na toto místo řadíme M. Tomáška a J. Kořenského. Tito autoři ve svých odborných publikacích a člancích syntetizují

poznatky z oblasti translatologie a práva. Nabízejí tak oběma stranám zastupujícím tyto dvě vědní disciplíny možnost fundovaně se poučit o oboru, který za určitých okolností přesahuje i do jejich pole výzkumu.

II. TEORETICKO-EMPIRICKÁ ČÁST

2. 1 Právní styl

2. 1. 1 Vymezení pojmu - právní nebo právnícký styl?

Při hledání vhodného názvu pro označení stylu, jenž je vlastní textům z oblasti práva, se nám v českém jazyce zdánlivě nabízejí dvě možné varianty, adjektiva „právní“ a „právnícký“. Odpověď na otázku, které z nich máme dát přednost, zprostředkovává etymologický vhled do této problematiky. Zatímco adjektivum „právní“ je odvozeno od substantiva „právo“ a představuje tudíž námi hledanou správnou variantu, adjektivum „právnícký“ bylo vytvořeno od slova „právník“ (Knappová, Švestka, Dvořák a kol., 2005, s. 201) a požadavkům našeho paradigmatu nevyhovuje. Výběr adjektiva „právnícký“ by znamenal neúmyslné zúžení okruhu uživatelů právního jazyka výlučně na právníky² (Tomášek, 1998, s. 21). Tato diferenciaci však nebývá striktně uplatňována všude. Například M. Čechová a kol. hovoří o stylu právníckém, který vymezuje jako součást funkčního stylu odborného (Čechová a kol., 2003, s. 33)

2. 1. 2 Charakteristické znaky

Definici právního stylu založenou na zohlednění vnitrotextových a vnětextových faktorů uvádí M. Tomášek. Právní styl pojímá jako „*jazykový subsystém funkčně vázaný na označování právních skutečností na základě doplňkové kompetence v oblasti práva*“ (Tomášek, 1998, s. 25). Právní jazyk³ by měl odpovídat následujícím požadavkům: být významově přesný, jednoznačný, stručný, srozumitelný, ustálený, ústrojný, úkonný a neexpresivní (idem, s. 25). K těmto znakům je zapotřebí připočíst ještě všeobecnou platnost a objektivitu (Verba, Gurmán Tirado, 2005, s. 14) i přehlednost textů (Jelínek, 1996, s. 248).

² Ustálenou výjimku z tohoto rozlišení představuje zavedený český termín *právnícká osoba* (Knappová, Švestka, Dvořák a kol., 2005, s. 2001).

³ Právní jazyk není samostatným jazykovým systémem. Tvoří součást spisovného jazyka a využívá jeho vyjadřovacích prostředků. Má však specifickou funkci a je spojen s oblastí práva (Hladiš, 1995, s. 104).

Vyjma úkonnosti, jež souvisí s normativní funkcí právních textů, můžeme konstatovat, že tyto požadavky bývají kladeny na odborné texty obecně (Čechová a kol., 2003, s. 148n). Proto můžeme právní styl vymezit v souladu s tradicí české stylistiky jako součást stylu odborného (Čechová, 2003, s. 33). Jedná se však o svébytný styl, jenž se od ostatních stylů, řazených pod souhrnné označení odborné texty, odlišuje právě provázaností s právní oblastí a u některých žánrů i přítomností normativní funkce (Kjaer, 1999, s. 64-65). Charakteristický je také výběrem a uspořádáním lexikálních jednotek, pořádkem slov, syntaktickými preferencemi a členěním textu (Hladiš, 1995, s. 104).

Na naplňování požadavků významové přesnosti, jednoznačnosti a ustálenosti má zásadní podíl užívání terminologie, M. Čechová a kol. určuje pojmovost jako rozhodující faktor, jenž se podílí na konstituování odborného funkčního stylu (Čechová a kol., 2003, s. 148). Právní texty jsou velmi terminologicky nasycené a užívání konkrétních termínů bývá striktně vymezené. Jejich obsah často reguluje nebo odráží konkrétní situace běžného života, z tohoto důvodu se zde setkáváme jak s termíny vyskytujícími se výhradně v oblasti práva, tak i mimo ni (Stolze, 1999, s. 47). Neboť stejně jako jiné společenskovední disciplíny čerpá i právní věda často při tvorbě vlastní terminologie z běžného jazyka a „vypůjčené“ výrazy opatřuje specifickým významem. Aby se takový blíže určený význam mohl uplatnit, je potřeba vnímat tento výraz jako termín užitý v konkrétním kontextu⁴. Forma výrazu z běžného jazyka zůstává nadále zachována, je však naplněna jiným obsahem. (Stolze, 1999, s. 47).

Kromě pevně stanovené právní terminologie (definované zákonodárci pro konkrétní právní normu či odvětví, rozvíjené judikaturou a pěstované právní naukou) zde nalezneme i terminologii použitou okazionalně. Možnost definování určitého pojmu ad hoc v daném dokumentu (a jeho následného užívání v něm) vyplývá z dispoziční zásady vůle stran. Jednající strany v rovném postavení si mohou dohodnout význam a rozsah užitého vágního pojmu s cílem předejít případným interpretačním pochybnostem. Kdyby tak neučinily, uplatní se v případě sporu o význam termínu standardní, popřípadě nadstandardní postupy interpretace práva (Boguszak, Čapek, Gerloch, 2001, s. 182). Tyto právní definice jsou vyjadřovány definičními formullemi.

⁴ Jako příklad uveďme sloveso *zcizit*. Slovník spisovné češtiny (1994, s. 560) jej definuje jako „*odcizit, ukrást, vzít*“. V právním diskurzu je tato sémantika naprosto zamítnuta a místo ní nastupuje význam „*přenechat vlastnické právo nabyvateli na základě projevu vůle dosavadního vlastníka*“ (Hendrych, 2001, s. 1145).

Vzhledem k tomu, že právní styl nevyžaduje výrazovou rozrůzněnost a opakování výrazů zde není pocíťováno jako rušivý faktor (schematičnost vyjadřování naopak představuje jeden ze základních znaků tohoto stylu vůbec), setkáme se zde velmi často s definičními formulami základními, jež vyjadřují identifikační vztah prostřednictvím slovesa „být“ (Jelínek, 1996, s. 243).

Právo není abstraktním souborem norem bez vztahu k běžnému životu. Naopak, jeho účelem je regulovat společenské vztahy a umožnit bezproblémové fungování společnosti. Z tohoto důvodu se dotýká nejrůznějších oblastí lidské činnosti. Aby je mohlo upravovat, přejímá jejich poznatky i způsob vyjadřování. Proto se v právních textech objevují i termíny z jiných disciplín (Martin, 2006, 385).

Je nutno však upozornit, že existuje velmi málo právních termínů, jež by byly aplikovatelné univerzálně. Například právními systémy bychom jich našli pravděpodobně poskrovnu⁵, v rámci kontinentálního systému práva bychom za ně mohli považovat zásady a instituty převzaté do dnešních právních řádů z práva římského, nejvíce úspěšní bychom zřejmě byli v jednotlivých konkrétních právních řádech⁶. Ale i zde se je potřeba mít na pozoru. Neboť terminologie vymezená legálními definicemi je závazná pouze v rozsahu právní normy, v níž bylo její definice užito. Z tohoto důvodu nalezneme v právních kodexech obecnou část, kde bývají právě tyto pojmy pro konkrétní zákoník definovány⁷. V jiném právním odvětví však význam tohoto termínu může být definován odlišně nebo se ho nemusí užívat vůbec. Na základě této skutečnosti Cornu konstatuje, že pro právní terminologii je charakteristická polysémie a Arntz hovoří v této souvislosti o její inkongruenci (Cornu, 1990, s. 89-117 a Arntz, 1993, s. 6 in Šarčević, 1997, s. 231-232). Právní terminologie je ovlivňována i sociálně kulturními aspekty a politickým uspořádáním státu. Jsou-li si státy v těchto faktorech blízké, pravděpodobnost existence funkčních ekvivalentů v oblasti terminologie se zvyšuje, zejména však záleží na tom, do jaké míry si odpovídají obsahy jednotlivých právních řádů a jazykové i stylistické konvence jednotlivých žánrů (Falzoi, 2006, s. 373).

⁵ Tento úkol by náležel právní komparatistice a implikoval by hledání právních univerzálií.

⁶ Společnými instituty právního řádu se zabývá obor teorie práva.

⁷ Z tohoto důvodu nelze zaměňovat termíny zdánlivě synonymní, jež však náležejí různým právním oblastem.

Kromě terminologie se na zachovávání přesnosti a jednoznačnosti podílí i konvencionalizované vyjadřování. Výběr lexikálních a frazeologických prostředků je pevně regulován, nepřipouští odchylky (Hladiš, 1995, s. 105). Výrazové stereotypy usnadňují tvorbu i recepci textu a přispívají k jednotné interpretaci (Jelínek, 1996, s. 242). Důležitá je i standardizovaná forma, projevující se pevně stanovenou strukturou textu a jeho členěním (Cancino, 2006, s. 357).

Právo je neodmyslitelnou součástí civilizované společnosti a stejně jako ona prošlo dlouhým historickým vývojem, jenž se odrazil i do jazyka a stylu textů. Udržely se zde prvky, jež jsou v jiných funkčních stylech považovány za archaické (Stolze, 1999, s. 54). Proto můžeme právní styl označit za velice konzervativní (Cancino, 2006, s. 357).

Právní texty by měly být srozumitelné každému občanu. Požadavek srozumitelnosti právních textů je jistě na místě, avšak jedná se o poněkud spornou záležitost⁸. Samotní odborníci na právní problematiku uznávají, že to reálně není možné, neboť právní systém je velmi komplexní a konkrétní právní ustanovení je zapotřebí vnímat na pozadí souhrnné úpravy celé problematiky. Jestliže budeme požadovat pouze srozumitelnost jazyka, jímž jsou tyto předpisy vyjádřeny, dojdeme pravděpodobně k závěru, že jazyk běžnému občanu přístupný je. Jedná se o spisovnou formu úředního jazyka, většina výrazů je přejímána z běžné slovní zásoby. Otázkou však zůstává, jakou výpovědní hodnotu mají konkrétní ustanovení pro laika⁹. Proto nás nepřekvapí, když se i v odborné translatologické literatuře setkáváme s názory, že pro běžného člověka „*el lenguaje jurídico acaba siendo rebuscado, nebuloso y ambiguo*“ (Salvador¹⁰ in Álvarez, 1999, s. 52). Tato situace vyplývá ze skutečnosti, že pro různé typy adresátů (odborníky a laiky¹¹) je k dispozici pouze jeden text, jehož tvůrce se pomocí ústupků jedné či druhé straně snaží o to, aby vytvořil text přijatelný pro oba typy jeho recipientů (Martin, 2006, 384).

⁸ V právu platí zásada *ignorantia legis non excusat*. Stanoví, že každý je obeznámen se zněním zákonů a nemůže se tudíž vymlouvat na jejich neznalost. Ačkoli je vzhledem k množství právních předpisů zřejmé, že se jedná o fikci, bývá znalost právních norem presumována z toho důvodu, aby v důkazním řízení nemusel být zkoumán i obsah vědomí konkrétní osoby, neboť tento požadavek je reálně neuskutečnitelný.

⁹ Přečte-li si například v § 250 českého trestního zákona pojem „škoda nikoli nepatrná“, jistě porozumí jednotlivým výrazům. Ale představí si pod nimi správný obsah?

¹⁰ Bez uvedení roku a strany

¹¹ Kelsen hovoří v této souvislosti o odbornících jako „přímých adresátech“ a laicích, jichž se norma dotýká, jako o „adresátech nepřímých“ (Kelsen, 1979, s. 41 in Šarčević, 1997, s. 60).

Další charakteristický znak právního stylu, explicitnost, se projevuje nejen v obsahové, ale i ve výrazové rovině. Místo jednoslovných vyjádření bývají upřednostňovány výrazy tvořené dvěma prvky. Informační složku nese obvykle pouze jeden člen dvojice, druhý má pouze obecný význam. Převládá také tendence k formálnímu vyjadřování vztahů mezi jednotlivými větnými členy i mezi větami v souvětí. (Jelínek, 1996, s. 244).

Explicitnost rovněž úzce souvisí s realizací textové koheze a koherence. Jako další prostředky přispívající k soudržnosti textu je možné jmenovat anaforické i kataforické odkazování a textové konektory (Jelínek, 1996, s. 246).

Do právního stylu se silně promítají extralingvistické skutečnosti. Odrážejí rozdíly nejen mezi jednotlivými právními systémy, ale i mezi právními řády jednotlivých suverénních států. Tyto odlišnosti se zřetelně projevují v právním jazyce a ovlivňují jeho konvence. Z tohoto důvodu Sandrini uvádí, že o právním jazyce jako obecném pojmu lze hovořit pouze s velkou dávkou abstrakce. Daleko výstižnější by bylo podle jeho názoru hovořit o právním jazyce jednotlivých právních řádů (Sandrini, 1999, s. 12). K obdobnému závěru dochází po vyhodnocení typických znaků právního stylu také Ibáñez de Opacua. Upozorňuje na komplexnost právního systému, uzavřenost právního jazyka, důležitou úlohu odborných termínů, nulovou ekvivalenci způsobenou rozdílností právních řádů, širokou škálu témat sjednocenou pod zastřešujícím pojmenováním právo atd. (Ibáñez de Opacua, 1999, s. 155).

V počátečním výčtu vlastností právního stylu jsme zmiňovali také úkonnost aneb normativní funkci. Jsou jí nadány především zákony a jiné právní předpisy (regulují fungování společnosti) a smlouvy (upravují vznik, změnu a zánik právních vztahů). Funkci informativní nesou texty charakteru úřední listiny, jež deklarují, že došlo k nějaké právní skutečnosti¹². Funkci formativní má právní odborná literatura. Albi hovoří i o funkci argumentativní, jež je vlastní rozsudkům a funkci informativní, která je typická pro ustanovení uvádějící do situace vzniku smlouvy (Albi, 1999¹³ in Cancino, 2006, s. 366). Toto hrubé rozčlenění však platí pouze z hlediska dominantní komunikativní funkce. Neboť většina žánrů v sobě spojuje více funkcí najednou. Zejména se to týká funkce normativní, jejímž prostřednictvím stát reguluje fungování společnosti, a funkce informativní (Hladiš, 1995, s. 105).

¹² Např. rodný list, oddací list atd.

¹³ Bez udání strany.

2. 1. 3 Znaky českého právního stylu

Právní styl se vyznačuje terminologickou nasyceností, syntaktickou složitostí, vysokou průměrnou délkou vět s velmi nízkým využitím kohezních prostředků, knižností až archaičností a specifickým užíváním interpunkčních znamének (Uhlířová, 1995, s. 108). Tento poznatek Uhlířová formuluje sice pouze na základě průzkumu českého právního stylu, avšak na základě osobní zkušenosti se domníváme, že je obecně platný i pro španělštinu. Kdybychom španělský a český právní funkční styl srovnávali mezi sebou, našli bychom rozdíly v absolutním vyjádření míry jednotlivých vlastností. Španělské věty by byly pravděpodobně ještě delší než české a zastoupení prostředků k vyjádření koheze a koherence by bylo ve španělském textu vyšší. Avšak srovnávali-li tyto funkční styly jednoho jazyka s ostatními funkčními styly stejného jazyka, můžeme konstatovat, že se vůči ostatním funkčním stylům svého vlastního jazyka chovají obdobně.

Vzhledem k ostatním funkčním stylům bychom mohli český styl právní vymezit jako nominální, ve srovnání se španělským právním stylem je český právní styl ještě více nominální. Tato tendence vyplývá ze snahy o věcnost vyjadřování. S tím je spojena i vysoká syntaktická kondenzace. V široké míře se zde uplatňují verbonominální tvary sloves tvořené slovesem s širokým významem a substantivem nesoucím význam. Vedlejší věty i rozvité přívlastky přispívají k přesnosti pojmenování. Dostatečný prostor je zde ponechán i několikanásobným záporům¹⁴.

Právní norma upravuje neurčitý a neomezený počet případů, na které ji lze aplikovat. Z tohoto důvodu musí být dostatečně abstraktní. Upřednostňuje generická pojmenování¹⁵ subjektů a využívá velkého množství abstraktních substantiv. Časté je užívání pasiva, které umožňuje nevyjadřovat původce děje. Při vytváření návrhů právních norem mají všechna ministerstva k dispozici podrobná pravidla, upravující i jazykovou výstavbu textu. Dbá se o dosažení terminologické přesnosti a jednotnosti i o stručnost vyjadřování. Preferovat by se měly ustálené významy slov, v případě odchýlení se od běžného významu je zapotřebí pojem závazně definovat. Upřednostňovány by měly být české výrazy oproti výrazům přejatým. Ve vysoké míře by se měl uplatnit přítomný čas a oznamovací způsob sloves. Singulár má přednost před plurálem (Hladiš, 1995, s. 105).

¹⁴ Např. škoda nikoli nepatrná

¹⁵ Např. obviněný, obžalovaný, pachatel atd.

Mezi časté nedostatky právních projevů, přispívající k jejich nesrozumitelnosti, patří velmi rozvité přívlastkové konstrukce a nepravé věty vztažné (idem, s. 105).

2. 1. 4 Znaký španělského právního stylu

Právní styl španělského jazyka bývá charakterizován jako konzervativní a konvencionalizovaný. Převažuje zde snaha o stručnost (vyúsťující až do strohosti) a o maximální přesnost (projevující se častými opakováními, lexikální redundancí, tato tendence působí zpětně proti snaze o stručnost vyjadřování). Ustálenost vyjadřování bývá zajišťována pomocí terminologizovaných slovních spojení. Mnohé z nich se vyznačují tendencí k multiverbizaci. Jedná se zejména o opakování substantiv a sloves, působící velmi šablonovitým charakterem. Jiná sousloví sestávají z anteponovaných a postponovaných adjektiv, další ze synonymických dubletních tvarů substantiv, sloves nebo adjektiv. Zvláštní postavení zaujímají ustálené formulace, jež dodávají textu slavnostní a oficiální ráz a bývají využívány rovněž k členění výstavby textu. (Cancino, 2006, s. 360-364). K zachování požadavku přesnosti rovněž přispívá vysoká frekvence vztažných vět a užívání infinitivních, gerundiálních a participiálních konstrukcí (Králová a kol., 2003, s. 18).

Ve srovnání s ostatními funkčními styly je velmi nominální (Králová a kol., 2003, s. 19), tíhne k nadměrnému užívání substantiv (výrazů se širokým obecným významem, častá jsou zdvojená substantiva v rámci jednoho termínu¹⁶). Je objektivní, subjektivní prvek zde nehraje roli, adresát právních textů je kolektivní (Verba, Gurmán Tirado, 2005, s. 13). Autor právních textů se vyrozumívá z kontextu nebo bývá označován obecným pojmenováním své funkce či úřadu. Této tendenci vyhovuje vysoké užívání zvratného a opisného pasiva (Martín, 2006, s. 389). Setkáme se zde s vysokou frekvencí gerundiálních, infinitivních a participiálních konstrukcí, předložkových i adverbiálních vazeb a modálních perifrází. S upřednostňováním těchto neosobních vazeb souvisí i relativně omezený výskyt konektorů. Souvětí bývají delší a komplikovaná. Velmi dlouhé bývají rovněž odstavce (Martín, 2006, s. 391). Často se uplatňují analytické tvary sloves¹⁷. Ze slovesných časů je hojně využíváno kromě přítomného také futurum, slovesný způsob se zde uplatní v celé své šíři – užívá se indikativu, subjuntivu i imperativu. Při označování mluvčího bývá upřednostňován tvar

¹⁶ Např. *daños y perjuicios*

¹⁷ Např. *estar en posesión - poseer*

třetí osoby singuláru¹⁸. Často se zde setkáváme s archaickými výrazy a mluvnickými kategoriemi, jež zde mají své pevné místo, avšak v běžném jazyce se již nevyskytují. To platí zejména pro klasická právní odvětví jako je občanské, trestní nebo kanonické právo. V tomto kontextu je potřeba jmenovat především subjuntiv futura nebo postpozici nepřízvučného zájmena¹⁹. Velmi se uplatňuje intertextovost a udržuje se kodifikační tradice, v rámci samotného textu je hojná koreference. Vzhledem k inspiraci současných právních institutů tradiční římskoprávní úpravou se zde vyskytuje značná část termínů přejatých přímo z latiny nebo adaptovaných na španělský úzus (Álvarez, 1997, s. 52-55). To platí také o latinské frazeologii. Tyto zakonzervované typy vyjadřování přispívají k zachovávání jednotnosti právního stylu a k jeho významové průhlednosti (Martín, Ruiz, Santaella y Escáñez²⁰ in Cancino, 2006, s. 360).

Ze skutečnosti, že španělština je společným jazykem mnoha zemí s odlišnými právními řády, vyplývají mnohé rozdíly. Ve Španělsku vedle sebe koexistují „Derecho Español“ a tradiční „Derecho Foral“, difference mezi Španělským královstvím a zeměmi Latinské Ameriky jsou dalekosáhlé (Mata Pastor, 1999, s. 119).

2. 1. 5 Žánry právního stylu

Právní styl je velice diverzifikovaný. Zahrnuje pestrou paletu žánrů, které lze rozdělit (podle právních oblastí, které reprezentují, podle účelu komunikace a podle vysílatelů a příjemců komunikace) na následující skupiny: normativní texty, soudní texty, právní literaturu, doktrinální texty, administrativní texty, notářské dokumenty, oboustranné projevy vůle, jednostranná prohlášení, znalecké posudky, judikaturu a populárně-naučné texty (skupina GENTT²¹ in Soriano Barabino, 2006, 414).

Mezi normativní texty zahrnujeme texty s normativní funkcí označované jako právní normy. Vznikají jako produkt legislativní činnosti parlamentu (ústavní zákony a zákony) nebo jsou vydávány k provádění běžných zákonů orgány veřejné moci (vyhlášky ministerstev a obcí). Soudní texty zahrnují žaloby, obžaloby, procesně právní rozhodnutí soudního orgánu i rozhodnutí ve věci, tzv. rozsudky. Mezi právní literaturu lze zařadit odbornou literaturu z oblasti práva a její nejrůznější žánry včetně učebnic pro vysokoškolské studenty oboru právo a právní věda. Doktrinální texty jsou reprezentovány komentáři právních předpisů. Administrativní texty zahrnují široké pole

¹⁸ Např. *el abajo firmante*

¹⁹ Např. *librese testimonio*

²⁰ Bez uvedení roku a strany

²¹ Bez udání roku a strany

činnosti orgánů výkonné moci a velké množství žánrů, jmenujme např. formulář, žádost, zápis, protokol atd. Dokumenty s charakterem notářského zápisu se nazývají veřejné listiny. Oboustranný nebo vícestranný projev vůle je charakteristický pro smlouvy. Jednostranné prohlášení zase pro jednostranné právní akty jako je např. darování (darovací smlouva) nebo závět'. Znalecký posudek je vypracován soudem jmenovaným soudním znalcem a zprostředkovává soudnímu nebo jinému orgánu závazné informace o skutečnosti. Judikatura nejvyššího a ústavního soudu není sice erga omnes právně závazná, avšak stálostí rozhodovací praxe ovlivňuje postup soudních instancí nižšího stupně. Z žánrů sem zařadíme opět rozsudek, zejména však jeho část nazývanou odůvodnění rozhodnutí. Populárně-naučné texty jsou určeny širokému okruhu laické veřejnosti a informují ji přijatelným a srozumitelným způsobem o právní materii.

2. 2 Právní překlad

Právní překlad představuje velice specifickou problematiku. Svými inherentními znaky se vymezuje z překladu odborného a profiluje se oproti překladu vědecko-technickému. Propojuje v sobě znaky překladu technického, kulturního, vědeckého i společenského (Mayoral, 1999, 17-18 in Cancino, 2006, s. 366).

Cílem právního překladu je vytvořit text, jenž „*will preserve the unity of the single instrument by guaranteeing uniform interpretation and application*“ (Šarčević, 1997, s. 75).

Překlad právních textů je potřeba ihned z počátku rozčlenit na dvě samostatná odvětví. Vodítkem nám přitom bude klasifikace Christiane Nordové, jež rozděluje překlady podle vztahu k originálnímu textu a podle funkce, kterou budou v cílové kultuře plnit, na dokumentární a instrumentální (Nord, 1997, s. 47).

První skupinu budou představovat soudně ověřené dokumentární překlady, jejichž funkce je informativní. Jsou vyhotovené soudními tlumočníky za účelem zprostředkování informace obsažené v cizojazyčném originálu. Nemohou však fungovat samostatně, platí pouze ve spojení s originálním dokumentem, jenž je nadán jako jediný právní silou, tedy funkcí normativní. Při tomto druhu právního překladu dochází k převádění obsahů výchozího právního řádu a výchozí kultury do právního řádu kultury cílové. Proto na něj můžeme pohlížet jako na zvláštní druh kulturního transferu (Reiss, Vermeer, 1984, s. 13).

Naopak druhá skupina textů vzniká za účelem samostatné existence. Tyto texty, jež jsou instrumentálními překlady, budou po splnění předepsaných náležitostí nést normativní funkci. Z tohoto důvodu je zapotřebí přistupovat k těmto dvěma skupinám textů zcela odlišně (Engberg, 1999, s. 85-87). Do této skupiny bychom mohli zařadit překlad právních norem ve státech se dvěma a více úředními jazyky, překlady v oblasti mezinárodního práva veřejného a překlady v rámci komunitárního práva. Instrumentálním překladem textů s normativní funkcí se budeme věnovat velmi podrobně níže v souvislosti se žánrem bilaterální mezinárodní smlouvy. Předtím však stručně charakterizujeme hlavní znaky dokumentárního soudního překladu, jenž se ve Španělsku nazývá „traducción jurada“.

Cílem překladů prováděných soudními tlumočníky je zprostředkovat informaci ohledně obsahu originálního dokumentu. Soudní, správní nebo jiný orgán, jemuž tento překlad bude předložen, musí mít jistotu, že mu jsou v překladu zprostředkovány všechny informace a že nedošlo ani k jejich zamlčení, ani pozměnění. Z tohoto důvodu svěčuje tento druh překladu pouze spolehlivým, k tomuto účelu speciálně jmenovaným a u soudu zapsaným soudním tlumočnickům. Ti posléze ručí za správnost provedeného překladu a úředně ji potvrzují kulatým razítkem. Kdyby však přesto k úmyslné manipulaci s informacemi došlo, byla by v České republice aplikována ustanovení zákona o křivém tlumočení. Zároveň jsou tyto překladatelé vázáni mlčenlivostí, neboť dokumenty, jež se jim dostávají do rukou, jsou považovány za důvěrné, neveřejné a tajné (Elena, 2001, s. 13).

Výsledný překlad se bude orientovat na originální text, umožní náhled do výchozího právního systému. Role překladatele právních dokumentů totiž nespočívá v překladu právních systémů, nýbrž v překladu textu do cizího jazyka (Kupsch-Losereit, 1998, s. 228). Alcaraz Varó v této souvislosti konstatuje: „*Nuestra función como traductores consiste en dar sentido en la lengua de llegada incluso a lo que no exista en esta misma lengua, sean valores, instrumentos o instituciones*“ (Alcaraz Varó, 2003, s. 43).

Při překladu textů ukotvených v jednom právním řádu do prostředí jazyka a státu s odlišným právním řádem je zapotřebí dbát zvýšené opatrnosti, a to zejména při volbě terminologie. Mnoho právních institutů výchozího právního řádu se v cílovém právním řádu vůbec nevyskytuje, a proto překladatel nemá k dispozici ani potřebné terminologické ekvivalenty. Další úskalí představují výrazy, jež v obou právních řádech sice existují, avšak svým rozsahem užití a formou si neodpovídají

(Duro Moreno, 2000, s. 4). Nahrazovat chybějící ekvivalent výchozího jazyka nejbližším přirozeným ekvivalentem cílového jazyka, jak ho definuje Nida, je naprosto vyloučeno. Došlo by tím k transpozici celých právních řádů (Cancino, 2006, s. 357). Překladatel proto použije věrné překladatelské metody (Engberg, 1999, s. 87). Překládá doslovně (ale idiomaticky) a využívá poznámek překladatele k bližšímu popisu extralingvistických skutečností, k upozornění na možnost dvojznačnosti interpretace nebo k poukázání na provedené změny v originálním textu, nesrovnalosti, chyby atd. (Elena, 2001, s. 13). Chybějící terminologické ekvivalenty řeší vysvětlující definicí nebo výpůjčkou (Harvey, 2000, s. 5-6; také Campos Pardillos, 1996, s. 257).

2. 3 Žánr mezinárodní smlouvy

2. 3. 1 Definice mezinárodní smlouvy

Mezinárodní smlouvu můžeme vymezit jako „*dohodu mezi státy nebo mezinárodními organizacemi, kterou se zakládají, mění nebo ruší jejich vzájemná práva a závazky podle mezinárodního práva*“ (Potočný, Ondřej, 2006, s. 206). Velmi podobně charakterizuje mezinárodní smlouvu Reuter. V jeho pojetí se jedná o „*una manifestación de voluntades concordantes, imputable a dos o varios sujetos de Derecho Internacional y destinada a producir efectos jurídicos de acuerdo con las normas de Derecho Internacional*“ (Reuter²² in Gonzáles Campos; Sánchez Rodríguez, 2003, s. 173). V článku dvě písmene a) Vídeňské úmluvy o smluvním právu se setkáváme s definicí „*smlouva značí mezinárodní dohodu, která je uzavřena mezi státy*²³ *písemnou formou a řídí se mezinárodním právem, bez ohledu na to, zda je sepsána v jediném dokumentu, nebo ve dvou či více souvisejících dokumentech, a má-li jakékoli pojmenování*“ (15/1988 Sb.)

Jak z výše uvedeného vyplývá, názvy mezinárodních smluv nebývají jednotné. V mezinárodním právu se nesetkáváme se závazným předpisem, který by upravoval, jak bude konkrétní smlouva označena. V praxi však bývají určitá pojmenování preferována, a to v závislosti na počtu smluvních stran či na významu přijímané normy.

Pro dvoustranné mezinárodní smlouvy se upřednostňuje název *dohoda, smlouva, protokol, úmluva či ujednání*. V případě mnohostranných smluv se nejčastěji používají pojmenování *úmluva, smlouva, dohoda, protokol, ujednání, deklarace, ústava či statut*.

²² Bez udání roku a strany

²³ Vídeňská úmluva z 23. května 1969 upravuje pouze smlouvy mezi státy. Smluvní právo mezi státy a mezinárodními organizacemi nebo mezi mezinárodními organizacemi navzájem je kodifikováno ve Vídeňské úmluvě z 21. března 1986.

Nejdůležitější politické a hospodářské otázky řešené na bilaterální úrovni bývají upraveny ve *smlouvách*. Skutečnosti, jimž je připisována menší důležitost, jsou regulovány v *dohodách, ujednáních a protokolech*. Důležité multilaterální smlouvy, jež přispívají ke kodifikaci a sjednocování mezinárodního práva, se nazývají *úmluva* nebo *konvence* (Potočný, Ondřej, 2006, s. 207). Z celkového počtu mezinárodních smluv připadá největší počet na bilaterální smlouvy uzavřené mezi státy (Fernández Rosas, Sánchez Lorenzo, 2004, s. 37).

V tomto krátkém exkurzu do oblasti mezinárodního práva veřejného se nám dobře ukazuje podmíněnost jazykové stránky mimojazykovými skutečnostmi. Domníváme se však, že z překladatelského hlediska nelze považovat překlad samotného označení zvoleného názvu konkrétní mezinárodní smlouvy za problematický. Jedná se o terminologickou otázku, jež souvisí s volbou odpovídajícího jednoznačného ekvivalentu v cílovém jazyce při zohlednění domácích konvencí daných konkrétním právním řádem určitého státu²⁴.

Z výše uvedené definice mezinárodní smlouvy vyplývá, že ji uzavírají minimálně dva subjekty mezinárodního práva, tedy suverénní státy nebo mezinárodní organizace. Problematiku mezinárodních organizací ponecháme v naší práci stranou a s ohledem na následující analýzu empirického materiálu se zaměříme na charakteristiku žánru bilaterálních smluv uzavíraných mezi státy.

Dva státy, které mají společný úřední jazyk, mají uzavírání mezinárodních smluv výrazně zjednodušené. Problematika zprostředkování komunikace mezi odlišnými jazyky zde odpadá. Naopak státy s odlišnými úředními jazyky se musí s jazykovými komunikačními bariérami vyrovnávat. A právě zde se nabízí velmi široké pole působnosti realizace překladů.

V zásadě bývají uplatňovány dva postupy (González Campos, Sánchez Rodríguez, 2003, s. 315). První z možností představuje volba společného zprostředkovacího jazyka. V současné době to bývá nejčastěji angličtina (Reyes Sánchez, 2002, s. 43). Strany se dohodnou na společném znění připravované smlouvy v jazyce, který není jejich vlastním, a následně si dokument do vlastního úředního jazyka přeloží. Výhoda tohoto postupu spočívá v tom, že se je možné v případě nastalého sporu o interpretaci určitého ustanovení opřít o původně přijatou, oběma

²⁴ Pro Českou republiku to jsou interní směrnice FMZV z r. 1976 (Kučerová, 1991, s. 276).

stranám společnou verzi a její znění použít při rozhodování o sporném výkladu (Čepelka, 1999, s. 58).

Druhou možností je tvorba bilaterální smlouvy v obou cílových úředních jazycích. Při pohledu na úplné znění takovéto mezinárodní smlouvy bychom však marně hledali označení, v jakém jazyce vznikl originál a jaké znění je nutné považovat za překlad. Ačkoli z translatologického hlediska o fázi překladu hovořit musíme (jinak bychom nedokázali vysvětlit věrně si odpovídající zrcadlová znění textů smluv), právní přístup se výrazu překlad zcela vyhýbá. Jeho použití by totiž mělo velmi významné důsledky pro způsob výkladu textu a mohlo by se tak stát zdrojem znevýhodnění jednoho z kontrahentů. Z pohledu právní nauky by totiž text označený jako překlad nebyl při sporu o interpretaci určitého ustanovení relevantní. Bylo by na něj nahlíženo jako na text druhořadý, odvozený od originálu, a soud by z jeho znění nevycházel. Interpretoval by znění označené za originál a dle zjištěných skutečností by se přiklonil k výkladovému stanovisku. Strana, jejíž znění smlouvy by bylo označeno za překlad, by se tak dostala do slabšího postavení. Avšak jak jsme již uvedli výše, subjekty mezinárodního práva jsou suverénní, mají rovnoprávné postavení. Proto by nastalý stav naší hypotetické úvahy byl pro rozpor se základní zásadou mezinárodního práva veřejného²⁵ nepřijatelný (Čepelka, Šturma, 2003, s. 84).

Vídeňská úmluva z 23. května 1969, jež kodifikovala mezinárodní smluvní právo, v tomto smyslu v článku 33 odstavci 1 stanoví: „*Když původní vyhotovení smlouvy bylo provedeno ve dvou nebo více jazycích, má její text stejnou platnost v každém z těchto jazyků, pokud smlouva nestanoví nebo se strany nedohodnou, že v případě rozdílnosti bude rozhodující určitý text*“ (15/1988 Sb.).

Z těchto pragmatických důvodů právní nauka nepřipouští rozlišování překladu a originálu u stejně postavených jazykových znění a zcela se tak odchyluje od vymezení základních pojmů translatologie jako jsou právě originál a jeho překlad. Hovoří naopak o dvou originálech, které považuje za tzv. autentická znění. Proto např. v případě Young Loan rozhodčí orgán odmítl zohlednit prokázanou skutečnost, že smluvní doložka, o jejíž význam byl veden spor, byla sepsána v angličtině a posléze přeložena do němčiny, neboť se jednalo o dva autentické texty, jež je nutno považovat za rovné. Z tohoto důvodu aplikoval ustanovení čl. 31 odst. 1 Vídeňské úmluvy o smluvním právu z roku 1969, jež jej svými interpretačními pravidly dovedlo k uznání významu,

²⁵ Konkrétně by se jednalo o rozpor se zásadou suverenity (Remiro Brotons, 1997, s. 388).

obsaženém v německém textu, který původně vytvořil anonymní překladatel (Gianviti a kol.²⁶, s. 259 in Mariño Menéndez, 2005, s. 357). Následně dovodil, že *“la referencia que aún se hace por el art. 34.4. de la CV al objeto y fin del tratado no tienen finalmente otra significación que la de autorizar al intérprete de un tratado plurilingüe a escoger la interpretación que, en su opinión, corresponde mejor al objeto y fin del tratado en el caso de que la aplicación de los arts. 31 y 32 del CV no permita eliminar una diferencia del sentido.”* (Remiro Brotons, 1997, s. 388). Rozhodčí orgán tak potvrdil stejnou platnost autentických textů a zamítl požadavek upřednostnit text původně sepsaný v jazyce jednání, text jasnější nebo text restriktivnějšího charakteru (Verdross, Simma, 1984, s. 500).

Ale i přesto bychom význam překladu jako dokumentace o přípravných pracích a jednáních neměli zavrhnout úplně. Jestliže strany ještě před samotnou autentifikací textů zjistí, že se v nich vyskytují odlišnosti, mají možnost pokusit se zpětně vysledovat na překladovém materiálu genezi ustanovení, která podle jejich názoru neodpovídají zamýšlenému “duchu” přijímané právní normy. Po objevení chyby dojde buď k jejímu opravení nebo k přepracování celého sporného úseku. Přepracování textu jednoho znění by mělo posléze za následek nutné přepracování i textu druhého / textů zbývajících (Feria García, 1999, s. 9).

Šarčevičová hovoří v tomto kontextu o teorii originálních textů. Navrhuje, aby badatelé v těchto případech rezignovali na zavedené pojmy *překlad*, *výchozí* a *cílový text* (protože samotní právníci o nich takto odmítají hovořit) a užívali namísto nich pojmu paralelní texty, jež bývá v tomto kontextu právníky upřednostňován. Paralelní texty definuje jako autentické, mnohojazyčné texty téže právní normy (Šarčevič, 1999, s. 105). Tento navržený termín je však již v oblasti translatologie obsazen a nadán vlastním významem. To si uvědomuje i Šarčevičová a dodává, že bude nutné striktně rozlišovat kontext, ve kterém se bude těchto výrazů užívat (Šarčevič, 1997, s. 21)²⁷.

Tuto terminologickou otázku si položila i Komise pro mezinárodní právo (ILC). Navrhla označovat všechny smlouvy nadané právní silou pojmem *text* a pro ostatní znění v jiných jazycích, jež nenabudou právní účinnosti, vyhradit termín *verze* (Šarčevič, 1997, s. 20). Podobné terminologické rozlišování však nevyužijeme, neboť v případech bilaterálních smluv verze bez právní účinnosti primárně nevznikají.

²⁶ Bez udání roku.

²⁷ Pro účely naší práce budeme v části zabývající se mezinárodní smlouvou chápat výraz paralelní texty ve smyslu, jak ho definuje Šarčevičová

Feria García se v souvislosti s procesem překladu při přípravě mezinárodních smluv zamýšlí nad postavením dokumentů mezinárodního práva v dějinách překladu a jejich osud staví do kontrastu s překlady klasických literárních děl. Zatímco k jednotlivému literárnímu dílu se přidávají jeho opětovné realizace ve formě překladů (a přispívají tak ke vzniku překladatelské tradice, kde dílo nepůsobí pouze samo o sobě, nýbrž všemi svými realizacemi), v překladu vícejazyčných právních dokumentů je situace poněkud odlišná. Vzniklé texty si nárokují absolutní identitu, jsou na sobě nezávislé a považují se za originály (Feria García, 1999, s. 8).

Ačkoli by si to právní teoretikové velmi přáli, vyvarovat se odlišností v různých zněních smluv vzhledem k povaze jazykového systému a jeho promítání do roviny parole nelze. Toho jsou si vědomi i samotní právníci: „*some degree of divergence between the language texts of a multilingual treaty is inevitable*“ (Kuner, 1991, s. 958). Rozdíly vyplývají jak z odlišné povahy zúčastněných jazyků, tak i z odlišných právních řádů jednotlivých států. Stejnost obou znění autentických textů je proto z realistického pohledu spíše ideálem, avšak právní nauka z ní z pragmatických důvodů vychází (Kjaer, 1999, s. 67; také Kuner, 1991, s. 958). Toto pojetí je zakotveno v článku 33 odstavci 3 Vídeňské úmluvy o smluvním právu: „*Předpokládá se, že výrazy použité ve smlouvě mají stejný význam v každém z původních textů*“ (15/1988 Sb.).

Při řešení sporů o výklad mezinárodní smlouvy je soudní nebo rozhodčí orgán povinen prozkoumat všechna její autorizovaná znění a na základě interpretačně právních postupů upravených v člancích 31²⁸ a 32²⁹ Vídeňské konvence (15/1988) zjistit skutečný smysl ustanovení smlouvy (Reyes Sánchez, 2002, s. 43; také Rodríguez Carrión, 2005, s. 207). Nebude-li ani tento postup úspěšný, použije se ustanovení článku 33 odstavce 4, jež stanoví, že: „... *objeví-li se porovnáním původních textů rozdílnost ve významu, ... přijme se význam, který se zřetelem k předmětu a účelu smlouvy nejlépe sbližuje tyto texty*“ (15/1988 Sb.). Ačkoli je materializace úmyslu stran do textu obtížná a její konečná podoba s sebou může přinášet neshody, jež musí být odstraněny za pomoci výše specifikovaných interpretačních metod, je zapotřebí vycházet z předpokladu, že obě strany se na obsahu smlouvy shodly. O této domněnce se v odborné literatuře hovoří jako o presumpci jednotnosti vyjádření úmyslu stran (Čepelka, 1999, s. 59).

²⁸ Obecné pravidlo výkladu.

²⁹ Doplnkové prostředky výkladu.

Abstrakcí postupů výkladu mezinárodních smluv se Didier dostává ke třem postulátům, od nichž se mohou odvíjet požadavky na překladatele tohoto žánru. Prvnímu předpokladu: „všechny texty jsou originály“ už jsme se věnovali výše.

Následuje požadavek rovného účinku, velmi připomínající princip funkční ekvivalence prosazovaný Pražským lingvistickým kroužkem. Právní praxe si už dávno povšimla skutečnosti, že požadovat naprostou totožnost paralelních textů na všech rovinách z objektivních důvodů nelze. Proto očekává dosažení rovného právního účinku dané normy. Aby mohli překladatelé toto velmi široce formulované překladatelské zadání úspěšně realizovat, potřebují být obeznámeni s metodami interpretace a aplikace práva. Výborná znalost pracovních jazyků a porozumění terminologii zde nestačí. Je zapotřebí, aby dokázali odhalit právní účinek převáděných ustanovení a zachovali jej ve svém překladu. Z druhého postulátu vyplývá, že jsou od nich v tomto bodě požadovány stejné kompetence, jakými musí disponovat soudce nebo rozhodčí orgán při zjišťování obsahu předložené právní normy (Didier, 1990, s. 221).

Třetím požadavkem je zachování účelu právní normy. Pod tento záměr můžeme zařadit jak zachování komunikativní funkce, tak převod samotného sdělení s ohledem na vůli kontrahentů. K výkladu smluvních ustanovení jsou oprávněny v první řadě smluvní strany. Tento postup je nazýván autoritativním výkladem. Po překladateli je požadováno převést text tak, aby mohl být právní teorií následně interpretován v souladu s původním záměrem stran. To je velmi náročný úkol, neboť skutečný úmysl stran nemusí být v textu rozeznatelný na první pohled. Znamená to jít daleko za samotný text a otázkou je, do jaké míry je k tomu překladatel jako odborník na translatologickou stránku věci oprávněn. Teleologický výklad, jak tento postup bývá v teorii práva nazýván, přísluší spíše odborníkům na právní materii a v závazné podobě soudům. Jestliže však nebudeme pojímat tento požadavek striktně ve smyslu teleologického výkladu (jenž implikuje jít za rámec textu) a budeme požadovat pouze správné převedení sdělení tak, aby z něj byla patrná projevená vůle stran v textu, jedná se o požadavek oprávněný a velmi náročný. O tom, že se to někdy v praxi nezdaří, svědčí i existence právních norem upravujících situace, kdy se v paralelních textech objeví odlišnosti (Didier, 1990, s. 221).

Paralelní texty se po své autentifikaci stávají právní normou, vstupují v platnost a nabývají účinnosti (Diez de Velasco, 2005, s. 177). Z tohoto důvodu nesou překladatelé velkou zodpovědnost za svou odvedenou práci. Je nutné zdůraznit, že omyly při překladu mohou vést k neblahým důsledkům. Jako nejzávažnější příklady

pochybení na straně překladatelů bývají v odborné literatuře uváděny dvě tragédie – válka mezi Itálií a Etiopií kvůli špatné interpretaci článku 17 smlouvy o vyhlášení protektorátu nad Etiopií (Tabory, 1980, s. 5; Verzijl, 1973, s. 199 in Šarčević, 1997, s. 201) a odmítnutí ultimáta s následným svržením atomových bomb na Nagasaki a Hirošimu (Reiß 1995, s. 59). Zanedbatelné však není ani případné snížení právní jistoty v důsledku mezinárodních sporů či dlouhotrvajících soudních procesů. Proto jsou na překladatele právních textů kladeny zvláštní požadavky, přesahující znalost pracovních jazyků a kulturní i translatologickou kompetenci. Překladatel činný v procesu přijímání mezinárodní smlouvy by měl mít dobrý přehled o právní problematice a měl by dokázat své znalosti při překládání aplikovat. Podrobněji řečeno měl by dobře porozumět způsobu právní argumentace, vyznat se v postupech právní interpretace textů a dokázat odhadnout, jak se k dané interpretační otázce postaví soudní nebo rozhodčí orgán. Umět pečlivě zvážit volbu každého výrazu a zohlednit všechny případné vhodné i nevhodné interpretace textu. Vyznat se ve výchozím i cílovém právním systému a mít základní znalosti právní komparatistiky. Shrneme-li tyto vysoké požadavky a reálně se zamyslíme, kdo by je byl schopen splnit, potom budeme muset požadovat ideální typ překladatele, který v sobě spojí nejen schopnosti, znalosti a dovednosti vynikajícího překladatele, ale i špičkového právníka. Otázkou zůstává, zda jsou tyto požadavky po praktické stránce reálné (Šarčević 1989, s. 281; Šarčević 1994, s. 303 a Šarčević 1997, s. 113).

2. 3. 2 Dominantní komunikativní funkce mezinárodní smlouvy

Z translatologického hlediska můžeme konstatovat, že obě jazyková znění sdílejí stejnou komunikativní funkci. Z výše uvedené definice mezinárodní smlouvy vyplývá, že jde jednoznačně o funkci normativní. Dle Sandriniho zde dochází k velmi specifické situaci. Podvojnost jazykových znění označených jako originál vede k tomu, že užitá překladatelská metoda, viděna na stupnici věrný – volný překlad, se přiklání k překladu velice věrnému. Zároveň překladatel usiluje o přesnou reprodukci právního obsahu dané normy. Cílovému textu je rovněž inherentní normativní funkce, vystupuje jako autentický. Obě znění tuto normativní funkci sdílejí, k jejímu posunu nedochází (Sandrini, 1999, s. 2). Autentický cílový text bude používán ve stejné situaci, s identickými účinky a s tímž cílem jako autentický text výchozí (Kjaer, 1999, s. 66).

Je však potřeba upozornit na jednu velmi důležitou skutečnost. Normativní funkci bude text smlouvy plnit pouze za předpokladu, že budou splněny všechny právní

požadavky podmiňující jeho vznik jako platné a účinné právní normy. Smlouva musí být schválena, podepsána, autentifikována, ratifikována a vyhlášena ve sbírce právních předpisů konkrétního státu (Potočný, Ondřej, 2006, s. 225n). Při schválení dochází k zafixování formy a obsahu textu, smlouva se však ještě nestává závaznou. V autentifikační fázi projevují strany vůli považovat text za definitivní, neměnný, původní, správný a oficiální a hodnověrný, a to s jedinou výjimkou – nadále je možné opravovat technické chyby, zejména typografického charakteru (González Campos; Sánchez Rodríguez, 2003, s. 190-191 a s. 222; Čepelka, Šturma, 2003, s. 153). Při ratifikaci smlouvu hlava státu slavnostně potvrzuje, před tímto aktem je však zapotřebí jejího schválení v parlamentu³⁰. Tato forma však bývá vyžadována pouze u velmi významných smluv³¹ (Pastor Ridruejo, 1996, s. 2003). V případě, že by se text smlouvy právní normou nestal, nespojovaly by se s jeho existencí žádné právní účinky a neměl by ani normativní funkci. V případě vícestranných smluv by toto případné neplatné a neúčinné jazykové znění plnilo funkci informativní, referovalo by o právech a povinnostech ostatních stran, pro které se smlouva stala platná. Z povahy bilaterální smlouvy však plyne, že by v případě neúspěšného přijímacího procesu smlouva jako taková vůbec nevznikla. Proto by existující texty obou jazykových znění měly pouze dokumentární charakter a plnily by funkci informativní.

S autentickými texty s normativní funkcí se setkáváme i u jiných právních žánrů, u nichž jsou dány podmínky rozdílnosti jazyků a nadání normy právní silou. Jmenujme kupříkladu judikáty nejvyšších soudů v zemích s více úředními jazyky, smlouvy z oblasti mezinárodního práva soukromého nebo dokumenty komunitárního práva (Šarčević, 1997, s. 20).

2. 3. 3 Struktura mezinárodní smlouvy

Žánr mezinárodní smlouvy je velmi konvencionalizován. Ve velké míře se zde uplatňuje intertextualita. Obvyklé je v rámci jedné právní normy odkazovat na normy ostatní. Výstavba textu podléhá tradičním schémátům. Jako základní prvky makrostruktury textu je třeba uvést úvod, často označovaný jako preambule, vlastní text, závěrečná ustanovení a přílohy (Stolze, 1999, s. 136). V preambuli bývají

³⁰ Ve španělském právním řádu platí ustanovení čl. 93, 63.3, 94.2 a 94.1 Španělské ústavy (B.O.E. n. 311 de 29/12/1978)

³¹ V českém právním řádu platí ustanovení čl. 63 odst. 1 b), 49 odst. 2 a č. 49 odst. 1 ústavního zákona č. 1/1993 Sb. (Pavlíček a kol., 2001, s. 126n)

vypočteny následující prvky: smluvní strany, účel smlouvy a jména plnomocníků s konstatováním prověření jejich plných mocí. V poslední větě bývá řečeno, na čem se strany dohodly (Potočný, Ondřej, 2006, s. 224). Ačkoli jsme výše charakterizovali právní styl obecně jako neexpresivní, právě preambule tvoří onu výjimku potvrzující pravidlo. Na tomto místě se stranám dostává prostoru vyjádřit historický význam nastalé skutečnosti. Ty se pak nezdrahají volit za tímto účelem i velmi expresivní vyjádření (Tomášek, 1998, s. 25).

Ve vlastním textu smlouvy je obsažen její meritorní obsah. Obsahovou stránku normy ponecháme stranou a podíváme se blíže na její výstavbu. V závislosti na rozsahu smlouvy se můžeme setkat s různě bohatým členěním - na obecnou a zvláštní část, na články, odstavce, pododstavce, oddíly nebo kapitoly. V obecné části bývá ponechán prostor pro vymezení pojmů. Tyto definice jsou velmi výhodné, neboť stanoví přesný význam výrazu pro potřeby konkrétní smlouvy a napomáhají tak předejít interpretačním sporům. Mnohdy totiž dochází k situaci, kdy je termín (který je v jiné právní oblasti již zavedený a používaný) vymezen pro potřeby dané normy odlišně. Zároveň se při vytváření těchto definic počítá s tím, že budou překládány. Proto bývají upřednostňovány jednoduché obecné výrazy, pro něž není komplikované najít odpovídající ekvivalenty (Šarčević, 1997, s. 158).

V závěrečných ustanoveních je dán prostor formálně právním záležitostem. Zjistíme zde mimo jiné i to, zda máme před sebou autentický, tedy za originál považovaný text. Následují údaje o datu a místu uzavření smlouvy a podpisy plnomocníků. Smlouvy se v zásadě vyhotovují písemně. Každá ze stran obdrží po jednom exempláři a znění ve svém úředním jazyce podepíše na prvním místě (Potočný, Ondřej, 2006, s. 225).

2. 3. 4 Existuje jednotná vstupní norma pro překlad mezinárodních smluv?

Vzhledem k tomu, že existuje jasné schéma textové výstavby tohoto žánru, mohli bychom očekávat, že se setkáme i se standardizovaným přístupem v jeho překladu. Tuto hypotézu si postulovala ve svém výzkumu S. Šarčevičová. Na překladech paralelních textů mezinárodních smluv se snažila vysledovat jednotnou překladatelskou koncepci. Došla však k závěru, že o celosvětově jednotném přístupu hovořit nelze. Projevuje se zde silný vliv vstupních norem jednotlivých institucí, jež si samostatně určují kritéria, jak budou jejich texty překládány. Tyto striktně dodržované, avšak mnohdy nepsané požadavky ovlivňují volbu překladatelských strategií, styl i

úpravu vznikajících jinojazyčných znění. Z tohoto důvodu lze hovořit o jednotném překladatelském pojetí žánru mezinárodní smlouvy pouze v rámci jedné konkrétní instituce, nikoli však o obecně platné normě pro překlad mezinárodních smluv (Šarčević, 1997, s. 21).

2. 3. 5 Vznik mezinárodní smlouvy

Podívejme se však do zákulisí vzniku paralelních textů bilaterálních mezinárodních smluv blíže. Vlády obou států se vzájemně diplomatickou cestou informují o úmyslu uzavřít mezinárodní smlouvu. Prostřednictvím svých kompetentních zástupců začnou písemně či ústně vyjednávat o jejím obsahu. Strana, od níž vzešla iniciativa k zahájení jednání, předkládá druhé straně rozpracovanou osnovu textu, jež se stane předmětem detailních jednání o obsahu a konečném znění smlouvy. Strany si vzájemně předkládají návrhy a protinávrhy ohledně konkrétních ustanovení. V případě úspěšně vedeného jednání se začíná rýsovat jasná představa o obsahu této vznikající právní normy a definitivní podoba jeho zakotvení v textu. Na závěr dojde k osobnímu setkání kompetentních nebo zplnomocněných zástupců obou států, na němž se přijme definitivní podoba textu smlouvy (Diez de Velasco, 2005, s. 157; také Potočný, Ondřej, 2006, s. 223).

Jak je z výše uvedeného postupu zřejmé, text mezinárodní smlouvy vzniká postupně za aktivní účasti obou stran. Z tohoto důvodu zde nemůžeme uplatnit klasickou představu o primární existenci originálu a sekundárně vzniklém překladu. Překladatelé a tlumočníci tvoří součást týmu, aktivně se podílejí na přípravných pracích a účastní se samotného vyjednávání. Šarčevićová v tomto kontextu poznamenává: „*The new methods depart from tradition by coordinating the time and place of production to the extent that it is sometimes difficult, if not impossible to identify a source and target text*“ (Šarčević, 1997, s. 107). Za této situace by mohly vzniknout pochybnosti o tom, zda se vůbec jedná o překlad. Odpověď translatoлогů zabývajících se touto tematikou zní jednoznačně kladně. Své tvrzení opírají o argumenty totožné komunikační funkce a identického sdělení paralelních verzí mezinárodní smlouvy. O překlad mezinárodní smlouvy se bude jednat vždy za předpokladu, že „*parts of one text are used as the source for the other*“ (Šarčević, 1997, s. 107).

Překladatelé se účastní celého procesu vyjednávání smluv, Ferial García o nich hovoří dokonce jako o jejich spoluautorech, neboť se mohou podáváním zlepšovacích návrhů týkajících se jazykové stránky podílet na vzniku textu. Aby mohl překladatel

text překládat, musí mu napřed porozumět. Při detailní překladatelské analýze může odhalit skryté nedostatky textu jako jsou např. nezamýšlená dvojsmyslná nebo nejasná vyjádření, špatně užitá logická spojky nebo další jazykové problémy (Didier, 1990, s. 308).

Jako přímí účastníci vyjednávání jsou překladatelé velmi dobře obeznámeni s komunikativní situací. Znají důvody, jež vedly k formulaci každého detailu textu. Vědí, že o konkrétním výrazu, který by mohl být z pohledu nezasvěceného překladatele nazírán jako arbitrárně zvolený a vágní, byly vedeny dlouhé diskuse. A že pojem, jenž se objevuje v definitivním textu a působí kostrbatě, je výsledkem velmi dlouho hledaného kompromisu mezi požadavky obou smluvních stran a proto není vhodné jej nahradit gramaticky nebo stylisticky výhodnějším řešením (Feria García, 1999, s. 9-12). V případě pochybností při volbě překladatelských řešení mohou konzultovat své návrhy s přítomnými odborníky zodpovědnými za právní stránku věci.

Překladatel přistupuje k textu z translatologického hlediska, právník z hlediska právní teorie. Oba se zabývají stejným textem, avšak každý z vlastního úhlu pohledu. Nicméně ve svém výsledku se musí význam a možnosti interpretace textu shodovat. Proto musí mít překladatel jasnou představu o komunikativní situaci, zohledňovat postupy právní interpretace textu a porovnávat je s výkladem vlastním. Jen tak může textu porozumět a vhodně ho přeložit (Garre, 1999, s. 113 a 123).

V právních normativních textech obecně se uplatňuje silnou měrou standardizace, která se v podobě vstupní normy promítá i do vypracování překladů. V rámci každého orgánu či instituce existují pro každý textový typ přesná pravidla, jež napomáhají udržet jednotné formální provedení textů. Paralelní texty v různých jazycích musí být na pohled totožné, proto je potřeba věnovat pozornost i správnému rozložení textu na stránce. Souhlasit musí odstavce, mezery, interpunkce, typografické úpravy atd. (Šarčević, 1997, s. 117).

Požadavek standardizace se jeví jako velmi důležitý zejména z důvodu interpretace právní normy. Zejména v úvodu (preambuli) a závěru mezinárodní smlouvy se můžeme častěji setkávat se standardizovanými vyjádřeními, jež jsou bezpodmínečnou součástí konkrétního žánru a jedním z jeho identifikačních znaků. Tyto formule mají svůj pevně stanovený překlad, jehož znění musí vždy zůstat zachováno (Stolze, 1999, s. 176). Stejným způsobem je zapotřebí nakládat se zavedenou terminologií. Jestliže už byl v cílovém jazyce vytvořen ekvivalent pro konkrétní pojem, je nutné jej dodržovat. A to i navzdory tomu, že se překladatel domnívá, že nejde o

ekvivalent správně zvolený. Volba jiného překladového ekvivalentu by totiž budila mylný dojem, že jde o odlišný, nově přijatý právní institut. O požadavku zachovávání již jednou přeložené terminologie se také hovoří jako o principu jazykové konzistence (Weston, 1991, s. 32-33 in Šarčević, 1997, s. 118). Jestliže překladatel stojí před rozhodnutím, jaký ekvivalent zvolit pro termín, pro nějž v cílovém jazyce neexistuje přesný ekvivalent, může zhodnotit, zda by nebylo na místě využít překladatelský princip společného minima a rozhodnout se pro překlad hyperonymem. Stolzeová tento postup doporučuje zejména v případě mezinárodních smluv a argumentuje skutečností, že v hyperonymu je hyponymický výraz přítomen vždy a státy tak získají dostatečný prostor pro interpretaci této normy (Stolze, 1999, s. 50). My bychom však v tomto případě radili k velké obezřetnosti, neboť by se mohlo stát, že by prostor pro právní interpretaci byl natolik velký, že by mohl naopak spor mezi smluvními státy vyvolat³². Přijatelným se nám zdá návrh S. Šarčevičové, jež v těchto případech doporučuje popisnou parafrázi či definici (Šarčević, 1997, s. 252).

S ním souvisejí a jsou mu nadřazeny další dva postupy, uplatňované při překladu právních norem. Spočívají nejen v udržování koherentní terminologie, ale i v zajišťování jednotného formálního provedení dokumentu a v garantování unifikovaného přístupu k textu. První postup, tzv. harmonizace, se týká dodržování výše zmíněných požadavků v rámci jednoho konkrétního textu. Postup druhý, tzv. konkordance, zajišťuje vzájemný soulad uvedených požadavků u textů paralelních (Rosenne 1983, s. 775-776, in Šarčević, 1997, s. 202).

Někteří právníci, kteří ani mnohdy nemají jasnou představu o podstatě překladu, se domnívají, že požadavek stejnosti obsahu a účinku paralelních textů bude nejlépe zachován, jestliže překladatel zvolí velmi těsnou metodu překladu, zamění terminologii za příslušné ekvivalenty v cílovém jazyce a co nejblíže se bude držet syntaxe původního textu. Ač se s takto provedenými překlady, jež by se rovnaly ve své podstatě podstročniku, jistě často nesetkávají, představuje pro ně princip maximálního zachování konkordance měřítko důvěryhodnosti předkládaného textu. Při výzkumu recepce přeložených odborných textů si této skutečnosti povšiml i J. C. Sager. Zjistil, že ačkoli jsou mnohé texty přeložené dobře, je na ně nahlíženo s nedůvěrou, neboť se příliš odlišují od původní předlohy (Sager, 1986, s. 344).

³² Dokladem následků rozporu mezi celkem a částí nám může být níže uvedený příklad sporu mezi Izraelem a jeho arabským sousedem.

Jak uvádí Šarčevičová, přesvědčení o doslovnosti jako nejlepší metodě překladu právnických textů panovalo po dlouhou dobu i mezi odbornými právníckými kruhy. Tento přístup vedl ke zjednodušení překladatelských problémů na terminologické otázky. V tomto duchu vznikly i některé translatologické práce pojmající právní překlad jako pouhý mechanický proces překódování. Záhy však vyšlo najevo, že tento přístup je mylný, neboť jako jednotku překladu je zapotřebí pojímat celý text jako celek. Z tohoto důvodu není přípustné překládat jen jednotlivé pojmy. Vzhledem k pevné vázanosti právního jazyka na extralingvistickou situaci je nutné převádět celý právní systém. Od tohoto přístupu je možné odvodit i požadavek překladu terminologie. Z paradigmatu potenciálních ekvivalentů by se překladatel měl rozhodnout pro takový výraz, který bude nositelem zamýšleného účinku textu (Šarčevič, 1997, s. 227).

Názory ohledně nejvhodnější překladatelské metody se v průběhu právních dějin vyvíjely a ve formě předeepsané vstupní normy ovlivňovaly překlady jak jednotlivých právních kodexů vnitrostátního práva, tak kodifikací mezinárodněprávních. Představíme-li si vývoj vstupní normy pro překlad jako časovou přímku, můžeme umístit na její začátek striktně doslovný překlad, následovat bude metoda doslovného a mírně doslovného překladu, posléze překlad mírně idiomatický a idiomatický a na úrovni současné praxe se dostaneme k překladu jako spoluautorství právní normy (Šarčevič, 1997, s. 24). Ještě do dvacátého století byl upřednostňován doslovný překlad. Vyznačoval se vysokou frekvencí kalků jak na rovině lexikální, tak syntaktické a množstvím lexikálních výpůjček (Šarčevič, 1997, s. 233).

Při vytváření textu bilaterální mezinárodní smlouvy jsou si strany vědomy možných úskalí, spočívajících ve vyjádření jejího obsahu ve dvou jazycích. Vedení snahou o jednoznačnost ustanovení upřednostňují obecné pojmy, nekomplikovaný styl a jednoduchou syntax (Feria García, 1999, s. 9). Tohoto cíle se však ne vždy podaří dosáhnout. Určitá ustanovení mohou být výsledkem dlouhotrvajících jednání o nesouhlasných stanoviscích. Výsledná formulace může představovat kompromis a ustoupení od absolutních požadavků obou stran. Proto se může stát, že v tomto původně sporném bodě bude text nekoherentní s výše uvedenými požadavky nekomplikovaného stylu. Rosenne prozrazuje, že se v tomto bodě právníci velice obávají, aby se překladatel nesnažil zjasňovat myšlenky, které chtěly strany úmyslně ponechat otevřenými a vágními a nezhatil tak jejich intence (Rosenne, 1983, s. 783 in Šarčevič, 2000, s. 8).

Odborníci pověřeni jak korekturou po překladatelích, tak zajišťováním harmonizace a konkordance smluv, musí v každém jednotlivém případě velmi pečlivě zvažovat, kdy lze upřednostnit jazykovou diverzitu (aniž by tím byla narušena podstata textu) a v jakých případech je zapotřebí se této diverzity v zájmu dosažení shody textů vyvarovat. Musí být velmi dobře obeznámeni se zájmy stran a udělat vše pro to, aby tyto zájmy byly jednoznačné i v paralelních textech³³ (Morgan³⁴, 1892 in Kjaer, 1999, s. 66).

I po provedení autentifikace smlouvy může vyjít najevo, že došlo k chybnému překladu a paralelní texty jsou v určitém bodě nekonkordantní. Jestliže s tím obě smluvní strany souhlasí, je možné přistoupit k opravě textu formou upravenou ve Vídeňské úmluvě (González Campos, Sánchez Rodríguez, 2003, s. 223).

Jak poznamenává Grahn, funkcí právníckého stylu není esteticky působit, právní jazyk proto nemusí být vznešený a vytříbený. Naopak se od něj očekává plnění účelu, k němuž je využíván. Má sloužit jak k vyjádření a zprostředkování obsahu i účinku právní normy, tak rovněž zaručit její jednotný výklad a aplikaci (Grahn, 1977 in Tomášek, 1988, s. 23).

Vzhledem k výše uvedenému se od správně provedeného překladu mezinárodní smlouvy očekává: „*to produce an idiomatic text that reads like an original, yet preserves sufficient interlingual concordance so as to prevent ambiguity and possible misinterpretations*“ (Šarčević, 1997, s. 203). Zároveň však musíme podotknout, že tlak konkordance jako kritéria hodnocení vede k tomu, že překladatelé upřednostňují těsnější vazbu na originál před jazykovou vytříbeností. K takovému postupu nabádá autory mezinárodních smluv a jejich překladatele i Rosenne. Doporučuje, aby usilovali o „*conceptual concordance in all cases, if necessary at the expense of formal linguistic concordance*“ (Rosenne, 1987, s. 784 in Šarčević, 1997, s. 228). S realizací požadavku konkordance souvisí i poznatek Stolzeové, jež poukazuje na skutečnost, že je v zájmu

³³ Zdánlivě neproblematická mluvnická kategorie členu způsobila rozepře mezi Izraelci a Araby. V rezoluci Rady bezpečnosti č. 242/1967 je stanoveno: „*Withdrawal of Israeli armed forces from territories occupied in the recent conflict...*“. Do francouzštiny byl výraz *from territories* převeden jako *des territoires* a do španělštiny jako *de los territorios*. Z přípravných prací je patrné, že španělský výraz byl původně rovněž bez členu, tato kategorie však byla ve fázi revize textu španělsky mluvícími odborníky Rady bezpečnosti dodána. Tak se španělský text přiklonil k verzi francouzské, zatímco v anglickém a ruském znění členu užito nebylo. Zatímco Izraelci vycházeli z anglického znění, Arabové považovali za jediné správné znění francouzské. V interpretaci výše citovaného ustanovení spočíval skutečně velký rozdíl. Byl Izrael povinen stáhnout své vojenské jednotky ze **všech** obsazených území, nebo jen **z jejich částí**? (Rosenne, 1971, s. 363 in Šarčević, 1997, s. 204).

³⁴ Bez uvedení strany.

srovnatelnosti paralelních textů velmi důležité dodržet i větné členění textu a tím i stejný počet syntaktických celků užitých ve smlouvě (Stolze, 1999, s. 52).

Feria García ohledně procesu vzniku smlouvy poznamenává, že se smlouva v průběhu projednávání velmi často mění a předělává. Následkem toho se musí mnohdy opravit i celý text a přitom se musí úzkostlivě hlídat, aby stejná informace zůstala zachována i v textu paralelním. Prostor pro řešení stylistických otázek dostávají překladatelé často až na samotném konci, tam už však mnohdy bývá pozdě na to, aby mohly být všechny stylistické nedostatky napraveny. Avšak navzdory výše uvedeným tvrzením je zapotřebí, aby se paralelní texty četly jako originály. Proto je nutné při jejich vytváření zohlednit stylistické konvence cílového jazyka. V případě španělštiny to znamená využívat prostředků typických pro španělský právní styl jako je indikativ futura nebo subjuntiv futura (Feria García, 1999, s. 12).

„*Interpretace* (Feria García dodává „a překlad“) *mezinárodních smluv je do jisté míry uměním a nikoli exaktní vědou*³⁵“ (Feria García, 1999, s. 14). Vzhledem k výše uvedenému působí tento výrok poněkud rozporně, avšak právě tento kontrast velmi dobře vystihuje neustálé napětí mezi ideálem a běžnou praxí, mezi stylisticky dokonalými, identickými autentickými originály a mezi texty, jež jsou produktem lidské snahy tohoto cíle dosáhnout.

Autentifikované paralelní texty musí ještě projít předepsanou legislativní procedurou v parlamentu, být ratifikovány a vyhlášeny v úřední sbírce. Zde jim je přiděleno identifikační číslo. První údaj vyjadřuje pořadové číslo smlouvy, čtyřmístné číslo za lomítkem značí rok, ve kterém byla smlouva publikována. V České republice nalezneme od roku 2000 mezinárodní smlouvy ve Sbírce mezinárodních smluv³⁶ (Sb. m. s.), do roku 2000 ve Sbírce zákonů (Sb.). K publikované smlouvě se ještě připojuje Sdělení ministerstva zahraničních věcí. Ve Španělsku jsou smlouvy publikovány v oficiálním věstníku Boletín Oficial de Estado (B.O.E.).

2. 4 Překladatelská analýza textu mezinárodní smlouvy

Při překladatelské analýze budeme postupovat podle modelu textové analýzy Christiane Nordové (Nord, 1991, s. 35n). Nejprve určíme vnětětové faktory vzniku textu (autora, intenci, příjemce/čtenáře, médium/kanál, místo, čas, podnět ke komunikaci a funkci textu) a potom se soustředíme na faktory vnitřetové (téma,

³⁵ NACIONES UNIDAS. 1966. *Anuario de la Comisión de Derecho Internacional*. vol. II, s. 240.

³⁶ Viz zákon č. 309/1999 Sb.

obsah textu, presupozice, výstavbu a členění textu, nonverbální prvky, lexikum, syntax, suprasegmentální prvky a účinek textu).

Předmětem analýzy českého textu bude *Smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o sociálním zabezpečení* (pro potřeby této části práce věnované překladatelské analýze citována dále jako „T1“). Pro španělštinu jsme zvolili zrcadlový text *Convenio de Seguridad Social entre el Reino de España y la República de Chile* (pro potřeby této části práce věnované překladatelské analýze citována dále jako „T2“). Naším cílem je identifikovat jak společné, tak i rozdílné obecné znaky žánru mezinárodní smlouvy v českém a španělském jazyce. Z tohoto důvodu jsme se rozhodli, že u každé vymezované kategorie popíšeme současně jak český, tak i španělský text. Tento přístup nám zároveň umožní vyhnout se přílišnému opakování, neboť zejména v části první (nazvané vnětextové faktory) budeme uvádět informace platné jak pro český, tak i pro španělský text.

2. 4. 1 Vnětextové faktory

2. 4. 1. 1 Autor textu

Autoři textu jsou institucionální, jde o Českou a Slovenskou republiku v T1 a o Španělské království a Chilskou republiku v T2.

Pod textem jsou oficiálně podepsané konkrétní fyzické osoby (Václav Klaus a Vladimír Mečiar v T1 a Javier Arenas Bocanegra a Horte Arrate Mac Niven v T2). Nejednájí však soukromně, nýbrž ve funkci státního orgánu (jako předsedové vlád České a Slovenské republiky v T1 a jako ministrové práce a sociálních věcí Španělského království a Chilské republiky v T2). Stát jako právnická osoba totiž nemůže jednat sám, a proto jmenuje ke svému zastupování kompetentní osoby. Z výše uvedeného proto vyvozujeme, že autory námi zkoumané bilaterální mezinárodní smlouvy jsou dva suverénní státy, v konkrétním případě Česká republika a Slovenská republika v T1 a Španělské království a Chilská republika v T2.

Pravé autory textu z oficiálního znění smlouvy nezjistíme, jsou jimi příslušní úředníci konkrétních ministerstev, které smlouvu připravovaly. Avšak tato skutečnost není v tomto případě relevantní.

2. 4. 1. 2 Intence textu

Účelem textu je zakládat, měnit nebo rušit právní vztahy mezi smluvními stranami. V závislosti na konkrétním tématu zde dochází k regulaci určité oblasti vzájemných vztahů (ve zkoumaném případě jsou zde regulovány podmínky, za jakých budou občanům ze druhého smluvního státu, pobývajícím v České a Slovenské republice v T1 a ve Španělském království a v Chilské republice v T2, poskytovány různé druhy dávek sociálního zabezpečení).

2. 4. 1. 3 Příjemce – čtenář textu

Příjemci textu jsou obě smluvní strany, neboť smlouvu vytvářejí společně k regulaci vzájemných vztahů. Označme proto Českou a Slovenskou republiku v T1 a Španělské království a Chilskou republiku v T2 jako primární příjemce textu. Protože se jedná se o právní normu, která bude stejně jako jiné právní normy aplikována příslušnými státními orgány, můžeme i je označit jako její příjemce. Protože už se pohybujeme na úrovni konkrétního provádění tohoto předpisu, můžeme tyto státní orgány označit za příjemce sekundárního. S právními normami se musí rovněž seznámit odborníci z oblasti právní teorie i praxe, označme je proto jako příjemce terciální. A v neposlední řadě vzhledem k zásadě „neznalost práva neomlouvá“ musíme počítat i s běžným občanem jako příjemcem této mezinárodní smlouvy, označíme ho proto jako příjemce kvartálního.

Za čtenáře textu můžeme považovat osobu, na níž se účinky této právní normy nevztahují.

2. 4. 1.4 Médium / kanál

Autentifikovaný a podepsaný oficiální text smlouvy je pořízen ve dvou vyhotoveních, každá ze stran si ponechá po jednom. Tento oficiální text je uložen v archivu Ministerstva zahraničních věcí. Po ratifikaci v parlamentu je text oficiálně publikován v písemné podobě v centrálně vedené sbírce (u T1 se jedná o Sbírku mezinárodních smluv, vedenou českým Ministerstvem zahraničních věcí, u T2 se jedná v případě španělské strany o Boletín Oficial de Estado, sbírku, kde jsou publikovány nejen mezinárodní smlouvy, ale i vnitrostátní španělské zákony). Pouze znění uvedené v oficiální sbírce je právně závazné, neboť přesně kopíruje znění textu uloženého v archivu. Právní normy jsou zveřejňované také v systémech právních informací dostupných přes Internet. Zdejší znění však právně závazné není.

Z výše uvedených důvodů budeme považovat za komunikační médium a kanál textu v případě T1 českou oficiální Sbírku mezinárodních smluv (Sb. m. s.) a v případě T2 španělskou oficiální sbírku Boletín Oficial de Estado (B.O.E.)

2. 4. 1.5 Místo

Text vznikl na místě, kde se strany oficiálně setkaly a smlouvu přijaly a podepsaly. Místo tohoto setkání je v závěru smlouvy explicitně stanoveno (*Dáno v Praze ... / Hecho en Madrid ...*). Originální vyhotovení textu je uloženo v archivu Ministerstva zahraničních věcí. Po ratifikaci v parlamentu sleduje mezinárodní smlouva běžný postup vyhlášení právní normy v příslušné oficiální sbírce.

2. 4. 1. 6 Čas

Datum, kdy byla smlouva smluvními stranami přijata, je uvedeno v samotném závěru této právní normy (v případě T1 se jedná o 29. říjen 1992 a v případě T2 o 28. leden 1997). Výsledný text odráží vůli smluvních stran. Jestliže se strany dohodnou, že by přijatá ustanovení chtěly změnit, uzavřou smlouvu novou. Z tohoto důvodu nemůžeme po dobu platnosti a účinnosti mezinárodní smlouvy uvažovat o možnosti zastarávání obsažených informací. K tomu by došlo teprve tehdy, jestliže by strany nahradily tuto smlouvu smlouvou jinou.

2. 4. 1. 7. Podnět ke komunikaci

Podnětem ke komunikaci byla jednostranně / oboustranně pocíťovaná potřeba státu/ů regulovat právní materii, jež se přímo dotýká obou smluvních států. Kompetentní orgán iniciativního státu se obrátil na kompetentní orgán druhého státu s návrhem na uzavření smlouvy.

2. 4. 1. 8. Funkce textu

Jak jsme již uvedli výše, mezinárodní smlouva zakládá, mění nebo ruší právní vztahy a reguluje určitou právní materii týkající se obou suverénních států. Proto je nadána normativní funkcí.

2. 4. 2 Vnitrotextové faktory

2. 4. 2. 1 Téma

Analýzované smlouvy můžeme zařadit do oblasti pracovního práva a práva sociálního zabezpečení. Názvy jsou tematické – stručně uvádějí, co smlouva reguluje - jedná se o oblast sociálního zabezpečení.

2. 4. 2. 2 Obsah textu

Obsahem textu jsou ustanovení, jež blíže regulují postup, jak bude řešeno poskytování dávek důchodového zabezpečení, nemocenského pojištění, státních sociálních dávek a dávek a služeb sociální péče (obsah mezinárodní smlouvy je explicitně vymezen a taxativně vypočten v článku 2 odstavci 1 v případě T1 a v článku 2 v případě T2) pro občany jednoho státu na území státu druhého (pro občany České republiky na území Slovenské republiky a naopak pro občany Slovenské republiky na území České republiky v T1 a pro občany Španělského království pobývajících na území Chilské republiky a naopak pro občany Chilské republiky ve Španělském království v T2).

2. 4. 2. 3 Presupozice

Mezinárodní smlouva patří do oblasti mezinárodního práva veřejného a řídí se jeho ustanoveními. Zároveň tvoří součást vnitrostátního právního řádu smluvního státu. Autoři počítají s plněním základní zásady mezinárodního práva *pacta sunt servanda*. Předpokládají u smluvního partnera znalost právní i věcné problematiky. Aby smluvní strany předešly sporům o význam jednotlivých ustanovení, definují si společně pro účel smlouvy důležité pojmy, na něž budou ve zvláštní části této normy odkazovat.

2. 4. 2. 4 Výstavba a členění textu

2. 4. 2. 4. 1 Horizontální výstavba a členění textu

Originální text bilaterální mezinárodní smlouvy uložený v archivu Ministerstva zahraničních věcí je samostatným textem. Vyhlášený text mezinárodní smlouvy je publikován v případě T1 ve Sbírce mezinárodních smluv a v případě T2 v úřední sbírce Boletín Oficial de Estado, pod číslem označujícím pořadí a rok publikace. K ostatním právním normám uvedeným v této sbírce však nemá žádný vztah. Pouze je označen pořadovým číslem, jež značí, na kterém místě se nachází.

2. 4. 2. 4. 2 Vertikální výstavba a členění textu

Výstavba mezinárodní smlouvy je pevně stanovená. Tato norma musí obsahovat nadpis, preambuli, vlastní text a závěrečnou část.

Publikovaná verze (T1) mezinárodní smlouvy ve Sb. m. s. obsahuje ještě navíc Sdělení ministerstva zahraničních věcí. Zde se oznamuje, mezi kým, kdy a za jakým účelem k podpisu došlo, konstatuje se souhlas parlamentu a ratifikace prezidentem, stanoví se datum vstupu smlouvy v platnost a současné vyhlášení českého znění smlouvy.

Publikovaná verze (T2) mezinárodní smlouvy v B.O.E. obsahuje před uvedením samotného textu ještě navíc prohlášení španělského krále Juana Carlose. Zde se konstatuje, kdo se kdy, s kým a za jakým účelem sešel. Král posléze prohlašuje, že si všechny přijaté články přečetl a že s nimi španělský parlament vyslovil souhlas. Na základě těchto skutečností smlouvu ratifikuje a předává ji k publikaci ministerstvu zahraničních věcí.

Nadpis udává druh právní normy, pojmenovává smluvní strany a oznamuje téma smlouvy.

V preambuli jsou identifikovány smluvní strany. Označuje se zde také oblast, jež bude předmětem regulace. Zároveň se konstatuje konsenzus smluvních stran.

Ve vlastním textu jsou formulovány práva a povinnosti stran. Jedná se o nejobsáhlejší část dokumentu. Z tohoto důvodu je praktické jej dále rozčlenit. Dle obsahu zde můžeme identifikovat obecnou a zvláštní část. Obecná část, nazývaná „všeobecná ustanovení“ / „disposiciones generales“ obsahuje definice termínů užitých ve zvláštní části smlouvy. V případě T1 se vlastní text smlouvy formálně skládá ze šesti částí, jež jsou dále rozčleněny do třiceti pěti článků. T2 je rozsáhlejší. Sestává nejen ze čtyř částí („título“), ale také z kapitol („capítulo“) dále rozdělených do článků („artículo“). Obsáhlé články se v T1 i T2 opět dělí a jsou označeny arabskými číslicemi. Pod číslicemi ještě figurují malá písmena.

V závěrečné části se stanoví místo a den podpisu smlouvy, počet jejích vyhotovení, jazyk originálních paralelních textů a jejich stejná platnost. Následuje jméno státu a jméno a podpis plnomocníků. Na prvním místě je uváděn stát, v jehož jazyce je text smlouvy vytvořen. Z tohoto důvodu se v T1 v českém znění podepsal předseda vlády za Českou republiku na prvním místě a jeho slovenský protějšek za Slovenskou republiku na místě druhém. V T2 se dva různé jazyky neuplatnily, úředním jazykem obou stran byla španělština. Za účelem naší analýzy máme sice k dispozici

pouze znění patřící španělské straně získané z B.O.E. (proto nemůžeme s jistotou říci, na jakém místě se v chilské verzi T2 objevily podpisy chilské strany), avšak vzhledem ke všeobecně rozšířené konvenci uvádět vždy tu smluvní stranu na prvním místě, jíž text náleží, předpokládáme analogický postup – podpis španělské strany na prvním místě v textu náležejícím španělské straně a podpis chilské strany na prvním místě v textu náležejícím straně chilské.

2. 4. 2. 5 Nonverbální prvky

Tato kategorie se ve sledovaných textech nevyskytuje.

2. 4. 2. 6. Lexikální rovina

2. 4. 2. 6. 1 Lexikální rovina T1

Text je napsán spisovným českým jazykem a v právním funkčním stylu. Slovní zásoba je tvořena převážně neutrálními domácími výrazy, nevyhýbá se však ani výrazům archaickým. Důležitou roli hraje odborná terminologie právní a terminologie náležející do regulované oblasti.

Ze substantiv převládají abstrakta. Častá jsou slovesná substantiva a slovesná adjektiva. Zájmena se uplatňují zejména ukazovací, a to ve funkci identifikační a odkazovací. K číslování článků a částí dokumentu a pro vyjadřování data se využívá řadových číslovek, v textu se vyskytují také číslovky základní. Slovesa najdeme jak v jednoduchém, tak v analytickém tvaru. Převažuje přítomný a budoucí čas, ze způsobů je jednoznačně preferován indikativ. V ustálených spojeních se setkáváme s participii. Adverbia jsme identifikovali způsobová, místní i časová. Hojně jsou zastoupeny předložky a spojky. Částice napomáhají vytváření a udržování textové koheze a koherence. Citoslovce se zde nevyskytují, v neexpresivním normativním textu pro ně není místo.

Velmi časté je opakování stejných výrazů nebo slov se společným kořenem. Tento prvek napomáhá terminologické vytříbenosti i přehlednosti textu a spolupodílí se na jeho soudržnosti. Na mnoha místech se setkáme s ustálenými slovními spojeními, z nichž mnohé působí přímo jako šablony, do nichž se pouze doplňují určité údaje („*Smlouva ... mezi ... a ... o ...*“; „*... a ... vedeny přáním ..., se dohodly uzavřít Smlouvu o ...*“).

2. 4. 2. 6. 2 Lexikální rovina T2

Text je napsán spisovným španělským jazykem a v právním funkčním stylu. Vzhledem k tomu, že španělská tradice s funkčními styly nepočítá, zařadíme tento text přímo do žánru právních textů (*textos jurídicos*). Slovní zásoba je tvořena převážně neutrálními domácími výrazy, nevyhýbá se však ani výrazům archaickým. Důležitou roli hraje odborná terminologie právní a terminologie náležející do regulované oblasti.

Člen je využíván nejen k plnění gramatické funkce rozlišování známého, neznámého nebo obecného, ale plní zároveň i důležitou funkci prvku textové koheze. Ze substantiv převládají abstrakta. Adjektiva se nejčastěji vyskytují v postponovaném tvaru. Zájmena se uplatňují přivlastňovací, ukazovací, vztažná a vymežovací. Tázací a neurčitá v tomto žánru nemají místo. K číslování článků a částí dokumentu a pro vyjadřování data se využívá řadových číslovek, v textu se vyskytují také číslovky základní. Slovesa najdeme jak v jednoduchém, tak v analytickém tvaru. Převažuje přítomný a budoucí čas, ze způsobů je se uplatňuje indikativ a subjuntiv. Subjuntiv futura však v námi zkoumaném textu nefiguruje. Zejména v ustálených spojeních je hojně využíváno gerundálních, infinitivních a participiálních konstrukcí. Z adverbíí jsou nejhojnější příslovce způsobu. Hojně jsou zastoupeny předložky a spojky. Částice se podílejí na textové soudržnosti. Citoslovce se zde nevyskytují, v neexpresivním normativním textu pro ně není místo.

Velmi časté je opakování stejných výrazů nebo slov se společným kořenem. Tento prvek napomáhá terminologické vytříbenosti i přehlednosti textu a spolupodílí se na jeho soudržnosti. Na mnoha místech se setkáme s ustálenými slovními spojeními, z nichž mnohé působí přímo jako šablony, do nichž se pouze doplňují určité údaje („*Convenio de ... entre ... y ...*“; „*... y ... deseando establecer ..., acuerdan establecer el siguiente Convenio:*“)

2. 4. 2. 7 Syntaktická rovina

Na celkový počet větných členů připadá velmi málo přísudků, styl mezinárodní smlouvy je nominální. Jednoduché věty jsou velmi dlouhé. Souvětí v T1 komplikovaně vystavěna nejsou, v T2 však ano. Jejich délka komplikuje recepci textu. Z vedlejších vět se uplatňují nejčastěji věty podmínkové, vztažné a příslovečné. Větné členy bývají široce rozvité.

Syntaktická rovina mezinárodní smlouvy bude dále detailně rozpracována v oddíle zabývajícím se kvantitativní analýzou a jejím zhodnocením.

2. 4. 2. 8 Suprasegmentální prvky

Grafická stránka podtrhuje formální členění textu. Začátek nové části smlouvy je signalizován nápisem „část“ / „título“ provedeným tučně a velkými písmeny, navíc je doplněn římskou číslicí. Nadpisy (pojmenování jednotlivých částí) jsou rovněž tučně zvýrazněny. Stejného prostředku bylo užito k odlišení kapitol a článků. V T1 je začátek nového článku signalizován prostřednictvím zkratky „Čl.“ a pořadového čísla. T2 na tomto místě se zkratkami při hierarchizaci textu nepracuje.

Uspořádání textu je patrné již na první pohled. Jednotlivé součásti textu (části, kapitoly, články) jsou od sebe zřetelně graficky odděleny volným místem. Text proto působí velmi přehledně, umožňuje rychlou orientaci a usnadňuje vyhledávání v ustanoveních.

2. 4. 2. 9 Účinek textu

Text mezinárodní smlouvy zakládá, mění nebo ruší práva a povinnosti smluvních stran v konkrétní oblasti úpravy – práva sociálního zabezpečení.

2. 5 Shrnutí žánrových konvencí bilaterální mezinárodní smlouvy³⁷

2. 5. 1 Znaky společné bilaterální smlouvě v českém a španělském znění

2. 5. 1. 1 Vnětextové faktory

- Autor textu je institucionální, jedná se o suverénní stát
- Intencí textu je založení, změna nebo zrušení právních vztahů v určité oblasti regulace
- Primárním příjemcem textu jsou obě smluvní strany
- Mezinárodní smlouva je v písemné podobě publikována v úřední sbírce
- Místo podpisu / vzniku smlouvy je explicitně jmenováno v dokumentu
- Čas podpisu / vzniku smlouvy je explicitně uveden v dokumentu
- Podnět ke komunikaci vychází od jedné ze smluvních stran
- Dominantní komunikativní funkcí je funkce normativní
- Žánr mezinárodní smlouvy patří do právního funkčního stylu

³⁷ Vyjma syntaktické roviny, která bude detailně rozpracována níže v empirické části.

2. 5. 1. 2 Vnitrotextové faktory

- Téma textu je uvedeno v titulu smlouvy
- Obsahem textu je meritorní úprava problematiky
- Presupozice spočívají v rozvinuté právní kultuře a znalosti věcné problematiky
- Z obsahového hlediska se smlouva skládá ze čtyř částí – nadpisu, preambule, vlastního obsahu a závěrečné části. Navíc je text smlouvy vertikálně velmi systematicky a podrobně rozčleněn na menší formální jednotky
- Text smlouvy je napsán spisovným jazykem
- Ve slovní zásobě převládají neutrální domácí výrazy, výjimkou však nejsou ani archaismy, důležitou složkou právního jazyka je odborná terminologie
- Převažují abstraktní substantiva
- Slovesa se uplatňují v jednoduchém i analytickém tvaru, v přítomném nebo budoucím čase a v indikativu
- Vysoký počet předložek i spojek, dlouhé rozvité větné členy a nízký počet přísudků souvisí s tendencí ke jmennému vyjadřování sdělení
- Role opakování výrazů jako kohezního prvku
- Užívání ustálených slovních spojení a šablon (lexikálních i syntaktických)
- Velmi dlouhé věty jednoduché
- Velmi dlouhá souvětí. Nejčastějšími vedlejšími větami jsou věta podmínková a vztahná.
- Grafická stránka podtrhuje formální členění textu a usnadňuje orientaci

2. 5. 2 Specifika českého textu bilaterální smlouvy

- slovesná substantiva, slovesná adjektiva
- výstavbou nepříliš komplikovaná, avšak dlouhá souvětí

2. 5. 3 Specifika španělského textu bilaterální smlouvy

- kategorie členu jako prostředek textové koheze
- kromě indikativu uplatněn rovněž subjuntiv
- gerundiální, participiální a infinitivní konstrukce
- dlouhá, složitě vystavěná souvětí

2. 6 Mezipropoziční vztahy

Akademická mluvnice češtiny definuje ve 3. díle (nazvaném Skladba) propozici jako „*konfiguraci obsahových entit, představující myšlenkový odraz nějakého výseku skutečnosti*“ (Daneš, Hlavsa, Grepl a kol., 1987, s. 9). Mluvčí sleduje komunikativní cíl své výpovědi a na jeho základě si vybírá z paradigmatu se nabízející propozice. Strukturní možnosti konkrétního jazyka však kladou mnohým realizacím propozic odpor a nutí mluvčího vyjádřit se zcela specifickým způsobem. Formulací obsahu propozice jazykem vzniká věta. Základním stavebním prvkem věty je sloveso s valenčním potenciálem, jež na sebe váže další větné členy (Čechová a kol., 2000, s. 329). Proto můžeme větnou propozici pojímat jako základ významové stavby věty (Daneš, Grepl, Hlavsa, 1987, s. 9).

Pohlížíme-li ze sémantického hlediska na celý text, můžeme ho definovat jako sled jednotlivých, nejčastěji větných, propozic. Propozice však mohou být tvořeny i nevětnými výrazy, jež by mohly být do věty transformovány (Čechová a kol., 2000, s. 338), v této souvislosti lze hovořit o propozici nevětné.

Větné propozice mohou vstupovat do vzájemných vztahů (jež se formálně projevují vztahy syntaktickými) a vytvářet tak souvětí. Tyto mezipropoziční vztahy v souvětí lze rozdělit na 1) vztahy externí, kde jsou propozice spojovány buď a) na základě sémantické paralelnosti nebo b) obsahové závislosti, 2) vztahy, kde dochází k inkorporaci jedné propozice do pozice participantu propozice jiné, 3) vztahy, kdy se propozice vzájemně kříží, 4) vztahy, kde propozice vzájemně splývají, 5) vztahy, kde jedna propozice determinuje propozici druhou. Může však docházet i k situaci, kdy dvě věty vyjadřují jedinou propozici, potom hovoříme o analytické formě jedné propozice (Daneš, Grepl, Hlavsa, 1987, s. 443).

V promluvě mohou být mezipropoziční vztahy realizovány 1) jako textová spojení (dochází k řazení samostatných vět v textu, jejichž vztahy jsou vyjádřeny implicitně, lexikálně nebo prostřednictvím spojovacího výrazu), 2) paratakticky a 3) hypotakticky.

V Akademické mluvnici češtiny je podán podrobný přehled mezipropozičních vztahů, který zde pro názornost schematicky reprodukuje (zpracováno podle Daneš, Hlavsa, Grepl a kol., 1987, s. 443-548) a jenž nám poslouží jako výchozí model pro klasifikování mezipropozičních vztahů v empirické části naší práce:

Mezipropoziční vztahy externí

Sémantická paralelnost propozic

Koordinální vztahy

Slučovací vztah

Spojení parataktické

Spojení asyndetické

Spojení hypotaktické – nepravá VV

Odporovací vztah

Spojení parataktické

Spojení asyndetické

Spojení hypotaktické – nepravá VV

Kontrastně porovnávací vztah

Spojení parataktické

Spojení asyndetické

Spojení hypotaktické – nepravá VV

Vylučovací vztah

Spojení parataktické

Stupňovací vztah

Spojení parataktické

Spojení asyndetické

Adordinační vztah

Spojení parataktické

Spojení asyndetické

Vysvětlovací vztah

Spojení parataktické

Mezipropoziční sémantická závislost

Vztahy rázu temporálního

Spojení hypotaktické

Vztahy rázu kauzálního

Vztah kauzální v užším smyslu (příčina / důvod)

Spojení hypotaktické

Spojení parataktické

Spojení asyndetické

Vztah podmínkový

- Podmínka reálná
 - Spojení hypotaktické
- Podmínka nereálná
 - Spojení hypotaktické
- Vztah přípustkový
 - Spojení hypotaktické
 - Spojení parataktické
- Vztah podmínkově přípustkový
 - Spojení hypotaktické
- Vztah účelový
 - Spojení hypotaktické
 - Spojení parataktické a asyndetické
- Vztahy rázu způsobového
 - Způsobové spojení vět vlastního způsobu
 - Spojení hypotaktické
 - Spojení parataktické
 - Spojení asyndetické
 - Způsobové spojení vět měrové
 - Spojení hypotaktické
 - Způsobové spojení vět průvodně okolnostní
 - Spojení hypotaktické
 - Spojení parataktické
 - Způsobové spojení vět prostředkové
 - Spojení hypotaktické
 - Vyjádření omezené nebo subjektivní platnosti děje / stavu
 - Spojení hypotaktické
- Výjimka
 - Spojení hypotaktické
- Nepravá mezipropoziční závislost
 - Věty zřetelově vymezovací a věty navozující téma výpovědi
 - Spojení hypotaktické

Inkorporace propozice do propozice jiné

Věta obsahová

Obsahová věta spojková

Spojková obsahová věta oznamovací

Spojková obsahová věta tázací

Spojková obsahová věta žádací

Obsahová věta vztažná

Vztažná obsahová věta tázací

Vztažná obsahová věta netázací

Propozice popisně pojmenovací

Substantivně vztažná věta subjektová

Substantivně vztažná věta objektová

Věta vztažná adverbialní

Propozice ve funkci kvalifikačního komplementu

Křížení a splývání propozic

Komitativní věta

Vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu

Větná propozice determinující

Pravé vedlejší věty vztažné

Věty restriktivní

Věty nerestriktivní

Nepravé vedlejší věty vztažné

Pseudodeterminační věty

Nepravé vedlejší věty vztažné navazovací

Větné propozice ve vztahu adordinačním

Adordinovaná věta vztažná

Adordinovaná věta spojková

Adordinovaná věta připojená asyndeticky

Analytická (souvětná) forma jedné propozice

Vedlejší věta predikativní vztažná

Vedlejší věta predikativní spojková

Dosud jsme se zabývali pouze propozicemi větnými, nyní přejdeme ke druhé polovině této problematiky, a to k propozicím, jež jsme výše společně s M. Čechovou a kol. označili jako propozice nevětné. Pro bližší pochopení souvislostí mezi větnými a nevětnými propozicemi se však nejprve zastavíme nad otázkou explicitace / implicitace a syntaktické kondenzace / dekonenzace. Vycházet budeme z poznatků J. V. Bečky ohledně sevřenosti výrazu (Bečka, 1992, s. 234n) a z kapitoly o syntaktické kondenzaci od M. Jelínka (Jelínek, 1995, s. 754n in Grepl, Karlík, 1995).

Bečkova stupnice predikační sevřenosti nám poskytne základní klasifikační schéma, jež nám pomůže propojit úvahy o větných a nevětných predikacích.

Maximální syntaktickou dekonenzaci představuje spojení dvou samostatných, po sobě následujících vět, jež jsou ukončeny tečkou (Čmejrková, Daneš, Světlá, 1999, s. 207). Na prvním stupni míry sevřenosti výrazu figuruje souřadné větné spojení, parataxe, a na druhém je vymezováno podřadné větné spojení, hypotaxe.

Jak je zřejmé, tyto stupně jsou obsazeny větnými propozicemi, jež jsou k sobě navzájem v určitém vztahu. Vztahy mezi samostatnými větami jsou v rovině mezipropozičních vztahů nejslabší a jsou vyjadřovány spíše dalšími prostředky, jež přesahují oblast našeho zájmu. V našem výzkumu je proto ponecháme stranou a soustředíme se blíže na stupně nižší. Je potřeba podotknout, že čím vyšším číslem je označen určitý stupeň našeho schématu, tím se zvyšuje míra predikační sevřenosti, roste kondenzovanost a klesá explicitnost ve prospěch implicitnosti.

Do třetího stupně jsou zařazeny polovětné vazby – přechodníková a infinitivní. Pro úplnost sem umístíme ještě vazbu participiální a gerundiální. Stupeň čtvrtý zaujímá nevětná dějová vazba nominální. Jako pátý stupeň doplňujeme ještě nevětnou dějovou vazbu adjektivní. Třetí až pátý stupeň patří propozicím, jež můžeme označit jako nevětné. Ve výpovědi plní větně-členskou funkci a přispívají ke kondenzovanosti a úspornosti vyjádření.

Jak je patrné, propozice mohou být ve výpovědi obsaženy buď implicitně (nominálně, polovětnou vazbou) nebo explicitně (prostřednictvím parataxe, hypotaxe). Implicitnost – explicitnost a kondenzaci – dekonenzaci je proto potřeba pojímat jako stupnici, po níž se může vyjádření pohybovat směrem k větší sevřenosti nebo rozvolněnosti. Výsledná realizace je podmíněná možnostmi konkrétního jazyka a zejména stylistickými konvencemi jednotlivých žánrů. Jak tato situace vypadá konkrétně u textů mezinárodních smluv, zjistíme rozbořem získaných výsledků našeho výzkumu.

Prostředky podílející se na syntaktické kondenzaci budeme společně s Jelínkem označovat jako kondenzátory a vymezíme si je v následujícím smyslu (Jelínek, 1995, s. 754n in Grepl, 1995):

1) Polovětná vazba

a. Český jazyk

1. Přechodníková polovětná vazba s přechodníkem minulým a přechodníkem přítomným – v současném jazyce jsou přechodníky považovány za prvek knižního vyjadřování. Přechodník minulý působí velmi archaicky, příznak zastaralého vyjadřování však má i přechodník přítomný. Z tohoto důvodu má tato kategorie tendenci ustupovat kondenzátorům adjektivním a substantivním.
2. Participiální polovětná vazba – stejně jako v případě výše zmíněných přechodníků, kterým může participiální polovětná vazba jako syntaktický kondenzátor v určitých případech konkurovat, mají jmenné formy participií archaický příznak. V současném jazyce ustupují ve prospěch adjektivních kondenzátorů.
3. Infinitivní polovětná vazba – na rozdíl od předchozích dvou typů polovětných vazeb je infinitivní polovětná vazba považována za stylově neutrální. Vyskytuje se po modálních výrazech a po slovesech vnímání nebo pohybu. Konkuruje jí substantivní kondenzátory. Rozvolnit ji můžeme v závislosti na její sémantické platnosti buď na vedlejší větu obsahovou nebo na vedlejší větu účelovou.

b. Španělský jazyk

- ve španělském jazyce tvoří polovětné vazby velmi důležitou součást prostředků pro vyjadřování mezipropozičních vztahů. Zatímco výše zmíněné české polovětné vazby jsou z hlediska dnešního stylistického uplatnění spíše ojedinělé (s výjimkou infinitivní polovětné vazby), španělské polovětné vazby jsou plnohodnotnou a „živou“ součástí systému španělského jazyka. Jejich respondentem je v systému českého jazyka souřadné

i podřadné souvětí, větný člen, předložka či pádová koncovka (Báez, Dubský, Králová, 1999, s. 208).

1. Gerundiální polovětná vazba – je považována za prostředek stylově neutrální a frekventovaný, dokáže vyjádřit trvání určitého děje, jeho předčasnost a současnost.
2. Polovětná vazba s participiem – stylově neutrální, hojně využívaný prostředek pro vyjadřování předčasnosti.
3. Polovětná vazba s infinitivem – stylově neutrální a často užívaný prostředek.

2) Adjektivní kondenzátory

a. Český jazyk

1. Adjektivní kondenzátory vyjadřují zhuštěnou formou přívlastkový vztah, který by v rozvolněné podobě odpovídal vedlejší větě vztažné. V současném jazyce můžeme rozlišit několik typů těchto prostředků. Některé jsou pocíťovány jako velmi archaické (adjektiva odvozená od dokonavých a nedokonavých sloves ve tvaru přechodníku minulého), jiné považujeme za stylově neutrální (adjektivizované přechodníky odvozené od nedokonavých sloves končící na *–cí*, adjektivizovaná přičestí trpná zakončená na *–ný* a *–tý*, deverbativní adjektiva).

b. Španělský jazyk

1. Španělský jazykový systém touto kategorií nedisponuje. Hojně však využívá polovětných vazeb, jež se mohou stát funkčním překladovým ekvivalentem pro vyjádření vztahu realizovaného v češtině právě prostřednictvím slovesného adjektiva.

3) Substantivní kondenzátory

a. Český jazyk

1. Substantivní kondenzátory jsou tvořeny dějovými substantivy. Jsou typické pro odborný a pro právně-administrativní styl. Jejich nadměrné užívání vede k velkému zatížení textu a zvyšuje nároky vynakládané na úsilí při jeho recepci.

b. Španělský jazyk

1. Ani kategorii dějových substantiv ve smyslu českého jazyka ve španělském jazykovém systému nenalezneme. Avšak stejně jako u českých kondenzátorů adjektivních mohou se i české substantivní kondenzátory stát funkčním překladovým ekvivalentem španělských polovětných vazeb. Proto s těmito dvěma českými nominálními prostředky pro vyjádření propozice v části věnované empirickému výzkumu nadále pracujeme a zahrnujeme je mezi prostředky pro vyjadřování propozice v českém jazyce. V přehledech věnovaných analýze španělských textů se nám tato kategorie již neobjevuje. Počítáme však s tím, že se mezipropoziční vztah vyjádřený v českém textu neztrácí, ale že je zde vyjadřován jinými prostředky. Těmi mohou být ve španělském jazykovém systému např. právě polovětné vazby.

III. EMPIRICKÁ ČÁST

3. 1 Postup výzkumu

Náš empirický výzkum mezipropozičních vztahů se bude skládat ze tří kroků. V první části se zaměříme na originální texty. Jelikož jsme však výše při traktování tématu mezinárodní smlouvy konstatovali, že originální jsou všechny texty mezinárodních smluv, považujeme nyní za nutné specifikovat, že termínu „originální text“ budeme v části věnované našemu výzkumu rozumět již z translatického hlediska.

V první části našeho výzkumu podrobíme kvantitativní analýze české texty, které nemohly být ovlivněny systémem španělského jazyka, a naopak španělský text, který nikdy nepřišel do styku se systémem jazyka českého. Výsledné údaje nám poskytnou obraz o realizaci mezipropozičních vztahů v žánru mezinárodní smlouvy nezávisle v českém a ve španělském jazyce. Tímto postupem vymezíme konvence jazykového systému obou jazyků platné pro námi zkoumaný žánr.

Ve druhé části našeho výzkumu se budeme rovněž zabývat kvantitativní analýzou prostředků pro vyjadřování mezipropozičních vztahů, tentokrát se však budeme orientovat na překladový materiál – na texty, jež vznikaly pod vlivem druhého jazykového systému. Získané údaje porovnáme s výsledky z první části. Tímto způsobem zjistíme, jakým způsobem ovlivnila přítomnost cizího jazykového systému (slovanský versus románský jazyk) výslednou realizaci námi zkoumaných jevů.

Ve třetí části se zaměříme na srovnání českých a španělských překladových textů mezi sebou. Na jednotce překladu (kterou vymežíme v úvodu třetí části) budeme sledovat volbu konkrétních překladatelských postupů, jež ovlivní realizaci mezipropozičních vztahů v překladu. Postupovat budeme v souladu s Bečkovo stupnicí predikační sevřenosti od explicitního vyjádření propozice pomocí finitního slovesného tvaru až po vyjádření implicitní prostřednictvím nominálního kondenzátoru. Vymežíme i případy, kdy vyjádření propozice ve španělském textu odpovídá v textu českém pouze předložka či pádová koncovka. Tímto způsobem získáme u každého prvku stupnice predikační sevřenosti výrazu tři skupiny překladatelských řešení – zachování predikace, posun k volnějšímu vyjádření predikace a posun k těsnějšímu vyjádření predikace. Ke kvantitativnímu vyjádření četnosti jednotlivých překladatelských postupů připojíme příklady z textového materiálu. V závěru poskytneme formou tabulky stručný přehled realizovaných překladatelských řešení vedoucích k vyjádření mezipropozičních vztahů v překladu.

3. 2 Kvantitativní analýza originálních textů

3. 2. 1 Kvantitativní analýza prostředků pro vyjadřování mezipropozičních vztahů v českém originálním textu

3. 2. 1. 1 Materiál výzkumu

Materiál pro výzkum originálních českých textů představují tři mezinárodní smlouvy uzavřené mezi Českou a Slovenskou republikou o celkovém rozsahu 4150 slov. Omezený rozsah zkoumaného materiálu vyplývá ze snahy zachovat u všech vzorků analyzovaných textů stejnou tematickou oblast – oblast sociálního zabezpečení. Protože je však samotná Smlouva o sociálním zabezpečení co do svého rozsahu velmi stručná (2467 slov), přiřadili jsme k ní ještě Smlouvu o poskytování a úhradě zdravotní péče a Smlouvu o vzájemném zaměstnávání občanů, neboť také tyto smlouvy s otázkou sociálního zabezpečení vzdáleně souvisejí. Další smlouvy mezi Českou a Slovenskou

republikou, které by se zabývaly námi vymezeným tématem, zatím neexistují. Domníváme se, že bude z hlediska výstupních výsledků vhodnější ponechat nižší rozsah zkoumaného vzorku materiálu, než k němu přiřazovat ještě další smlouvu se zcela odlišnou tematikou.

Zbývá vysvětlit, proč jsme při hledání vhodného originálního textového materiálu zvolili právě mezinárodní smlouvy mezi Českou a Slovenskou republikou. Důvod je prostý. Velmi rádi bychom sáhli po materiálu, který by byl napsán pouze česky. Avšak povaha mezinárodní smlouvy jako dokumentu, který přijímají dva mezinárodně právní subjekty, nám to neumožňuje. Na světě neexistuje žádný další suverénní stát, který by měl jako svůj úřední jazyk češtinu. Proto jsme byli nuceni hledat jazyk, který by byl českému jazyku nejbližší a jenž by se nevykazoval jazykovými prostředky, které by mohly zkreslit výsledky naší analýzy. Západoslovanský jazyk slovenštinu proto považujeme z tohoto hlediska za vhodnou.

3. 2. 1. 2 Postup výzkumu

Výše popsany textový materiál jsme analyzovali z následujících hledisek: Nejprve jsme se zaměřili na prostředky vyjadřování propozice a utřídili typy predikace. Potom jsme zkoumali zastoupení mezipropozičních vztahů v souvětí. Nakonec jsme v textu zjišťovali poměrné zastoupení jednotlivých typů syntaktického celku. Výsledné údaje uvádíme v tabulkách. Pod každou tabulkou následuje komentář výsledných skutečností, které se po provedení kvantitativního výzkumu ukázaly jako zajímavé. Ostatní výsledné údaje krátce shrnujeme.

3. 2. 1. 3 Vyjádření propozice

Vyjádření propozice	Absolutní četnost výskytu	Relativní četnost výskytu
VF ve VH	153	30 %
VF ve VV	130	25,5 %
Transgresiv	0	0
Participium	5	1,0 %
Infinitiv	5	1,0 %
Deverbativní adjektivum	124	24,3 %
Deverbativní substantivum	93	18,2 %
Celkem	510	100 %

Tabulka 1 Kvantitativní vyjádření propozice (český originální text)

Z první tabulky je patrné, že počet finitních slovesných tvarů v hlavní větě představuje nejvíce zastoupený typ vyjádření propozice. Následují finitní tvary ve větě vedlejší. Sečteme-li tyto dva výsledné údaje (v následující tabulce označené jako primární predikace) a aplikujeme-li na výše uvedenou Bečkovu stupnici sevřenosti výrazu, zjistíme, že v českých textech převažuje explicitní vyjádření propozice. Polovětné vazby, jež bychom mohli chápat jako mezistupeň mezi explicitností určitých slovesných tvarů a implicitností čistě jmenného vyjádření, představují pouze dvě procenta z celé škály prostředků pro vyjádření propozice. Přechodník se v našem textovém materiálu nevyskytl ani jednou. Víme, že tento výrazový prostředek má dnes již archaický příznak, avšak vzhledem ke zkoumanému právnímu stylu jsme nevyklučovali, že bychom se s ním mohli setkat právě v ustálených formulacích typických pro žánr mezinárodní smlouvy. Tato domněnka se nám však nepotvrdila. Participiální polovětná vazba je zastoupena jedním procentem výskytu. Rovněž jako v případě přechodníku se i u participia jedná o dnes řídce užívaný prvek s archaickým příznakem. Avšak nedosahuje zřejmě takového stupně archaičnosti jako samotný přechodník, a proto je ještě v dnešních textech mezinárodních smluv využíván. Zde se uplatňuje v konvencionalizovaných úvodních a závěrečných formulacích. Poměrně překvapivý výsledek podal celkový součet polovětných vazeb s infinitivem. Tento prostředek je zastoupen rovněž jedním procentem. A to navzdory tomu, že jsme si výše v souladu s odbornou literaturou vymezili infinitivní polovětnou vazbu jako stylově neutrální a běžně používaný prostředek. Srovnáme-li proto absolutní výskyt tohoto prvku v českém originálním textu žánru mezinárodní smlouvy s výskytem participiální vazby, můžeme konstatovat, že je stejně tak hojně (nebo stejně tak řídce) zastoupený jako participiální vazba. To by potom znamenalo, že participiální vazba s příznakem archaičnosti se v žánru mezinárodní smlouvy vyskytuje stejně tak často jako neutrální infinitivní konstrukce, a proto ji můžeme považovat za plnohodnotnou součást syntaktických prostředků, jež se v tomto žánru uplatňují. Nebo můžeme naopak říci, že se infinitivní polovětná vazba uplatňuje v právních textech stejně tak řídce jako archaicky zabarvená participiální konstrukce, a proto se stává v tomto žánru prostředkem okrajovým. My se přikláníme k první variantě, neboť se domníváme, že právní styl a žánr mezinárodní smlouvy zvlášť se vyznačuje velkým množstvím konvencionalizovaných vyjádření, v nichž prostředky (v jiných stylech považované za archaické) nepůsobí rušivě. Naopak, přispívají k patosu a důležitosti, které se právě úvodní a závěrečná formálně předepsaná ustanovení této právní normy snaží vyjádřit.

Implicitní vyjádření propozice je zastoupeno velmi hojným počtem výskytů. Adjektivní a substantivní kondenzátory dávají autorovi textu příležitost formulovat složitou myšlenku a její vyjádření stěsnat do velmi malého prostoru ohraničeného jednou větou. Z hlediska příjemce se nejedná o zrovna nejvhodnější postup. Tímto způsobem totiž vznikají složité nominální celky, které mohou být z hlediska recepce velmi náročné. Nicméně snaha o kondenzované vyjadřování je vlastní právnímu stylu obecně a proto nás nepřekvapuje, že ani žánr mezinárodní smlouvy zde netvoří žádnou výjimku. Na adjektivní kondenzátory připadá skoro čtvrtina všech vyjádření propozice. U kondenzátorů substantivních je to o něco méně než pětina.

3. 2. 1. 4 Typ predikace

Typ predikace	Absolutní četnost výskytu	Relativní četnost výskytu
Primární predikace (VF ve VH a VF ve VV)	283	55,5 %
Sekundární predikace (polovětná vazba, substantivní a adjektivní kondenzátory)	227	45,5 %
Celkem	510	100%

Tabulka 2 Poměr verbálního a neverbálního vyjádření propozice (český originální text)

Druhá tabulka ještě jednou souhrnně ukazuje výsledky podrobně rozpracované v tabulce číslo jedna. Pod pojmem primární predikace rozumíme v souladu s Encyklopedickým slovníkem češtiny (Karlík, Nekula, Pleskalová, 2002, s. 339) propozici vyjádřenou finitním slovesným tvarem, a to jak ve větě hlavní, tak ve větě vedlejší. Pod pojem sekundární predikace počítáme všechny tři typy polovětných vazeb a oba druhy nominálních kondenzátorů.

Finitní verbální tvary mají valenční potenciál, vytváří základovou větnou strukturu, váží na sebe ostatní větné členy a vytváří plnohodnotnou větu. Naopak polovětné vazby a nominální kondenzátory valenčním potenciálem k vytváření samostatné věty neoplývají. Pouze se do ní začleňují jako její větný člen. Proto platí: čím se objeví větší počet finitních verbálních tvarů, tím více bude v textu realizováno vět. Propozice budou realizovány explicitně a příjemci se bude text snáze číst. Avšak zároveň se prodlouží. Naopak při implicitní realizaci propozic se text zkrátí a informační nasycenost se zhutní. Příjemce se bude na jeho recepci muset více soustředit.

Druhá tabulka ukazuje, v jakém poměru jsou ve zkoumaném textovém materiálu zastoupeny propozice vyjádřené verbálně (explicitně) a nominálně (implicitně), neboli jaký je poměr verbálního a nominálního vyjádření propozice. Výsledek je 55,5 % primárních predikací oproti 45,5 % predikací sekundárním. Verbální složka sice zřetelně převažuje nad nominální, rozdíl však činí pouze 10 %.

3. 2. 1. 5 Mezipropoziční vztahy v souvětí

Mezipropoziční vztahy v souvětí (základní členění)	Mezipropoziční vztahy v souvětí (detailní pohled)		Absolutní četnost výskytu	Relativní četnost výskytu
<u>Mezipropoziční vztahy externí</u>	Absolutní četnost <u>65</u>	Relativní četnost <u>47,8 %</u>		
Sémantická paralelnost propozic	Absolutní četnost 7	Relativní četnost 5,1 %		
	Slučovací vztah		5	3,8 %
	Odporovací vztah		0	0
	Kontrastivně srovnávací vztah		0	0
	Vylučovací vztah		2	1,5 %
	Stupňovací vztah		0	0
Mezipropoziční sémantická závislost	Absolutní četnost 58	Relativní četnost 42,6 %		
	VV podmínková reálná		41	30,1 %
	VV podmínková nereálná		0	0
	VV podmínkově omezovací		3	2,2 %
	VV podmínkově přípustková		0	0
	VV přípustková		1	0,7 %
	VV příslovečná časová		4	2,9 %
	VV příslovečná místní		3	2,2 %
	VV příslovečná způsobová		4	2,9 %
	VV příslovečná kauzální/důvodová		2	1,5 %
	VV příslovečná zřetelově vymežovací		0	0
	VV příslovečná průvodně okolnostní		0	0
	VV účelová		0	0
<u>Inkorporace propozice do propozice jiné</u>	Absolutní četnost <u>2</u>	Relativní četnost <u>1,5 %</u>		
	VV obsahová předmětná		2	1,5 %

<u>Křížení a splývání propozic</u>	Absolutní četnost 0	Relativní četnost 0		
	VV komitativní		0	0
<u>Vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu</u>	Absolutní četnost 69	Relativní četnost 50,7 %		
Větná propozice determinující	Absolutní četnost 69	Relativní četnost 50,7		
	Pravá VV vztažná restriktivní		65	47,8 %
	Pravá VV vztažná nerestriktivní		1	0,7 %
	Nepravá VV vztažná		3	2,2 %
<u>Souvětná forma jedné propozice</u>	Absolutní četnost 0	Relativní četnost 0		
	VV predikativní		0	0
Celkem	Absolutní četnost 136	Relativní četnost 100 %	136	100 %

Tabulka 3 Kvantitativní vyjádření mezipropozičních vztahů v souvětí (český originální text)

Údaje ve třetí tabulce odrážejí realizaci mezipropozičních vztahů v souvětí. Nejčastěji se uplatnila kategorie, kterou jsme výše v našem schematickém přehledu označili společně s Akademickou mluvnicí češtiny jako „vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu“. Je zastoupena z 50,7 %. Následuje kategorie „mezipropoziční vztahy externí“, reprezentována celkem z 47,8 %. Rozdělíme-li ji na podkategorie „sémantická paralelnost propozic“ a „mezipropoziční sémantická závislost“, jsou tyto podskupiny zastoupeny 5, 1 % a 42,6 %. Kategorie „inkorporace propozice do propozice jiné“ je zastoupena pouze z 1,5 % a kategorie „křížení a splývání propozic“ s kategorií „souvětná forma jedné propozice“ se v námi zkoumaném textu nevyskytují vůbec.

Zaměříme-li se blíže na to, jakými konkrétními prvky k realizaci mezipropozičních vztahů v našem textu došlo, zjistíme nejvyšší frekvenční zastoupení vedlejší věty vztažné, a sice její restriktivní formy. Uplatnila se v 47,8 %. Vysoké zastoupení vztažné věty souvisí podle našeho názoru s potřebou tvůrce právní normy zcela jasně vymezit obsah přijímaného ustanovení. Za tímto účelem je nutné velmi precizně specifikovat jednotlivé použité výrazy. A restriktivní vztažná věta se svou podstatou k vymezení / omezení platnosti použitého výrazu velice dobře hodí. Druhé frekvenčně nejvyšší zastoupení se projevilo u podmínkové věty, a to u její reálné formy.

V textu se vyskytuje v 30,1 %. Toto vysoké zastoupení sledovaného prvku vyplývá podle našeho názoru ze skutečnosti, že se jedná o text mezinárodní smlouvy.

Mezinárodní smlouva není vlastně ničím jiným než právní normou. A pro vytváření právních norem vyvinula právní teorie pevná pravidla. Obecný vzorec aplikovaný při tvorbě zákonů zní: hypotéza – dispozice – sankce. Sankční ustanovení v našem případě uplatněna nejsou. Proto zůstalo pouze schéma: hypotéza – dispozice, vyjádřené logickými spojkami jestliže – pak. Převeďeno do lingvistického vyjadřování, dostáváme se právě k našemu případu – uplatnění vedlejší věty podmínkové, následované větou hlavní. Na větu vztažnou a větu podmínkovou (ve všech jejich typech) připadá dohromady 83 % veškerých realizací mezipropozičních vztahů v žánru mezinárodní smlouvy. Zbytek prostředků pro vyjadřování těchto vztahů se dělí o zbývajících 17 %.

Podíváme-li se na sémantickou paralelnost propozic, pak 3,8 % připadá na slučovací vztah mezi dvěma větami, vylučovací vztah je zastoupen pouhými 1,5 %. Ostatní typy těchto vztahů (odporovací, kontrastivně srovnávací a stupňovací) se v textu nevyskytují vůbec.

V podkategorii „mezipropoziční sémantická závislost“ se kromě již zmíněných podmínkových vět realizovaly věty příslovečné, celkem zastoupené z 9,5 %. Nejfrekventovanější mezi příslovečnými větami byly s 2,9 % věta příslovečná časová a věta příslovečná způsobová. Následovaly věta příslovečná místní se 2,2 %, věta příslovečná kauzální / důvodová s 1,5 %, ostatní typy příslovečných vět se neuplatnily vůbec. Na větu přípustkovou připadá 0,7 %, ostatní typy vět spadající do kategorie „mezipropoziční sémantické závislosti“ se neuplatnily.

V kategorii „inkorporace propozice do propozice jiné“ se realizovala věta obsahová předmětná v 1,5 %, ostatní typy vět náležející do této kategorie se neuplatnily.

V kategorii „vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu“ se uplatnily již výše zmíněné věty vztažné. Na nerestriktivní větu vztažnou však připadá pouze 0,7 % výskytů. Ze stylistického hlediska je zajímavý 2,2 % výskyt nepravé vedlejší věty vztažné. Tato kategorie bývá v gramatikách sice popisována jako existující, avšak její užití bývá označováno preskriptivní vědou za chybné. Ve zkoumaném materiálu se objevovala vždy v ustálených formulacích v závěrečné části mezinárodní smlouvy, kde jí bylo využito ve významu slučovacího vztahu. Ostatní typy vět, uvedené výše v našem přehledu typů vět a mezipropozičních vztahů, se ve zkoumaném textu neuplatnily.

3. 2. 1. 6 Typ syntaktického celku

Typ syntaktického celku	Absolutní četnost výskytu	Relativní četnost výskytu
Nevětná výpověď	98	33,5 %
Věta jednoduchá	59	20,1 %
Parataxe	7	2,4 %
Hypotaxe	126	43,0 %
Asyndetické spojení	3	1,0 %
Celkem	293	100 %

Tabulka 4 Typ syntaktického celku (český originální text)

Čtvrtá tabulka přehledně zachycuje rozdělení typů syntaktických celků. Nejvyšší zastoupení připadá na hypotaktické spojení vět, jedná se o celých 43 %. Porovnáme-li ho s 2,4 % procenty, která připadají na parataxi a s 1 % procentem u asyndetického spojení, zjistíme, že žánr mezinárodní smlouvy tíhne jednoznačně k souvětím, pro něž je typické hypotaktické začleňování vedlejších vět do jedné věty hlavní. Vezmeme-li v úvahu i následující výskyty – 20,1 % u věty jednoduché a 33,5 % u nevětné výpovědi, ukáže se nám, že autoři textu mezinárodní smlouvy upřednostňují tendenci vyjadřovat jednu myšlenku jednou větou. V případě, že je natolik jasná a jednoznačná, že nepotřebuje dalšího rozvedení, je na místě věta jednoduchá. Jestliže však myšlenka vyjádřená v hlavní větě potřebuje upřesnit nebo určitým způsobem vymežit, uplatní se hypotaxe. Vysoká frekvence nevětné výpovědi souvisí s konvencí tohoto žánru (a právních norem obecně) podrobit text vnitřní hierarchizaci. O obsahovém provedení tohoto požadavku jsme se zmiňovali v teoretické části naší práce. Na tomto místě zbývá podotknout, že formálním prostředkem této hierarchizace jsou právě nevětné výpovědi bez přítomnosti verba finitita, jejichž základním členem je substantivum.

3. 2. 2 Kvantitativní analýza prostředků pro vyjadřování mezipropozičních vztahů ve španělském originálním textu

3. 2. 2. 1 Materiál výzkumu

Jako materiál pro kvantitativní analýzu zkoumaných jevů nám posloužila Smlouva o sociálním zabezpečení mezi Španělským královstvím a Chilskou republikou (*Convenio de Seguridad Social entre el Reino de España y la República de Chile*) o celkovém rozsahu 6 175 slov. Zúčastněné strany – Španělsko a Chile – mají obě jako úřední jazyk španělštinu. Proto můžeme vyloučit jakýkoli zásah cizího jazykového systému do vzniku samotného textu. Výsledky naší analýzy můžeme proto považovat za relevantní údaje s vypovídající hodnotou o žánrových konvencích španělsky psaných mezinárodních bilaterálních smluv z oblasti sociálního zabezpečení.

3. 2. 2. 2 Postup výzkumu

Při kvantitativní analýze budeme postupovat analogicky s výzkumem českého originálního textu, který jsme blíže popsali výše.

3. 2. 2. 3 Vyjádření propozice

Vyjádření propozice	Absolutní četnost výskytu	Relativní četnost výskytu
VF ve VH	117	23,3 %
VF ve VV	187	37,2 %
Gerundium	15	3,0 %
Participium	156	31,0 %
Infinitiv	28	5,5 %
Celkem	503	100 %

Tabulka 5 Kvantitativní vyjádření propozice (španělský originální text)

Pátá tabulka ukazuje, jakými prostředky byla ve španělském originálním textu vyjádřena propozice. Nejvyšší četnost výskytu (37,2 %) vykazuje finitní slovesný tvar užitý ve vedlejší větě. Na větu hlavní připadlo 23,3 % finitních slovesných tvarů. Z tohoto poměru vyplývá, že počet vedlejších vět převýšil počet vět hlavních. Uplatníme-li i tentokrát Bečkovu stupnici sevřenosti výrazu, zjistíme, že explicitní vyjádření propozice se uplatňuje v 60,5 %. Na polovětnou vazbu připadá zbývajících 39,5 %. Španělský text se na ose explicitnost – implicitnost naklání k explicitnosti v poměru 3:2. Z polovětných vazeb se nejčastěji vyskytla vazba participiální, a to v 31 % z celkového počtu vyjádření propozice. Na polovětnou vazbu s infinitivem připadlo 5,5 % a na gerundiální polovětnou vazbu 3 %.

3. 2. 2. 4 Typ predikace

Typ predikace	Absolutní četnost výskytu	Relativní četnost výskytu
Primární predikace (VF ve VH a VF ve VV)	304	60,5 %
Sekundární predikace (polovětná vazba, substantivní a adjektivní kondenzátory)	199	39,5 %
Celkem	503	100%

Tabulka 6 Poměr verbálního a neverbálního vyjádření propozice (španělský originální text)

Šestá tabulka podává souhrnný přehled o rozložení verbální a nominální složky sdělení. Ve španělském originálním textu převládá sice verbální složka nad složkou nominální, avšak četnost nominální složky je vysoká (téměř 40 %). Poměr mezi zastoupeními obou složek je ve španělském originálním textu 3:2.

3. 2. 2. 5 Vyjádření mezipropozičních vztahů v souvětí

Mezipropoziční vztahy v souvětí (základní členění)	Mezipropoziční vztahy v souvětí (detailní přehled)		Absolutní četnost výskytu	Relativní četnost výskytu
<u>Mezipropoziční vztahy externí</u>	Relativní četnost <u>72</u>	Absolutní četnost <u>39, 3 %</u>		
Sémantická paralelnost propozic	Relativní četnost 5	Absolutní četnost 2,7 %		
	Slučovací vztah		4	2,2 %
	Odporovací vztah		0	0
	Kontrastivně srovnávací vztah		0	0
	Vylučovací vztah		1	0,5 %
	Stupňovací vztah		0	0
Mezipropoziční sémantická závislost	Relativní četnost 67	Absolutní četnost 36, 6 %		
	VV podmínková reálná		46	25,2 %
	VV podmínková nereálná		9	4,9 %
	VV podmínkově omezovací		0	0
	VV podmínkově přípustková		0	0
	VV přípustková		6	3,3 %
	VV příslovečná časová		4	2,2 %
	VV příslovečná místní		0	0
	VV příslovečná způsobová		1	0,5 %
	VV příslovečná kauzální/důvodová		0	0
	VV příslovečná zřetelově vymežovací		1	0,5 %
	VV příslovečná průvodně okolnostní		0	0
	VV účelová		0	0
<u>Inkorporace propozice do propozice jiné</u>	Relativní četnost <u>1</u>	Absolutní četnost <u>0,5 %</u>		
	VV obsahová předmětná		1	0,5 %
<u>Křížení a splývání propozic</u>	<u>0</u>	<u>0</u>		
	VV komitativní		0	0

<u>Vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu</u>	Relativní četnost 110	Absolutní četnost 60, 1 %		
Větná propozice determinující	Relativní četnost 110	Absolutní četnost 60, 1 %		
	Pravá VV vztažná restriktivní		105	57,5 %
	Pravá VV vztažná nerestriktivní		5	2,7 %
	Nepravá VV vztažná		0	0
<u>Souvětná forma jedné propozice</u>	<u>0</u>	<u>0</u>		
	VV predikativní		0	0
Celkem			183	100 %

Tabulka 7 Kvantitativní vyjádření mezipropozičních vztahů v souvětí (španělský originální text)

Šestá tabulka ukazuje, jakým způsobem došlo k realizaci mezipropozičních vztahů v souvětí. Nejvíce obsazená je kategorie „vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu“ s 60,1 %. Za ní následuje kategorie „mezipropoziční vztahy externí“ s 39,3 %. Kategorie „inkorporace propozice do propozice jiné“ je obsazena pouze 0,5 %. Zbytek kategorií v textu realizován nebyl.

Nejvíce zastoupenou větou je vedlejší věta vztažná restriktivní s 57,5 %. Následuje vedlejší věta podmínková reálná s 25,2 %. Na všechny typy vět vztažných připadá 60,2 %, na všechny typy vět podmínkových 30,1 %. Tyto dva typy vět se tak stávají nejvíce zastoupenými větami ve španělsky psaném žánru mezinárodní smlouvy. Důvody vysoké frekvence těchto dvou typů vět jsme podrobně rozebírali výše v analogické části věnované českému originálnímu textu. Zde pouze pro přehlednost zopakujeme, že tato skutečnost souvisí v případě vztažných vět se snahou normotvůrce o explicitní formulaci myšlenky a omezení / vymezení obsahu užitého výrazu a v případě vět podmínkových se vzorcem pro vznik právní normy hypotéza – dispozice. Zbylé typy vedlejších vět se dělí o pouhých 12,4 % celkové realizace mezipropozičních vztahů.

V podkategorii „sémantická paralelnost propozic“ (obsazené z 2,7 %) se uplatnil slučovací vztah ve 2,2 %, vztah vylučovací v 0,5 %. Ostatní vztahy náležející do této podkategorie se v textu neobjevily.

V podkategorii „mezipropoziční sémantická závislost“ (obsazené z 36,6 %) se kromě výše zmíněné podmínkové věty reálné (25,2 %) uplatnila ještě podmínková věta nereálná (4,9 %) a věta přípustková (3,3 %). Náleží sem i věty příslovečné, jež

dohromady obsadily 3,2 %. 2,2 % je zastoupena věta příslovečná časová, 0,5 % je vyjádřena věta příslovečná způsobová a rovněž věta příslovečná zřetelově vymežovací. Zbývající typy vět se v této podkategorii neuplatnily.

Kategorie „inkorporace propozice do propozice jiné“ je zastoupena větou obsahovou předmětnou, realizovanou v 0,5 % případů.

Kategorie „vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu“ je zastoupena již výše specifikovanou vedlejší větou vztažnou restriktivní. Nadále zde byla uplatněna vedlejší věta nerestriktivní, a to ve 2,7 % případů. Jiné typy vět z této kategorie se v textu neobjevily.

3. 2. 2. 6 Typ syntaktického celku

Typ syntaktického celku	Absolutní četnost výskytu	Relativní četnost výskytu
Nevětná výpověď	144	40,1 %
Věta jednoduchá	31	8,5 %
Parataxe	4	1,1 %
Hypotaxe	180	50,0 %
Asyndetické spojení	1	0,3 %
Celkem	359	100 %

Tabulka 8 Typ syntaktického celku (španělský originální text)

Nejčastějším typem syntaktického celku je hypotaktické spojení. Projevilo se v 50 % všech případů. Parataxe i asyndetické spojení se zdají být velmi ojedinělými prostředky pro spojování vět, realizovaly se pouze v 1,1 % a v 0,3 %. Toto zjištění je zajímavé zejména porovnáme-li ho s výsledky, kterých bylo dosaženo při analýze jiných žánrů právního stylu. Autorky publikace *Fiesta III. Španělština pro jazykové školy* vymezují na příkladu žánru policejních protokolů, který řadí do stylu právně – administrativního, tendenci k parataktickému spojení (Králová a kol., 2003, s. 18). Náš výzkum ukázal, že v případě žánru bilaterální mezinárodní smlouvy převládá tendence ke spojení hypotaktickému. Tento výsledek je však plně v souladu s druhou tendencí zjištěnou autorkami *Fiesty* – s tendencí k jednoznačnosti a explicitnosti sdělení, jež se projevuje užíváním vztažných vět a polovětných konstrukcí (Králová a kol., 2003, s. 18). Zastoupení vztažných vět je v námi zkoumaném žánru natolik vysoké, že se velkou měrou podílí právě na realizaci hypotaktického spojení vět.

Důvody převahy hypotaktického spojení ve španělském textu se podle našeho názoru shodují s důvody převahy hypotaxe v textu českém – tendence normotvůrce k vyjádření jedné myšlenky ve větě hlavní (či ve větě jednoduché, která se zde uplatnila

v 8,5 %). V případě potřeby jejího bližšího specifikování dochází k preferenci hypotakticky připojené vedlejší věty.

Nevětná substantivní výpověď související především s hierarchizací textu mezinárodní smlouvy je zastoupena v 40,1 % případů.

3. 2. 3 Srovnání prostředků pro vyjadřování mezipropozičních vztahů v českém a španělském originálním textu

3. 2. 3. 1 Vyjádření propozice

Vyjádření propozice	Relativní četnost výskytu (český originální text)	Relativní četnost výskytu (španělský originální text)
VF ve VH	30 %	23,3 %
VF ve VV	25,5 %	37,2 %
Transgresiv	0	-
Participium	1,0 %	31 %
Infinitiv	1,0 %	5,5 %
Gerundium	-	3 %
Deverbativní adjektivum	24,3 %	-
Deverbativní substantivum	18,2 %	-
Celkem	100 %	100 %

Tabulka 9 Kvantitativní vyjádření propozice (český a španělský originální text)

Devátá tabulka umožňuje srovnat prostředky, jež sloužily k vyjádření propozice v českém originálním a ve španělském originálním textu. Velmi zajímavé je obsazení kategorií věnovaných finitním slovesným tvarům. Zjišťujeme zde poměrně velké rozdíly mezi českým a španělským textem. V českém originálním textu převažuje počet slovesných finitních tvarů ve větě hlavní, španělský originální text má naopak nejvyšší četnost výskytu u finitních slovesných tvarů ve větě vedlejší. Z toho vyvozujeme, že český originální text měl větší počet jednodušších souvětí a vět jednoduchých, zatímco španělský originální text dával přednost nižšímu počtu souvětí celků. Tato souvětí však byla obsazena vyšším počtem vedlejších vět a byla proto delší a co do výstavby složitější než v případě českého originálního textu. Tato skutečnost podle našeho názoru vyplývá z rozdílu mezi jazykovým systémem obou jazyků. Zatímco český jazyk může využívat prostředků ke kondenzaci sdělení (substantivní a adjektivní kondenzátory) a vyjádřit tak složitější myšlenku v jedné větě, španělský jazyk konkrétně deverbativními

substantivy a adjektivy neoplývá. Proto tuto situaci řeší jinými prostředky. A jak z našeho výzkumu vyplývá, může to být v mnoha případech i užitím vedlejší věty.

Rozdíly se objevily také v obsazení polovětných konstrukcí. Zatímco český originální text využívá těchto prostředků syntaktické kondenzace pouze v minimální míře (pouhé 2 % všech typů polovětné vazby), španělský text s polovětnými vazbami operuje velice často, identifikovány byly ve 39,5 % z celkového počtu výskytů propozic. Tato okolnost souvisí podle našeho názoru s tím, že český jazyk má k dispozici ještě slovesná substantiva a adjektiva, která skutečně velice využívá (42,5 %), zatímco španělský jazyk těmito prostředky nedisponuje a propozice vyjadřuje například již výše zmíněnými vedlejšími větami nebo polovětnými vazbami s gerundiem, infinitivem či participiem.

3. 2. 3. 2 Typ predikace

Typ predikace	Relativní četnost výskytu (český originální text)	Relativní četnost výskytu (španělský originální text)
Primární predikace (VF ve VH a VF ve VV)	55,5 %	60, 5 %
Sekundární predikace (polovětná vazba, substantivní a adjektivní kondenzátory)	44,5 %	39,5 %
Celkem	100 %	100%

Tabulka 10 Poměr verbálního a neverbálního vyjádření propozice (český a španělský originální text)

Desátá tabulka shrnuje údaje detailně rozepsané v tabulce číslo osm. Přináší přehled o zastoupení finitních slovesných tvarů i nefinitních a neslovesných typů predikace. Srovnáme-li výsledné hodnoty v kategorii primární predikace, zjistíme, že se potvrdily poznatky traktované v odborné literatuře ohledně povahy sdělení v právnickém stylu. Jak v českém, tak i ve španělském textu je vysoké procento predikací vyjádřeno nominálně. Potvrdily se i poznatky z oblasti kontrastivní gramatiky, kde se uvádí, že oba styly mají tendenci být (ve srovnání s ostatními styly vlastního jazyka) velice nominální, avšak při srovnání těchto stylů mezi sebou je český právní styl nominálnější než právní styl španělský. Avšak, jak jsme zjistili, tento rozdíl činí v žánru mezinárodní smlouvy pouhých 5 %.

3. 2. 3. 3 Mezipropoziční vztahy

Mezipropoziční vztahy v souvětí (základní členění)	Mezipropoziční vztahy v souvětí (detailní pohled)		Absolutní četnost výskytu v českém originálním textu	Absolutní četnost výskytu ve španělském originálním textu
	Absolutní četnost (český originální text)	Absolutní četnost (španělský originální text)		
<u>Mezipropoziční vztahy externí</u>	47, 8 %	39, 3 %		
Sémantická paralelnost propozic	5, 3 %	2,7 %		
	Slučovací vztah		3,8 %	2,2 %
	Odporovací vztah		0	0
	Kontrastivně srovnávací vztah		0	0
	Vylučovací vztah		1,5 %	0,5 %
	Stupňovací vztah		0	0
Mezipropoziční sémantická závislost	42, 5 %	36, 6 %		
	VV podmínková reálná		30,1 %	25,2 %
	VV podmínková nereálná		0	4,9 %
	VV podmínkově omezovací		2,2 %	0
	VV podmínkově přípustková		0	0
	VV přípustková		0,7 %	3,3 %
	VV příslovečná časová		2,9 %	2,2 %
	VV příslovečná místní		2,2 %	0
	VV příslovečná způsobová		2,9 %	0,5 %
	VV příslovečná kauzální/důvodová		1,5 %	0
	VV příslovečná zřetelově vymežovací		0	0,5 %
	VV příslovečná průvodně okolnostní		0	0
	VV účelová		0	0
<u>Inkorporace propozice do propozice jiné</u>	1,5 %	0,5 %		
	VV obsahová předmětná		1,5 %	0,5 %
<u>Křížení a splývání propozic</u>				
	VV komitativní		0	0
<u>Vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu</u>	47, 8 %	57, 5 %		
Větná propozice determinující	47, 8, %	57, 5 %		
	Pravá VV vztažná restriktivní		47,8 %	57,5 %
	Pravá VV vztažná nerestriktivní		0,7 %	2,7 %
	Nepravá VV vztažná		2,2 %	0
<u>Souvětná forma jedné propozice</u>	0	0		
	VV predikativní		0	0
Celkem			100 %	100 %

Tabulka 11 Kvantitativní vyjádření mezipropozičních vztahů v souvětí (český a španělský originální text)

Jedenáctá tabulka umožňuje srovnání prostředků pro vyjádření mezipropozičních vztahů v souvětí v českém a španělském originálním textu. Zjišťujeme dva nejmarkantnější rozdíly. Zatímco český text vykazuje stejnou četnost výskytů v případě nejobsazenějších kategorií „mezipropoziční vztahy externí“ a „vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu“ (47,8 % a 47,8 %), španělský originální text upřednostňuje kategorii „vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu“ a obsazuje ji v 57,5 %. To je rozdíl 9,7 % oproti českému originálnímu textu. Z toho vyvozujeme, že španělský jazyk tíhne ve srovnání s češtinou k vyššímu počtu vztahných vět. Tento výsledek podepírá názor vyslovený v komentáři tabulky číslo osm, že španělština využívá k vyjádření propozic většího počtu vedlejších vět. Ukázalo se to i v případě vět vztahných. Zatímco čeština využila ze skoro jedné desetiny případů jiných prostředků (nejčastěji zřejmě deverbativních adjektiv), španělský text preferoval vyjádření propozice pomocí vztahné věty. Naproti tomu v kategorii „mezipropoziční vztahy externí“ je více procentuálně zastoupený český text. Španělský text má o 8,5 % nižší zastoupení výskytů. Tato skutečnost souvisí podle našeho názoru s možností španělského jazyka vyjadřovat prostředky, pro něž potřebuje čeština využít podkategorií „sémantické paralelnosti propozic“ nebo „mezipropoziční sémantické závislosti“, polovětnými vazbami. Například slučovací vztah, jenž je v českém textu zastoupen skoro dvojnásobným počtem výskytů než ve španělském textu, může španělština za určitých příhodných okolností nahradit gerudiální polovětnou vazbou. Nebo vedlejší větu z podkategorie „mezipropoziční sémantická závislost“ může nahradit polovětnou vazbou.

3. 2. 3. 4 Typ syntaktického celku

Typ syntaktického celku	Relativní četnost výskytu (český text)	Relativní četnost výskytu (španělský text)
Nevětná výpověď	33,5 %	40,1 %
Věta jednoduchá	20,1 %	8,5 %
Parataxe	2,4 %	1,1 %
Hypotaxe	43,0 %	50,0 %
Asyndetické spojení	1,0 %	0,3 %
Celkem	100 %	100 %

Tabulka 12 Typ syntaktického celku (český a španělský originální text)

Dvanáctá tabulka dává příležitost srovnat využití typů syntaktických celků v českém originálním a španělském originálním textu. Na první pohled nás zaujal rozdíl mezi zastoupením věty jednoduché. Zatímco v českém textu tvoří věta jednoduchá

pětinu všech syntaktických celků, ve španělském textu je to pouhých 8,5 %. Naproti tomu španělský text tíhne výrazně k hypotaktickému vyjádření (50 % četnost výskytu), zatímco český text vyjadřuje spojení vět hypotakticky ve 43 % případů. Patrný rozdíl je i v zastoupení nevětné substantivní výpovědi. Jak jsme uvedli výše, bývá nevětné substantivní výpovědi užíváno především pro hierarchizaci textu mezinárodní smlouvy. Z tohoto důvodu můžeme počítat s tím, že výsledek v oblasti zastoupení nevětné výpovědi může být ovlivněn skutečností, že je španělský text detailněji rozčleněn. Ale rovněž toto konstatování je pro nás z hlediska zjišťování žánrové konvence zajímavé. Parataxe je v obou textech zastoupena minimálně, v českém textu však více než dvojnásobným počtem výskytů než v textu španělském. Tato skutečnost souvisí podle našeho názoru s možností španělského jazyka využívat za určitých okolností pro vyjádření slučovacího vztahu gerundiální polovětnou vazbu. Asyndetické spojení se v obou textech projevilo minimálně.

3. 3 Kvantitativní analýza překladových textů

3. 3. 1 Kvantitativní analýza prostředků pro vyjadřování mezipropozičních vztahů v českém překladovém textu

3. 3. 1. 1 Materiál výzkumu

Textový materiál, na němž budeme provádět naši analýzu, je představován dvěma mezinárodními bilaterálními smlouvami. Jednou ze smluvních stran je v obou případech Česká republika. Druhá smluvní strana prvního textu je Španělské království. V případě textu druhého se jedná o Chilskou republiku. Téma zachováváme i nadále a zůstáváme v oblasti sociálního zabezpečení. První text, *Smlouva o sociálním zabezpečení mezi Českou republikou a Španělským královstvím*, má rozsah 4 589 slov. Text druhý, *Smlouva mezi Českou republikou a Chilskou republikou o sociálním zabezpečení*, sestává z 2 502 slov. Rozsah námi zkoumaného textového materiálu činí dohromady 7 091 slov.

3. 3. 1. 2 Postup výzkumu

Při našem empirickém výzkumu budeme pokračovat způsobem vysvětleným výše v části věnované českému originálnímu textu.

3. 3. 1. 3 Vyjádření propozice

Vyjádření propozice	Absolutní četnost výskytu	Relativní četnost výskytu
VF ve VH	217	25,0 %
VF ve VV	276	31,7 %
Transgresiv	2	0,2 %
Participium	6	0,7 %
Infinitiv	3	0,3 %
Deverbativní adjektivum	219	25, 2 %
Deverbativní substantivum	147	16,9 %
Celkem	870	100 %

Tabulka 13 Kvantitativní vyjádření propozice (český překladový text)

Třináctá tabulka znázorňuje vyjádření propozice v českém překladovém textu. Největší četnost výskytů se projevila v případě finitního slovesného tvaru ve vedlejší větě. Druhého nejvyššího zastoupení dosáhlo implicitní vyjádření propozice pomocí deverbativního adjektiva. Následuje explicitní vyjádření propozice finitním slovesným tvarem ve větě hlavní. Deverbativní substantivum uzavírá řadu s vysokými frekvenčními výskyty. Polovětné vazby se uplatnily sice všechny, avšak četnost ani jedné z nich nepřesáhla jedno procento. Aplikujeme-li Bečkovu stupnici sevřenosti výrazu, zjišťujeme, že explicitně za pomoci určitých slovesných tvarů je vyjádřeno 56,7 % propozic. 1,2 % propozic připadá na polovětnou vazbu, která se nachází na pomezí mezi explicitností a implicitností. Z 42,1 % došlo k vyjádření propozice implicitním způsobem.

3. 3. 1. 4 Typ predikace

Typ predikace	Absolutní četnost výskytu	Relativní četnost výskytu
Primární predikace (VF ve VH a VF ve VV)	493	56,7 %
Sekundární predikace (polovětná vazba, substantivní a adjektivní kondenzátory)	377	43,3 %
Celkem	870	100 %

Tabulka 14 Poměr verbálního a neverbálního vyjádření propozice (český překladový text)

Čtrnáctá tabulka souhrnně podává přehled o rozložení poměru mezi verbálním a nominálním způsobem vyjádření predikace v českém překladovém textu. Verbální složka sice stále převažuje nad nominální, avšak rozdíl činí pouhých 13,4 %.

3. 3. 1. 5 Mezipropoziční vztahy v souvětí

Mezipropoziční vztahy v souvětí (základní členění)	Mezipropoziční vztahy v souvětí (detailní pohled)		Absolutní četnost výskytu	Relativní četnost výskytu
<u>Mezipropoziční vztahy externí</u>	Absolutní četnost 145	Relativní četnost 50,7 %		
Sémantická paralelnost propozic	Absolutní četnost 27	Relativní četnost 9,4 %		
	Slučovací vztah		18	6,4 %
	Odporovací vztah		1	0,3 %
	Kontrastivně srovnávací vztah		0	0
	Vylučovací vztah		8	2,8 %
	Stupňovací vztah		0	0
Mezipropoziční sémantická závislost	Absolutní četnost 118	Relativní četnost 41,3 %		
	VV podmínková reálná		85	29,8 %
	VV podmínková nereálná		0	0
	VV podmínkově omezovací		0	0
	VV podmínkově přípustková		1	0,3 %
	VV přípustková		1	0,3 %
	VV příslovečná časová		11	3,8 %
	VV příslovečná místní		3	1,0 %
	VV příslovečná způsobová		12	4,2 %
	VV příslovečná kauzální/důvodová		2	0,7 %
	VV příslovečná zřetelově vymezovací		1	0,3 %
	VV příslovečná průvodně okolnostní		2	0,7 %
	VV účelová		0	0
<u>Inkorporace propozice do propozice jiné</u>	Absolutní četnost 11	Relativní četnost 3,8 %		
	VV obsahová předmětná		11	3,8 %
<u>Křížení a splývání propozic</u>	Absolutní četnost 0	Relativní četnost 0		
	VV komitativní		0	0
<u>Vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu</u>	Absolutní četnost 130	Relativní četnost 45,5 %		
Větná propozice determinující	Absolutní četnost 130	Relativní četnost 45,5 %		
	Pravá VV vztažná restriktivní		122	42,8 %
	Pravá VV vztažná nerestriktivní		6	2,1 %
	Nepravá VV vztažná		2	0,7 %
<u>Souvětná forma jedné propozice</u>	Absolutní četnost 0	Relativní četnost 0		
	VV predikativní		0	
Celkem			286	100 %

Tabulka 15 Kvantitativní vyjádření mezipropozičních vztahů v souvětí (český překladový text)

Patnáctá tabulka ukazuje rozložení prostředků pro vyjádření mezipropozičních vztahů v českém překladovém textu. Největšího počtu výskytů dosáhla kategorie „mezipropoziční vztahy externí“ s relativní četností 50,7 %. Následuje ji kategorie „vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu“ s 45,5 % zastoupením. Kategorie

„inkorporace propozice do propozice jiné“ dosáhla 3,8 %. Ostatní kategorie v textu realizovány nebyly.

Z hlediska konkrétních typů prostředků pro vyjadřování mezipropozičních vztahů se nejvíce uplatnila vztažná restriktivní věta, a sice ze 42,8 %. Druhou nejvyšší četnost vykazuje věta podmínková s 29,8 %. Všechny typy věty vztažné a věty podmínkové reprezentují společně 75,7 % celkového počtu všech výskytů. Zbývajících 24,3 % připadá na ostatní typy prostředků.

V podkategorii „sémantická paralelnost propozic“ se uplatnil v 6,4 % slučovací vztah, vztah vylučovací v 2,8 %. Projevil se i vztah odporovací, avšak pouze v 0,3 %. Ostatní prostředky se nerealizovaly.

V podkategorii „mezipropoziční sémantická závislost“ byly kromě již zmíněné podmínkové věty identifikovány ještě věta přípustková (0,3 %) a věty příslovečné (celkem 10 %). Z příslovečných vět byla nejhojnější věta příslovečná způsobová s 4,2 %, dále se uplatnila věta příslovečná časová s 3,8 %, věta příslovečná místní s 1 %, věta příslovečná kauzální / důvodová s 0,7 %, věta příslovečná průvodně okolnostní s rovněž 0,7 % a věta příslovečná zřetelově vymezovací s 0,3 % výskytu.

Věta obsahová předmětná se projevila v 3,8 %. Je to jediný zástupce kategorie „inkorporace propozice do propozice jiné“.

Kromě již zmíněné pravé restriktivní věty vztažné se v kategorii „vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu“ uplatnila ještě pravá vedlejší věta vztažná nerestriktivní v 0,7 % případů a nepravá vedlejší věta vztažná v 0,7 % případů.

Ostatní typy prostředků pro vyjadřování mezipropozičních vztahů se v textu neobjevily.

3. 3. 1. 6 Typ syntaktického celku

Typ syntaktického celku	Absolutní četnost výskytu	Relativní četnost výskytu
Nevětná výpověď	209	37,9 %
Věta jednoduchá	61	11,1 %
Parataxe	23	4,2 %
Hypotaxe	257	46,6 %
Asyndetické spojení	1	0,2 %
Celkem	551	100 %

Tabulka 16 Typ syntaktického celku (český překladový text)

Šestnáctá tabulka ukazuje, jaké se v českém překladovém textu projeví typy syntaktického vztahu. Nejvíce je zastoupené hypotaktické spojení vět. Představuje 46,6 %. Věta jednoduchá byla realizována v 11,1 %. Parataxe se objevuje v nižší míře,

pouze v 4,2 %. Minimálně je zastoupeno asyndetické spojení, představuje pouze 0,2 %. Vysoké procento přísluší nevětné substantivní výpovědi (37,9 %). Tato kategorie odráží hierarchické členění textu mezinárodní smlouvy a používání jmenných výčtů.

3. 3. 2 Kvantitativní analýza prostředků pro vyjadřování mezipropozičních vztahů ve španělském překladovém textu

3. 3. 2. 1 Materiál výzkumu

Analýzovaný textový materiál představuje španělské znění výše zmíněných bilaterálních mezinárodních smluv o sociálním zabezpečení, jež uzavřela Česká republika se Španělským královstvím a s Chilskou republikou. Z důvodů vysvětlených v teoretické části naší práce ohledně vzniku bilaterální mezinárodní smlouvy nehovoříme v souvislosti s těmito texty o španělských originálech, nýbrž jako o španělských překladových textech. Chceme tím zdůraznit, že tento text vznikl v kontaktu s českým jazykovým systémem a mohl jím být ovlivňován. Abychom se vyhnuli neobjektivnosti výsledků našeho výzkumu zapříčiněné touto skutečností, provedli jsme výše analýzu originálního španělského textu. Tento originální španělský text srovnáme s analyzovaným překladovým španělským textem a zjistíme, v jaké míře můžeme konstatovat odlišnosti nebo shody.

Nyní se však zaměříme na to, jakým způsobem jsou zastoupeny námi sledované veličiny ve španělských překladových textech. *Convenio de Seguridad Social entre el Reino de España y la República Checa* má rozsah 5 982 slov, *Convenio de Seguridad Social entre la República de Chile y la República Checa* sestává z 3 282 slov. Celkem je náš textový materiál tvořen 9 264 slovy.

3. 3. 2. 2 Vyjádření propozice

Vyjádření propozice	Absolutní četnost výskytu	Relativní četnost výskytu
VF ve VH	220	28,2 %
VF ve VV	284	36,5 %
Gerundium	22	2,8 %
Participium	199	25,5 %
Infinitiv	54	7,0 %
Celkem	779	100 %

Tabulka 17 Kvantitativní vyjádření propozice (španělský překladový text)

Sedmnáctá tabulka znázorňuje vyjádření propozice ve španělském překladovém textu. Nejvyšší počet výskytů se projevil u slovesa ve finitním tvaru uplatněného ve větě vedlejší (36,5 %). Následuje realizace verba finitiva ve větě hlavní (28,2 %). Podle

Bečkovy stupnice predikační sevřenosti to odpovídá explicitní realizaci propozice v 64,7 % případů. Polovětná participiální vazba se realizovala v 25,5 %, gerundiální polovětná vazba v 2,8 % a infinitivní polovětná vazba v 7 %. Polovětné konstrukce se tak umístily se 35,3 % na pomezí mezi implicitností a explicitností vyjádření propozice.

3. 3. 2. 3 Typ predikace

Typ predikace	Absolutní četnost výskytu	Relativní četnost výskytu
Primární predikace (VF ve VH a VF ve VV)	504	64,7 %
Sekundární predikace (polovětná vazba, substantivní a adjektivní kondenzátory)	275	35,3 %
Celkem	779	100%

Tabulka 18 Poměr verbálního a neverbálního vyjádření propozice (španělský překladový text)

Osmnáctá tabulka podává přehled o zastoupení verbálního a neverbálního vyjádření propozice. Převažuje vyjádření verbální přibližně v poměru 2: 1 (přesně 13:7).

3. 3. 2. 4 Mezipropoziční vztahy

Mezipropoziční vztahy v souvětí (základní členění)	Mezipropoziční vztahy v souvětí (detailní pohled)		Absolutní četnost výskytu	Relativní četnost výskytu
<u>Mezipropoziční vztahy externí</u>	Absolutní četnost 117	Relativní četnost 40, 5 %		
Sémantická paralelnost propozic	Absolutní četnost 24	Relativní četnost 8, 3 %		
	Slučovací vztah		16	5, 6 %
	Odporovací vztah		0	0
	Kontrastivně srovnávací vztah		0	0
	Vylučovací vztah		8	2, 9 %
	Stupňovací vztah		0	0
Mezipropoziční sémantická závislost	Absolutní četnost 93	Relativní četnost 32, 2 %		
	VV podmínková reálná		61	21, 2 %
	VV podmínková nereálná		8	2, 9 %
	VV podmínkově omezovací		0	0
	VV podmínkově přípustková		1	0, 4 %
	VV přípustková		3	1,0 %
	VV příslovečná časová		7	2, 5 %
	VV příslovečná místní		2	0, 7 %

	VV příslovečná způsobová	5	1, 7 %
	VV příslovečná kauzální/důvodová	2	0, 7 %
	VV příslovečná zřetelově vymezovací	2	0, 7 %
	VV příslovečná průvodně okolnostní	0	0
	VV účelová	2	0, 7 %
<u>Inkorporace propozice do propozice jiné</u>	Absolutní četnost 10	Relativní četnost 3, 6 %	
	VV obsahová předmětná	10	3, 6 %
<u>Křížení a splývání propozic</u>	Absolutní četnost 0	Relativní četnost 0	
	VV komitativní	0	0
<u>Vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu</u>	Absolutní četnost 162	Relativní četnost 56, 0 %	
Větná propozice determinující	Absolutní četnost 162	Relativní četnost 56, 0 %	
	Pravá VV vztažná restriktivní	161	55, 8 %
	Pravá VV vztažná nerestriktivní	1	0, 3 %
	Nepravá VV vztažná	0	0
<u>Souvětná forma jedné propozice</u>	Absolutní četnost 0	Relativní četnost 0	
	VV predikativní	0	0
Celkem		289	100 %

Tabulka 19 Kvantitativní vyjádření mezipropozičních vztahů v souvětí (španělský překladový text)

Devatenáctá tabulka podrobně ukazuje realizaci mezipropozičních vztahů v souvětí ve španělském překladovém textu. Nejobsazenější kategorií se stala kategorie „vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu“ s celkovým počtem zastoupení 56 %. Následuje ji kategorie „mezipropoziční vztahy externí“ se 40,5 %, kterou můžeme dále rozčlenit na podkategorii „sémantická paralelnost propozic“ s četností zastoupení 8,3 % a podkategorii „mezipropoziční sémantická závislost“ zastoupenou 32,2 % výskytů. Kategorie „inkorporace propozice do propozice jiné“ se uplatnila v 3,6 % případů. Ostatní kategorie obsazeny nebyly.

Zůjíme-li prvek našeho zájmu na jednotlivé prvky realizace mezipropozičních vztahů v souvětí, zjistíme, že nejvíce zastoupená je restriktivní věta vztažná se 55,8 %. Následuje reálná věta podmínková s 21,2 % výskytu. Všechny typy vět vztažných a vět

podmínkových tvoří dohromady 81,3 % všech realizací mezipropozičních vztahů v souvětí. Na ostatní typy vět připadá 19 % všech výskytů.

Z 5,6 % je zastoupen slučovací vztah, z 2,9 % vztah vylučovací. Ostatní typy vztahů náležející do podkategorie „sémantická paralelnost propozic“ v textu realizovány nebyly. Kromě již zmiňovaných podmínkových vět přináležejí do podkategorie „mezipropoziční sématická závislost“ i věta přípustková (zastoupená z 1 %), věta účelová (s 0,7 % výskytů) a věty příslovečné (celkem realizované v 6,3 %). Z vět příslovečných je nejčastěji zastoupená věta příslovečná časová (2,5 %), následuje věta příslovečná způsobová (1,7 %). Věta příslovečná místní, příslovečná kauzální / důvodová a příslovečná zřetelově vymežovací jsou zastoupeny po 0,7 %.

Vedlejší věta obsahová předmětná reprezentuje kategorii „inkorporace propozice do propozice jiné“. Je zastoupena z 3,6 %. Jiné typy vět se v této kategorii nerealizovaly.

Kromě již výše zmíněné restriktivní věty vztažné je v kategorii „vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu“ uplatněna ještě nerestriktivní věta vztažná. Její výskyt je však minimální, jedná se o pouhé 0,3 %. Jiné typy vět se zde neuplatnily.

3. 3. 2. 5 Typ syntaktického celku

Typ syntaktického celku	Absolutní četnost výskytu	Relativní četnost výskytu
Nevětná výpověď	208	36,1 %
Věta jednoduchá	62	10,8 %
Parataxe	22	3,8 %
Hypotaxe	284	49,3 %
Asyndetické spojení	0	0
Celkem	576	100 %

Tabulka 20 Typ syntaktického celku (španělský překladový text)

Dvacátá tabulka ukazuje rozložení typů syntaktického celku ve španělském překladovém textu. V nejvyšší míře se uplatnila hypotaxe (49,3 %). Naproti tomu parataktické spojení zůstává velmi nízce obsazené (3,8 %). Asyndetické spojení vět nebylo realizováno vůbec. O něco více než jednu desetinu textu tvoří věta jednoduchá (10,8 %). Nevětná substantivní výpověď se uplatnila v 36,1 %.

3. 3. 3 Kvantitativní srovnání prostředků pro vyjadřování mezipropozičních vztahů v českém originálním a v českém překladovém textu

3. 3. 3. 1 Postup výzkumu

Nyní přistoupíme k porovnání údajů získaných analýzou českého originálního textu a českého překladového textu. Četnosti zastoupení jednotlivých sledovaných prvků v českém originálním textu budeme považovat za výchozí a zajímat nás bude, do jaké míry se od nich budou lišit údaje získané kvantitativním výzkumem českého překladového textu. Tímto způsobem si ověříme, do jaké míry se překladový text drží žánrových konvencí originálního textu a jak dalece na něj působil systém druhého jazyka.

3. 3. 3. 2 Vyjádření propozice

Vyjádření propozice	Relativní četnost výskytu (český originální text)	Relativní četnost výskytu (český překladový text)
VF ve VH	30 %	25,0 %
VF ve VV	25,5 %	31,7 %
Transgresiv	0	0,2 %
Participium	1,0 %	0,7 %
Infinitiv	1,0 %	0,3 %
Deverbativní adjektivum	24,3 %	25, 2 %
Deverbativní substantivum	18,2 %	16,9 %
Celkem	100 %	100 %

Tabulka 21 Kvantitativní vyjádření propozice (český originální a český překladový text)

Dvacátá první tabulka odráží zastoupení prostředků k vyjádření propozice v českém originálním a českém překladovém textu. Zatímco v českém originálním textu se v nejvyšší míře uplatnilo verbum finitum v hlavní větě, v českém překladovém textu se setkáváme s nejvyšší frekvencí verba finita ve větě vedlejší. Český originální text se vyznačuje větším počtem vět hlavních nebo vět jednoduchých (o 5 % více), zatímco v českém překladovém textu převládá počet vět vedlejších (o 6,2 % více). V originálním českém textu se kategorie přechodníkové konstrukce neuplatnila vůbec, avšak v textu překladovém se s ní setkáváme. Je však zastoupena pouze 0,2 % celkového výskytu. Participiální konstrukce je v obou textech zastoupena velmi málo. Stejně tomu tak je i v případě konstrukce s infinitivem, ta se však objevuje v překladovém textu ještě třikrát méně než v textu originálním. Nevelký rozdíl je mezi četností zastoupení slovesných adjektiv a substantiv, mezi originálním a překladovým českým textem je rozdíl pouhých 0,7 % u adjektiv a 1,3 % u substantiv. Vzhledem k četnosti zastoupení tohoto prvku

(čtvrtina všech výskytů) můžeme považovat rozdíl 0,7 % a 1,3 % za zanedbatelný a konstatovat, že se v obou textech syntaktická kondenzace prostřednictvím deverbativních adjektiv a substantiv projevila přibližně stejným způsobem.

Jestliže uplatníme i na tomto místě Bečkovu stupnici sevřenosti výrazu, zjistíme, že v případě explicitního vyjádření propozice se český originální text od českého překladového textu liší pouze v 1,2 %, o které je český překladový text explicitnější. Vzhledem k počtu výskytů (55,5 % u originálního českého textu a 56,7 % u překladového českého textu) se však domníváme, že rozdíl 1,2 % je minimální. Proto můžeme konstatovat, že český překladový text se posunul oproti českému originálnímu textu k explicitnímu vyjádření propozice pouze velice nepatrně. Zastoupení polovětných vazeb, jež jsme na začátku našich úvah umístili společně s Bečkou na pomezí mezi explicitním a implicitním vyjádřením propozice, se liší o 0,8 %. Avšak vzhledem k celkovému velmi nízkému zastoupení představuje těchto 0,8 % čtyřicetiprocentní snížení oproti českému originálnímu textu. Z toho vyplývá, že český překladový text využil daleko méně polovětných vazeb. Český originální text upřednostnil implicitní vyjádření propozice ve 42,5 %, český překladový text ve 42,1 %. Rozdíl mezi oběma četnostmi činí pouhých 0,4 %. Vzhledem k vysokému počtu výskytů u obou textů můžeme tento rozdíl považovat za velmi malý. Proto závěrem konstatujeme, že se český překladový text od českého originálního textu, co se implicitního vyjádření propozice týče, odchýlil pouze nepatrně směrem k větší explicitnosti.

3. 3. 3. 3 Typ predikace

Typ predikace	Relativní četnost výskytu (český originální text)	Relativní četnost výskytu (český překladový text)
Primární predikace (VF ve VH a VF ve VV)	55, 5 %	56, 7 %
Sekundární predikace (polovětná vazba, substantivní a adjektivní kondenzátory)	44, 5 %	43, 3 %
Celkem	100 %	100%

Tabulka 22 Poměr verbálního a neverbálního vyjadřování propozice (český originální a překladový text)

Z dvacáté druhé tabulky vyplývá, že se český překladový text od českého originálního textu liší pouze v 1,2 %, o které je více verbálnější / méně nominálnější. 1,2 % je však v porovnání s četnostmi 55,5 % u českého originálního a 56,7 % u

českého překladového textu velmi malý rozdíl. Z tohoto důvodu konstatujeme, že byl český překladový text jen velmi málo ovlivněn přítomností druhého jazykového systému a jen nepatrně (pouze o 1,2 %) se posunul pod jeho vlivem směrem k verbálnějšímu způsobu vyjadřování propozice.

3. 3. 3. 4 Mezipropoziční vztahy v souvětí

Mezipropoziční vztahy v souvětí (základní členění)	Mezipropoziční vztahy v souvětí (detailní pohled)		Relativní četnost výskytu (český originální text)	Relativní četnost výskytu (český překladový text)
	Relativní četnost výskytu (český originální text)	Relativní četnost výskytu (český překlad. text)		
<u>Mezipropoziční vztahy externí</u>	<u>47, 8 %</u>	<u>51, 6 %</u>		
Sémantická paralelnost propozic	5, 3 %	9, 5 %		
	Slučovací vztah		3,8 %	6, 4 %
	Odporovací vztah		0	0, 3 %
	Kontrastivně srovnávací vztah		0	0
	Vylučovací vztah		1,5 %	2, 8 %
	Stupňovací vztah		0	0
Mezipropoziční sémantická závislost	42, 5 %	42, 1 %		
	VV podmínková reálná		30,1 %	29, 8 %
	VV podmínková nereálná		0	0
	VV podmínkově omezovací		2,2 %	0
	VV podmínkově přípustková		0	0, 3 %
	VV přípustková		0,7 %	0, 3 %
	VV příslovečná časová		2,9 %	3, 8 %
	VV příslovečná místní		2,2 %	1, 0 %
	VV příslovečná způsobová		2,9 %	4, 2 %
	VV příslovečná kauzální/důvodová		1,5 %	0, 7 %
	VV příslovečná zřetelově vymezovací		0	0, 3 %
	VV příslovečná průvodně okolnostní		0	0, 7 %
	VV účelová		0	0
<u>Inkorporace propozice do propozice jiné</u>	<u>1,5 %</u>	<u>3, 8 %</u>		
	VV obsahová předmětná		1,5 %	3, 8 %

<u>Křížení a splývání propozic</u>	<u>0</u>	<u>0</u>		
	VV komitativní		0	0
<u>Vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu</u>	<u>50, 7 %</u>	<u>45, 6 %</u>		
Větná propozice determinující	50, 7 %	45, 6 %		
	Pravá VV vztažná restriktivní		47,8 %	42, 8 %
	Pravá VV vztažná nerestriktivní		0,7 %	2, 1 %
	Nepravá VV vztažná		2,2 %	0, 7 %
<u>Souvětná forma jedné propozice</u>	<u>0</u>	<u>0</u>		
	VV predikativní		0	0
Celkem			100 %	100 %

Tabulka 23 Kvantitativní vyjádření mezipropozičních vztahů v souvětí (český originální a český překladový text)

Ve dvacáté třetí tabulce jsme postavili do kontrastu výsledky analýzy českého originálního a českého překladového textu v oblasti vyjádření mezipropozičních vztahů v souvětí. Zjistili jsme, že největší rozdíl vykazuje kategorie „vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu“, a to o 5,1 % menší zastoupení tohoto typu mezipropozičního vztahu v českém překladovém textu. Rozdíl 3,8 % jsme objevili u kategorie „mezipropoziční vztahy externí“. Český překladový text je proto o 3,8 % více zastoupen v této kategorii než text originální. 2,3 % difference ve prospěch překladového textu se objevila v kategorii „inkorporace propozice do propozice jiné“.

Zaměříme-li se na realizaci mezipropozičních vztahů v obou textech detailněji, zjistíme, že podkategorie „mezipropoziční vztahy externí“ se co do počtu četnosti zastoupení v překladovém textu skoro zdvojnásobila (rozdíl 4,2 %). Více se projevil jak slučovací, tak vylučovací vztah a navíc přibyl ještě vztah odporovací. Naopak podkategorie „mezipropoziční sémantická závislost“ zůstala skoro stejná (rozdíl pouze 0,4 %). U vět náležejících do této podkategorie jsme zjistili následující změny: zastoupení věty podmínkové ve všech jejích typech si je velmi blízké. Rozdíl činí 2,2 %, o které se jejich četnost v překladovém textu snížila. Věta přípustková byla v obou textech zastoupena velmi nepatrně, avšak v překladovém textu je zastoupena ještě o polovinu méně než v textu originálním. Zastoupení vět příslovečných se liší o 1,2 %, o které vykazuje vyšší četnost překladový text. Věta obsahová předmětná v kategorii „inkorporace propozice do propozice jiné“ je více zastoupena v překladovém textu (rozdíl činí 2,3 %). Věta restriktivní vztažná v kategorii „vztažení propozice k obsahu

nominálního výrazu“ je v překladovém textu zastoupena méně (rozdíl celých 5 %). Naopak věta nerestriktivní vztažná se v překladovém textu uplatnila častěji (rozdíl 1,4 %). Nepravá věta vztažná se nejčastěji objevila v českém originálním textu (rozdíl 1,5 %).

3. 3. 3. 5 Typ syntaktického celku

Typ syntaktického celku	Relativní četnost výskytu (český originální text)	Relativní četnost výskytu (český překladový text)
Nevětná výpověď	33,5 %	37,9 %
Věta jednoduchá	20,1 %	11,1 %
Parataxe	2,4 %	4,2 %
Hypotaxe	43,0 %	46,6 %
Asyndetické spojení	1,0 %	0,2 %
Celkem	100 %	100 %

Tabulka 24 Typ syntaktického celku (český originální a český překladový text)

Z dvacáté čtvrté tabulky je patrné, jakým způsobem se realizovaly syntaktické celky v českém originálním a českém překladovém textu. V obou je nejvíce zastoupeno hypotaktické spojení vět. V českém překladovém textu se však počet hypotaktických spojení ještě zvýšil (rozdíl 3,6 %). K výraznému snížení četnosti došlo naopak u věty jednoduché (rozdíl 9 %). Parataktické spojení se v obou textech uplatnilo velmi málo, v textu překladovém však o něco více (rozdíl 1,8 %). Asyndetické spojení stojí v obou textech na periférii využívání. V překladovém textu využití tohoto prvku ještě více pokleslo (rozdíl 0,8 %). Nevětná substantivní výpověď se častěji uplatnila v překladovém textu (rozdíl 4,4 %).

3. 3. 4 Kvantitativní srovnání prostředků pro vyjadřování mezipropozičních vztahů ve španělském originálním a ve španělském překladovém textu

3. 3. 4. 1 Vyjádření propozice

Vyjádření propozice	Relativní četnost výskytu (španělský originální text)	Relativní četnost výskytu (španělský překladový text)
VF ve VH	23,3 %	28,2 %
VF ve VV	37,2 %	36,5 %
Gerundium	3,0 %	2,8 %
Participium	31,0 %	25,5 %
Infinitiv	5,5 %	7,0 %
Celkem	100 %	100 %

Tabulka 25 Kvantitativní vyjádření propozice (španělský originální a španělský překladový text)

Dvacátá pátá tabulka srovnává vyjádření propozice ve španělském originálním a ve španělském překladovém textu. Největší počet určitých slovesných tvarů připadá v překladovém textu stejně jako v textu originálním na vedlejší větu (rozdíl mezi oběma četnostmi 0,7 % ve prospěch originálního textu). Naopak ve větě hlavní je finitní slovesný tvar zastoupen v překladovém textu častěji (rozdíl 4,9 %). Gerundiální polovětná vazba má v obou textech velmi podobnou frekvenci (rozdíl 0,2 %). Participiální polovětná vazba je v překladovém textu zastoupena o něco méně (rozdíl 5,5 %). Infinitiv je v překladovém textu častější (rozdíl 1,5 %).

Podle Bečkovy stupnice sevřenosti výrazu můžeme konstatovat, že se překladový text posunul směrem k explicitnosti vyjadřování propozice (rozdíl 4,2 %).

3. 3. 4. 2 Typ predikace

Typ predikace	Relativní četnost výskytu (španělský originální text)	Relativní četnost výskytu (španělský překladový text)
Primární predikace (VF ve VH a VF ve VV)	60, 5 %	64, 7 %
Sekundární predikace (polovětná vazba, substantivní a adjektivní kondenzátory)	39, 5 %	35, 3 %
Celkem	100 %	100%

Tabulka 26 Poměr verbálního a neverbálního vyjadřování propozice (španělský originální a španělský překladový text)

Dvacátá šestá tabulka shrnuje rozložení primárních a sekundárních predikací ve španělském originálním a španělském překladovém textu. Španělský překladový text je o 4,2 % verbálnější než španělský text originální. To je velmi zajímavé zjištění, neboť bychom byli předpokládali, že přítomnost českého jazykového systému při vzniku španělského překladového textu povede k nárůstu jeho nominálnosti.

3. 3. 4. 3 Mezipropoziční vztahy v souvětí

Mezipropoziční vztahy v souvětí (základní členění)	Mezipropoziční vztahy v souvětí (detailní pohled)		Relativní četnost výskytu (španělský originální text)	Relativní četnost výskytu (španělský překladový text)
	Relativní četnost (španělský originální text)	Relativní četnost (španělský překladový text)		
<u>Mezipropoziční vztahy externí</u>	<u>47, 8 %</u>	<u>46, 3 %</u>		
Sémantická paralelnost propozic	5, 3 %	8, 5 %		
	Slučovací vztah		3,8 %	5, 6 %
	Odporovací vztah		0	0
	Kontrastivně srovnávací vztah		0	0
	Vylučovací vztah		1,5 %	2, 9 %
	Stupňovací vztah		0	0
Mezipropoziční sémantická závislost	42, 5 %	32, 5 %		
	VV podmínková reálná		30,1 %	21, 2 %
	VV podmínková nереálná		0	2, 9 %
	VV podmínkově omezovací		2,2 %	0
	VV podmínkově přípustková		0	0, 4 %
	VV přípustková		0,7 %	1,0 %
	VV příslovečná časová		2,9 %	2, 5 %
	VV příslovečná místní		2,2 %	0, 7 %
	VV příslovečná způsobová		2,9 %	1, 7 %
	VV příslovečná kauzální/důvodová		1,5 %	0, 7 %
	VV příslovečná zřetelově vymežovací		0	0, 7 %
	VV příslovečná průvodně okolnostní		0	0
	VV účelová		0	0, 7 %
<u>Inkorporace propozice do propozice jiné</u>	<u>1, 5 %</u>	<u>3, 6 %</u>		
	VV obsahová předmětná		1,5 %	3, 6 %
<u>Křížení a splývání propozic</u>	<u>0</u>	<u>0</u>		
	VV komitativní		0	0
<u>Vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu</u>	<u>50, 7 %</u>	<u>56, 1 %</u>		
Větná propozice determinující	50, 7 %	56, 1 %		
	Pravá VV vztažná restriktivní		47,8 %	55, 8 %
	Pravá VV vztažná nerestriktivní		0,7 %	0, 3 %
	Nepravá VV vztažná		2,2 %	0
<u>Souvětná forma jedné propozice</u>	<u>0</u>	<u>0</u>		
	VV predikativní		0	0
Celkem			100 %	

Tabulka 27 Kvantitativní vyjádření mezipropozičních vztahů v souvětí (španělský originální a španělský překladový text)

Dvacátá sedmá tabulka podává přehled o zastoupení mezipropozičních vztahů v souvětí ve španělském originálním a španělském překladovém textu. Při srovnání počtu výskytů zjišťujeme následující údaje: nejjobsazenější kategorií je stejně jako v originálním textu i v textu překladovém kategorie „vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu“. Liší se však četností zastoupení. Překladový text vykazuje vyšší podíl vztažných vět, rozdíl činí 5,4 %. Druhou v pořadí je kategorie „mezipropoziční vztahy externí“. Je zastoupena častěji v originálním textu, rozdíl však není velký, pouze 1,5 %. V kategorii „inkorporace propozice do propozice jiné“ dosahuje vyššího počtu výskytů překladový text, rozdíl činí 2,1 %. Ostatní kategorie zde nebyly (stejně jako v případě textu originálního) zastoupeny.

Při detailnějším pohledu na jednotlivé prostředky pro vyjadřování propozice zjišťujeme, že se nejčastěji objevila restriktivní věta vztažná. Tento typ věty vykazoval nejvyšší frekvenci i v originálním textu, avšak v textu překladovém se jeho četnost ještě zvýšila. Rozdíl činí 8 %. Počet zastoupení reálné věty podmínkové se naopak v překladovém textu snížil, a to o 8,9 %.

Podkategorie „sémantická paralelnost propozic“ vykazuje v překladovém textu vyšší četnost. Rozdíl činí 3,2 %. Vyjádření slučovacího vztahu se zvýšilo o 1,8 % a vztahu vylučovacího vzrostlo o 1,4 %. Podkategorie „mezipropoziční sémantická závislost“ zaznamenala velkou změnu. V překladovém textu se realizovala méně. Rozdíl činí celých 10 %. Jak jsme již zmínili výše, poklesl výskyt reálné podmínkové věty. Oproti originálnímu textu však došlo k uplatnění podmínkové nereálné věty (ve 2,9 %). Věta podmínkově omezovací v překladovém textu realizována nebyla vůbec. Oproti originálnímu textu se uplatnila věta podmínkově přípustková (avšak pouze v 0,4 %). Mírně se v překladovém textu zvýšil výskyt věty přípustkové (rozdíl 0,3 %). Věty příslovečné se v překladovém textu projevily méně (rozdíl celkem 3,2 %). Rozdíl v realizaci věty časové byl 0,4 %, u věty místní 1,5 %, u věty způsobové 1,2 %, u věty kauzální / důvodové 0,8 %. Naopak přibyla věta zřetelově vymežovací (0,7 % výskytů), jež se v originálním textu neobjevila. Věta účelová, která rovněž náleží do této podkategorie a v originálním textu jsme se s ní nesetkali, se v překladovém textu objevila (avšak pouze s 0,7 % výskytu). V kategorii „inkorporace propozice do propozice jiné“ se uplatnila stejně jako v textu originálním pouze věta obsahová předmětná. Byla zde však zastoupena vyšším počtem výskytů (rozdíl 2,1 %). V podkategorii „větná propozice determinující“, jež náleží do kategorie „vztažení

propozice k obsahu nominálního výrazu“, se uplatnily kromě již zmíněné věty restriktivní vztažné také nerestriktivní věta vztažná (o 0,4 % méně než v originálním textu). Nepravá věta vztažná naproti tomu v překladovém textu realizována nebyla. Ostatní kategorie, podkategorie a konkrétní prostředky pro vyjadřování mezipropozičních vztahů se v textech neuplatnily.

3. 3. 4. 4 Typ syntaktického celku

Typ syntaktického celku	Relativní četnost výskytu (španělský originální text)	Relativní četnost výskytu (španělský překladový text)
Nevětná výpověď	40,1 %	36,1 %
Věta jednoduchá	8,5 %	10,8 %
Parataxe	1,1 %	3,8 %
Hypotaxe	50,0 %	49,3 %
Asyndetické spojení	0,3 %	0
Celkem	100 %	100 %

Tabulka 28 Typ syntaktického celku (španělský originální a španělský překladový text)

Dvacátá osmá tabulka umožňuje porovnat typy syntaktických celků ve španělském originálním a ve španělském překladovém textu. Nejčastějším syntaktickým prostředkem ke spojování dvou vět se v obou textech stala hypotaxe. Její četnost je velmi podobná, ukazuje, že překladový text se v tomto bodě neodchýlil od žánrových syntaktických konvencí španělsky psaných mezinárodních smluv (rozdíl pouhých 0,7 %). Parataktické spojení se v překladovém textu objevuje častěji (nárůst o 2,7 %). Asyndetické spojení, které i v originálním textu bylo velmi řídkým jevem, se v překladovém textu nevyskytuje vůbec. V počtu vět jednoduchých došlo ke 2,3 % nárůstu četnosti u překladového textu. Výskyt výpovědí realizovaných nevětně naopak o 4 % poklesl.

3. 4 Kvantitativní analýza zaměřená na rozbor prostředků pro vyjadřování mezipropozičních vztahů v českém překladovém a ve španělském překladovém textu

3. 4. 1 Vyjádření propozice

Vyjádření propozice	Relativní četnost výskytu (český překladový text)	Relativní četnost výskytu (španělský překladový text)
VF ve VH	25,0 %	28, 2 %
VF ve VV	31,7 %	36, 5 %
Transgresiv	0,2 %	-
Participium	0,7 %	25,5 %
Infinitiv	0,3 %	7,0 %

Gerundium	-	2,8 %
Deverbativní adjektivum	25, 2 %	-
Deverbativní substantivum	16,9 %	-
Celkem	100 %	100 %

Tabulka 29 Kvantitativní vyjádření propozice (český a španělský překladový text)

Dvacátá devátá tabulka umožňuje srovnat četnosti vyjádření propozice v českém překladovém a španělském překladovém textu. Finitní slovesný tvar v hlavní větě se v českém textu objevil o 12, 8 % méně než v textu španělském (v absolutních číslech se jedná o rozdíl 3,2 %). U verba finita ve větě vedlejší došlo rovněž k poklesu výskytů, a sice o 15,1 % (v absolutních číslech je to rozdíl 4,8 %). Tyto propozice byly v českém textu převedeny jiným způsobem. Vzhledem k tomu, že zastoupení polovětných vazeb je v českém textu velmi nízké, došlo k vyjádření propozice prostřednictvím nominálních kondenzátorů. Aplikujeme-li Bečkovu stupnici sevřenosti výrazu, můžeme konstatovat, že došlo k posunu od explicitního vyjádření propozice (za pomoci primární predikace) směrem k jejímu implicitnímu vyjádření (prostřednictvím predikace sekundární). Český text můžeme proto ve srovnání s textem španělským považovat za kondenzovanější. V českém textu se na rozdíl od textu španělského uplatnily velmi řídké polovětné vazby. To však je výsledek z hlediska českých syntaktických konvencí (jež jsme výše zjišťovali pro žánr mezinárodní smlouvy) zcela žádoucí. V českém textu se uplatnily v hojně míře syntaktické kondenzátory. Předpokládáme, že se staly respondentem verba finita či polovětné vazby užitých ve španělském textu. Touto otázkou se však budeme zabývat níže v části věnované kontrastivní analýze. Na tomto místě je podán pouze přehled obecných tendencí.

3. 4. 2 Typ predikace

Typ predikace	Relativní četnost výskytu (český překladový text)	Relativní četnost výskytu (španělský překladový text)
Primární predikace (VF ve VH a VF ve VV)	56,7 %	64,7 %
Sekundární predikace (polovětná vazba, substantivní a adjektivní kondenzátory)	43,3 %	35,3 %
Celkem	100 %	100%

Tabulka 30 Poměr verbálního a neverbálního vyjadřování propozice (český a španělský překladový text)

Třicátá tabulka reprezentuje zastoupení typů predikace v českém překladovém a ve španělském překladovém textu. Počet primárních predikací vyjádřených verbem finitem je v českém překladovém textu o 14,1 % nižší než v textu španělském (v absolutních číslech se jedná o rozdíl 8 %). Naopak počet sekundárních predikací je v českém textu o těchto 14,1 % vyšší. Z této skutečnosti plyne, že český překladový text je o 14,1 % nominálnější než text španělský a naopak, že text španělský je o 14,1 % verbálnější než text český.

3. 4. 3 Mezipropoziční vztahy v souvětí

Mezipropoziční vztahy v souvětí (základní členění)	Mezipropoziční vztahy v souvětí (detailní pohled)		Absolutní četnost výskytu v českém překladovém textu	Absolutní četnost výskytu ve španělském překladovém textu
	<i>Absolutní četnost (český překlad. text)</i>	<i>Absolutní četnost (špan. překlad. text)</i>		
<u>Mezipropoziční vztahy externí</u>	<u>50, 6 %</u>	<u>41 %</u>		
Sémantická paralelnost propozic	9, 5 %	8, 5 %		
	Slučovací vztah		6, 4 %	5, 6 %
	Odporovací vztah		0, 3 %	0
	Kontrastivně srovnávací vztah		0	0
	Vylučovací vztah		2, 8 %	2, 9 %
	Stupňovací vztah		0	0
Mezipropoziční sémantická závislost	41, 1 %	32, 5 %		
	VV podmínková reálná		29, 8 %	21, 2 %
	VV podmínková nereálná		0	2, 9 %
	VV podmínkově omezovací		0	0
	VV podmínkově přípustková		0, 3 %	0, 4 %
	VV přípustková		0, 3 %	1, 0 %
	VV příslovečná časová		3, 8 %	2, 5 %
	VV příslovečná místní		1, 0 %	0, 7 %
	VV příslovečná způsobová		4, 2 %	1, 7 %
	VV příslovečná kauzální/důvodová		0, 7 %	0, 7 %
	VV příslovečná zřetelově vymezovací		0, 3 %	0, 7 %
	VV příslovečná průvodně okolnostní		0, 7 %	0
	VV účelová		0	0, 7 %

<u>Inkorporace propozice do propozice jiné</u>	<u>3, 8 %</u>	<u>3, 6 %</u>		
	VV obsahová předmětná		3, 8 %	3, 6 %
<u>Křížení a splývání propozic</u>	<u>0</u>	<u>0</u>		
	VV komitativní		0	0
<u>Vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu</u>	<u>45, 6 %</u>	<u>56, 1 %</u>		
Větná propozice determinující	45, 6 %	56, 1 %		
	Pravá VV vztažná restriktivní		42, 8 %	55, 8 %
	Pravá VV vztažná nerestriktivní		2, 1 %	0, 3 %
	Nepravá VV vztažná		0, 7 %	0
<u>Souvětná forma jedné propozice</u>	<u>0</u>	<u>0</u>		
	VV predikativní		0	0
Celkem			100 %	100 %

Tabulka 31 Kvantitativní vyjádření mezipropozičních vztahů v souvětí (český a španělský překladový text)

Třicátá první tabulka umožňuje detailní pohled na typy prostředků, které se realizovaly v českém překladovém a ve španělském překladovém textu za účelem vyjádření vztahů mezi propozicemi. V případě kategorií, podkategorií či samotných prostředků k vyjadřování propozice, které jsou v textu velmi málo zastoupené (jejichž četnost se pohybuje od 0,1 do 4 %) sice rovněž udáváme relativní údaj o jejich četnosti (jenž vzhledem ke srovnávaným číselným údajům může dosahovat vysokých čísel), avšak jsme si vědomi toho, že vzhledem k samotné velmi nízké četnosti výskytu tohoto jevu tento údaj neposkytuje příliš relevantní informaci).

V kategorii „mezipropoziční vztahy externí“ zjišťujeme, že je český překladový text obsazen o 19,1 % více než text španělský (v absolutních číslech tento údaj odpovídá rozdílu 9,6 %). Zaměříme se na to, jak vypadá situace uvnitř této kategorie podrobněji. V podkategorii „sémantická paralelnost propozic“ zjišťujeme rozdíl 10,5 % (v absolutních číslech rozdíl 1 %), o něž se tyto prvky uplatnily v českém textu více. Vztah slučovací byl realizován v českém textu o 12,5 % více (v absolutním vyjádření se jedná o rozdíl 0,8 %). Navíc se zde objevil mezi dvěma větami vztah odporovací (četnost 0,3 %), který se ve španělském textu v této podobě nevyskytoval. Vztah vylučovací se uplatnil v českém textu o 3,6 % méně (v absolutních číslech odpovídá tento údaj rozdílu 0,1 %). V podkategorii mezipropoziční sémantická závislost vykazuje

český text o 20,9 % vyšší četnost prostředků (v absolutních číslech tento údaj odpovídá rozdílu 8,6 %). Reálná věta podmínková je v českém textu zastoupena o 28,9 % více (absolutní rozdíl 8,6 %). Nereálná věta podmínková se v českém textu neobjevuje, zatímco ve španělském textu se vyskytuje v 2,9 %. Věta podmínkově přípustková je v českém textu zastoupena o 25 % méně (v absolutní četnosti je však rozdíl pouhých 0,1 %). Věta přípustková je v českém textu zastoupena o 70 % méně (v absolutním vyjádření však dosahuje rozdíl pouhých 0,7 %). Věty příslovečné jsou v českém textu celkem o 34,8 % četnější (absolutní rozdíl odpovídá 2,4 %). Věta příslovečná časová je v českém textu častější o 34,2 % (absolutní rozdíl tvoří 1,3 %), věta příslovečná místní o 30 % (absolutní rozdíl 0,3 %), věta příslovečná způsobová o 59,5 % (absolutní rozdíl 2,5 %). Věta kauzální / důvodová je zastoupena v obou textech stejně. Naopak věta zřetelově vymezovací se uplatnila v českém textu o 57,1 % méně (absolutní rozdíl 0,4 %). Věta příslovečná průvodně okolnostní se projevila pouze v českém textu (četnost 0,7 %). Naproti tomu větu účelovou, kterou rovněž řadíme do této podkategorie, najdeme pouze v textu španělském (četnost 0,7 %).

V kategorii „inkorporace jedné propozice do propozice jiné“ se objevila pouze věta obsahová předmětná. V českém textu se realizovala o 5,3 % více (absolutní rozdíl činí 0,2 %).

V kategorii „vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu“ se uplatnila pouze jedna podkategorie, a to větná propozice determinující. V ní byly realizovány vedlejší věty vztažné a jejich následující typy. Restriktivní věta vztažná se objevila v českém textu o 23,3 % méně (absolutní rozdíl odpovídá 13 %). Nerestriktivní věta vztažná se vyskytovala v českém textu o 85,7 % více (absolutní rozdíl činí 1,8 %). Nepravou větu vztažnou jsme identifikovali pouze v českém textu (četnost 0,7 %).

Jiné kategorie, podkategorie ani prostředky pro vyjadřování propozice se v analyzovaných textech neprojevily.

Účelem této tabulky bylo poskytnout pouze kvantitativně vyjádřený přehled změn realizace propozice v překladových textech. Samotnými prostředky, kterými bylo těchto posunů dosaženo, se budeme zabývat níže v části věnované kontrastivní analýze.

3. 4. 4 Typ syntaktického celku

Typ syntaktického celku	Relativní četnost výskytu (český překladový text)	Relativní četnost výskytu (španělský překladový text)
Nevětná výpověď	37,9 %	36,1 %
Věta jednoduchá	11,1 %	10,8 %
Parataxe	4,2 %	3,8 %
Hypotaxe	46,6 %	49,3 %
Asyndetické spojení	0,2 %	0
Celkem	100 %	100 %

Tabulka 32 Typ syntaktického celku (český a španělský překladový text)

Třicátá druhá tabulka srovnává zastoupení typů syntaktických celků v českém překladovém a ve španělském překladovém textu. U obou textů se nejvíce uplatnilo hypotaktické spojení vět. Avšak četnosti tohoto prostředku se vzájemně liší. V českém textu byla hypotaxe realizována o 5, 5 % méně (rozdíl vyjádřený absolutními údaji činí 2, 7 %). Parataktické spojení bylo u obou textů v menšině. O 9,5 % více se však objevilo v českém textu (absolutní rozdíl je 0,4 %). Asyndetické spojení se vyskytlo pouze v českém textu (četnost 0,2 %). Český text má o 2,7 % větší počet jednoduchých vět (absolutní rozdíl tvoří 0,3 %). Nevětná substantivní výpověď je zastoupena o 4, 7 % častěji v českém textu (absolutní rozdíl představuje 1, 8 %).

Tato tabulka poskytla pouze kvantitativně vyjádřený přehled typů syntaktických celků. K jejich srovnání přistoupíme v následující části.

3. 5 Translatologická analýza

3. 5. 1 Jednotka překladu

Za účelem translatologické analýzy si vymezíme jednotku překladu. Souhlasíme s translatologickými názory, že jednotku překladu tvoří celý text. Avšak pro praktické potřeby si potřebujeme stanovit jednotku menšího rozsahu, abychom na ní mohli sledovat zvolená překladatelská řešení. České i španělské znění mezinárodní smlouvy si musí zrcadlově odpovídat. Za jednotku překladu, v níž se bude odehrávat aplikace překladatelských postupů a kde můžeme vysledovat popřípadě i výskyt posunů v překladu, proto pro účely naší analýzy považujeme jeden syntaktický celek ukončený tečkou (v případě nevětných substantivních výpovědí sloužících k hierarchizaci textu se tečka nevyskytuje). Minimálním párem, jehož realizaci budeme v obou textech porovnávat, je vyjádření jedné propozice.

Předpokládané určení jednotky překladu se nám při samotné analýze textů potvrdilo. V souladu se zařazením žánru mezinárodní smlouvy do textového typu s důrazem na obsah se překladatel přiklonil na ose věrná – volná překladatelská metoda k věrnosti.

3. 5. 2 Postup a materiál výzkumu

Každou kvantitativně zpracovanou kategorii vyjádření propozice budeme dokládat příklady z analyzovaného textu. Jak jsme již uvedli výše, materiál, jenž je předmětem našeho rozboru, je tvořen českým a španělským zněním *Smlouvy mezi Českou republikou a Chilskou republikou o sociálním zabezpečení* (u excerpovaných dokladů na ni budeme odkazovat jako na text první – T1) a *Smlouvy o sociálním zabezpečení mezi Českou republikou a Španělským královstvím* (bude citována jako text druhý – T2). Protože se jedná o příklady ilustrativní, ukazující v praktickém provedení teoreticky popsany jev, omezíme jejich výčet u každé samostatně vymezované kategorie pouze na dva (bude-li to vzhledem k počtu výskytů v textu možné).

3. 5. 3 Translatologická analýza z hlediska vyjadřování mezipropozičních vztahů v překladu

3. 5. 3. 1. Verbum finitum v hlavní větě

3. 5. 3. 1. 1 Zachování vyjádření propozice (překlad finitního tvaru slovesa v hlavní větě finitním slovesným tvarem v hlavní větě³⁸) ve 205 případech (98, 6 % relativní četnost).

El presente Convenio se aplicará igualmente a la legislación que en el futuro complete o modifique la enumerada en el apartado precedente. (T2: art. 2° 2.)

Tato smlouva bude rovněž uplatňována na právní předpisy, které v budoucnosti doplní nebo pozmění ty, které jsou uvedeny v předchozím odstavci. (T2: čl. 2. 2.)

Respecto a lo dispuesto en el artículo 8, se establecen las siguientes normas particulares y excepciones: (T2: art. 9° 1.)

Bez ohledu na ustanovení článku 8 platí následující zvláštní pravidla a výjimky: (T2: čl. 9. 1)

³⁸ Do této skupiny započítáváme i finitní slovesné tvary ve větě jednoduché.

3. 5. 3. 1. 2 Posun k volnějšimu vyjádření propozice v případě verba finita v hlavní větě možný není, neboť hlavní věta představuje podle Bečkovy stupnice sevřenosti nejvyšší stupeň rozvolnění výrazu. Tomu odpovídá i výsledek naší analýzy, pro tuto kategorii nebyly nalezeny žádné výskyty.

3. 5. 3. 1. 3 Posun k těsnějšímu vyjádření propozice ve 3 případech (1,5 % relativní četnost):

3. 5. 3. 1. 3. 1 Finitní slovesný tvar v hlavní větě španělského textu – participiální polovětná vazba v textu českém (1 případ, 0,5 % relativní četnost).

*El Reino de España y la República Checa, en adelante Partes Contratantes,
Decididos a cooperar en el ámbito de la Seguridad Social,
Considerando la importancia de asegurar a los trabajadores de cada uno de los
dos Estados que ejerzan o hayan ejercido una actividad profesional en el otro,
una mejor garantía de sus derechos,
Reconociendo los lazos de amistad que unen a los dos Estados,
Han decidido concluir este Convenio acordando lo siguiente: (T2: preambule)*

*Česká republika a Španělské království, dále jen smluvní strany,
rozhodnuty spolupracovat na poli sociálního zabezpečení,
berouce v úvahu důležitost zajištění lepších záruk práv pracovníků obou států,
kteří vykonávají nebo vykonávali pracovní činnost ve druhém z nich,
uznávající přátelská pouta, která spojují oba státy,
rozhodnuty uzavřít tuto smlouvu se dohodly takto: (T2: preambule)*

3. 5. 3. 1. 3. 2 Finitní slovesný tvar v hlavní větě španělského textu – substantivní kondenzátor v textu českém (1 případ; 0,5 % relativní četnost).

*Los períodos citados se tendrán en cuenta, si fuera necesario, por la Institución
de la otra Parte Contratante para el reconocimiento del derecho y
determinación de la cuantía de la pensión según su propia legislación, pero ésta
no aplicará lo establecido en el apartado 2.b) del artículo 14. (T2: art. 15° 1.1)*

*Tyto doby vezme v úvahu instituce druhé smluvní strany, bude-li to potřeba, pro
přiznání nároku na dávku a její výši podle jejích právních předpisů, bez zřetele
k ustanovení článku 14, odstavce 2, písmeno b). (T2: čl. 15. 1.1)*

3. 5. 3. 1. 3. 3 Eliminace propozice (překlad finitního slovesného tvaru jeho vynecháním) v 1 případě (0,5 % relativní četnost)

*Las expresiones y términos que se indican a continuación tienen, a efectos de la
aplicación del presente Convenio, el siguiente significado:*

...

f) „Período de seguro“: significa todo período definido como tal por la
legislación bajo la cual se haya cumplido, así como cualquier período

considerado por dicha legislación, como equivalente a un período de seguro. (T1: art. 1º 1.f))

Pro účely této smlouvy výrazy a termíny uvedené níže znamenají:

...

f) „doba pojištění“

každou dobu definovanou jako takovou právními předpisy, podle nichž byla získána a každou dobu postavenou jí naroveň podle těchto právních předpisů. (T1: čl. 1.1.f))

3. 5. 3. 2 Verbum finitum ve vedlejší větě

3. 5. 3. 2. 1 Zachování vyjádření propozice (překlad finitního slovesného tvaru ve vedlejší větě finitním slovesným tvarem ve větě vedlejší) ve 217 případech (relativní četnost 76,1 %).

Typ vedlejší věty	Absolutní četnost	Relativní četnost
Věta vztažná restriktivní	111	51,2 %
Věta podmínková	81	37,3 %
Věta obsahová předmětná	9	4,1 %
Věta příslovečná způsobová	7	3,2 %
Věta příslovečná časová	3	1,4 %
Věta přípustková	3	1,4 %
Věta příslovečná kauzální / důvodová	2	0,9 %
Věta příslovečná způsobová	1	0,5 %
Celkem	217	100 %

Tabulka 33 Vedlejší věta ve španělském textu přeložená vedlejší větou v českém textu

Todos los actos administrativos y documentos que se expidan para la aplicación del presente Convenio serán dispensados de los requisitos de legalización. (T2: art. 31º 2.)

Všechny administrativní doklady a dokumenty, které se vydávají při provádění této smlouvy, budou osvobozeny od legalizace. (T2: čl. 31. 2.)

Esto no es aplicable en el caso de una pensión de vejez si el solicitante declara, o si de otro modo resulta evidente, que la solicitud sólo se aplicará a una pensión en virtud de la legislación de la primera Parte Contratante. (T1: art. 17º 2. 2.)

To neplatí pro starobní důchody, pokud žadatel prohlásí, nebo je-li to jinak zřejmé, že žádost o důchod uplatňuje jen podle právních předpisů první smluvní strany. (T1: čl. 17. 2. 2.)

3. 5. 3. 2. 2 Posun k volnějším vyjádření propozice celkem v 8 případech (relativní četnost 2,8 %)

3. 5. 3. 2. 2. 1 Překlad finitního slovesného tvaru ve vedlejší větě finitním slovesným tvarem ve větě hlavní nebo osamostatnění věty vedlejší na větu jednoduchou se v textovém materiálu nevyskytuje.

3. 5. 3. 2. 2. 2 Překlad propozice, jež byla ve španělském textu vyjádřena nominálně, v českém textu vedlejší větou v 8 případech (2,8 % relativní četnost)

Typ vedlejší věty	Absolutní četnost	Relativní četnost
Věta podmínková	5	62,5 %
Věta vztahná	2	25 %
Věta příslovečná vyjadřující průvodní okolnost	1	12,5 %
Celkem	8	100 %

Tabulka 34 Překlad nominálního vyjádření propozice vedlejší větou

Si el trabajador, víctima de un accidente de trabajo, sufre una agravación de las secuelas del accidente, estando sujeto a la legislación de la otra Parte, las prestaciones que puedan corresponderle por esta agravación serán a cargo de la Institución Competente de la Parte en la que el trabajador se hallaba asegurado en el momento de producirse el accidente de trabajo. (T2: art. 23°)

Pokud u pracovníka, který utrpěl pracovní úraz, dojde ke zhoršení následků úrazu v době, kdy podléhá právním předpisům druhé smluvní strany, pak dávky, na které by mohl mít nárok z důvodu tohoto zhoršení, půjdou k tíži kompetentní instituce smluvní strany, u které byl pracovník pojištěn v době, kdy došlo k pracovnímu úrazu. (T2: čl. 23.)

Salvo disposición en contrario en este Convenio, el derecho y el pago de los beneficios no se negarán, reducirán, suspenderán ni suprimirán por el hecho de que el titular resida en el territorio de la otra Parte Contratante. (T1: art. 5°)

Nestanoví-li tato smlouva jinak, nesmí být nárok na dávku zamítnut a její výplata krácena, zastavena nebo odňata z důvodu, že oprávněná osoba bydlí na území druhé smluvní strany. (T1: čl. 5.)

3. 5. 3. 2. 3 Posun k těsnějšímu vyjádření propozice celkem v 60 případech (relativní četnost 21,1 %).

3. 5. 3. 2. 3. 1 Překlad finitního slovesného tvaru ve větě vedlejší adjektivním kondenzátorem ve 40 případech (relativní četnost 64,5 %).

Typ vedlejší věty	Absolutní četnost	Relativní četnost
Věta vztahná	38	95 %
Věta zřetelově vymezovací	1	2,5 %
Věta podmínková	1	2,5 %
Celkem	40	100 %

Tabulka 35 Vedlejší věta ve španělském textu vyjádřená adjektivním kondenzátorem v textu českém

Los gastos ocasionados en virtud de las prestaciones de asistencia sanitaria concedidas por la institución de una Parte por cuenta de la Institución Competente de la otra Parte serán reembolsados en base a gastos reales según el procedimiento que se determine en el Acuerdo Administrativo previsto en el artículo 28 del presente Convenio. (T2: art. 11°)

Náklady za zdravotní péči poskytnutou institucí jedné smluvní strany na místo kompetentní instituce druhé smluvní strany jí budou uhrazeny na základě skutečných nákladů způsobem určeným ve správním ujednání podle článku 28 této smlouvy. (T2: čl. 11.)

Las instituciones competentes de cada una de las Partes quedarán liberadas de los pagos que realicen en aplicación del presente Convenio, cuando éstos se efectúen en la moneda de curso legal de su país. (T2: art. 33° 1.)

Kompetentní instituce obou smluvních stran se zproští svých závazků vyplývajících z provádění této smlouvy platbou uskutečněnou v úřední měně svého státu. (T2: čl. 33. 1.)

3. 5. 3. 2. 3. 2 Překlad finitního slovesného tvaru ve větě vedlejší substantivním kondenzátorem v 19 případech (relativní četnost 35 %).

Typ vedlejší věty	Absolutní četnost	Relativní četnost
Věta vztahná	10	52, 6 %
Věta podmínková	3	15, 8 %
Věta přípustková	2	10, 5 %
Věta zřetelově vymezovací	2	10, 5 %
Věta příslovečná způsobová	1	5, 3 %
Věta příslovečná časová	1	5, 3 %
Celkem	19	100 %

Tabulka 36 Vedlejší věta ve španělském textu vyjádřená substantivním kondenzátorem v textu českém

El trabajador asalariado al servicio de una empresa cuya sede se encuentre en el territorio de una de las Partes Contratantes y sea enviado por dicha empresa al territorio de la otra parte ... (T2: art. 9° 1. a))

Zaměstnanec podniku se sídlem na území jedné ze smluvních stran, vyslaný tímto podnikem na území druhé smluvní strany ... (T2: čl 9. 1. a))

Las cláusulas de reducción, de suspensión o de supresión previstas por la legislación de una de las Partes Contratantes en el caso de pensionistas que ejerzan una actividad laboral, les serán aplicables aunque ejerzan ésta en el territorio de la otra Parte Contratante. (T2: art. 16° 3.)

Ustanovení o snížení, pozastavení nebo odnětí dávek důchodců vykonávajících pracovní činnost, která jsou stanovena právními předpisy jedné ze smluvních stran, se použijí i v případě vykonávání takové činnosti na území druhé smluvní strany. (T2: čl. 16. 3.)

3. 5. 3. 2. 3. 3 Eliminate propozice (překlad vedlejší věty jejím vynecháním) v 1 případě (1, 7 %)

El trabajador dependiente al servicio de una Empresa cuya sede se encuentre en el territorio de una de las Partes Contratantes, que sea enviado al territorio de la otra Parte Contratante para realizar trabajos de carácter temporal, quedará sometido a la legislación que regula todas las ramas de la Seguridad Social de la primera Parte Contratante, siempre que la duración previsible del trabajo no exceda de dos años. (T1: art. 7° 1.)

Zaměstnanec podniku, jehož hlavní sídlo je na území jedné smluvní strany a který je vyslán na území druhé smluvní strany, aby tam dočasně vykonával práci, podléhá právním předpisům první smluvní strany, za předpokladu, že očekávané trvání takové práce nepřekročí 2 roky. (T1: čl. 7. 1.)

3. 5. 3. 3. Polovětná konstrukce s infinitivem

3. 5. 3. 3. 1 Zachování vyjádření propozice (překlad infinitivní polovětné konstrukce infinitivní polovětnou konstrukcí) ve 4 případech (7, 5 % relativní četnost).

Se faculta a las Autoridades Competentes de ambas Partes Contratantes para establecer el acuerdo administrativo necesario para la aplicación del presente Convenio. (T2: art. 28° 1.)

Príslušné úřady obou smluvních stran jsou zmocněny uzavřít správní ujednání potřebné k provádění této smlouvy. (T2: čl. 28. 1.)

Los trabajadores que se encuentren afiliados al Nuevo Sistema de Pensiones en Chile, podrán enterar voluntariamente en dicho Sistema cotizaciones previsionales en calidad de trabajadores independientes durante el tiempo que residan en la República Checa, sin perjuicio de cumplir además, con la legislación de dicho país relativa a la obligación de cotizar. (T1: art. 13° 3.)

Členové nového penzijního systému v Chile mohou po dobu svého trvalého pobytu v České republice do tohoto systému platit dobrovolně příspěvky jako samostatně výdělečně činné osoby, bez ohledu na svůj závazek dodržovat právní předpisy uvedeného státu týkající se povinných příspěvků. (T1: čl. 13. 3.)

3. 5. 3. 3. 2 Posun k volnějšímu vyjádření propozice (překlad infinitivní konstrukce vedlejší větou) v 10 případech (18, 9 % relativní četnost).

Druh vedlejší věty v českém textu	Absolutní četnost	Relativní četnost
VV příslovečná průvodně okolnostní	1	10 %
VV příslovečná způsobová	1	10 %
VV podmínková reálná	1	10 %
VV vztažná restriktivní	6	60 %
VV účelová	1	10 %

Tabulka 37 Překlad španělské infinitivní polovětné vazby do češtiny vedlejší větou

El trabajador dependiente al servicio de una Empresa cuya sede se encuentre en el territorio de una de las Partes Contratantes, que sea enviado al territorio de la otra Parte Contratante para realizar trabajos de carácter temporal, quedará sometido a la legislación ... (T1: art. 7° 1.)

Zaměstnanec podniku, jehož hlavní sídlo je na území jedné smluvní strany a který je vyslán na území druhé smluvní strany, aby tam dočasně vykonával práci, podléhá právním předpisům ... (T1: čl. 7. 1.)

Se considerará urgencia absoluta la situación en que la prestación de asistencia sanitaria no puede ser diferida sin poner en grave peligro la vida o la salud del interesado. (T2: art. 10° 3.)

Za naprostou nezbytnost se považuje situace, kdy zdravotní péči nelze odložit, aniž by došlo k vážnému ohrožení života nebo zdraví dotyčného. (T2: čl. 10. 3.)

3. 5. 3. 3. 3 Posun k těsnějšímu vyjádření propozice ve 39 případech (73, 6 % relativní četnost).

3. 5. 3. 3. 3. 1 Překlad infinitivní konstrukce substantivním kondenzátorem v 38 případech (71,7 % relativní četnost).

“Asistencia sanitaria”: La prestación de los servicios médicos y farmacéuticos conducentes a conservar o recuperar la salud. (T2: art. 1° j))

„Zdravotní péče”: Poskytování zdravotní a farmaceutické péče zaměřené na udržení nebo zlepšení zdravotního stavu. (T2: čl. 1. j))

Las autoridades diplomáticas y consulares de una Parte Contratante podrán dirigirse a las Autoridades e Instituciones de la otra Parte contratante con el fin

de obtener la información necesaria para velar por los intereses de las personas cubiertas por este Convenio. (T1: art. 15° 3.)

Diplomatické a konzulární úřady smluvních stran se mohou při zjišťování potřebných informací v zájmu zajištění ochrany osob, na které se tato Smlouva vztahuje, obracet na úřady a instituce druhé smluvní strany. (T1: čl. 15. 3.)

3. 5. 3. 3. 2 Eliminace propozice (překlad infinitivní konstrukce pádovou koncovkou) v 1 případě (1,9 % relativní četnost).

Si bajo la legislación de la República Checa están cumplidos los requisitos para tener derecho a beneficios sin considerar los períodos cumplidos bajo la legislación de la República de Chile, la Institución Competente de la República Checa otorgará el beneficio exclusivamente sobre la base de los períodos cumplidos en virtud de su legislación. (T1: art. 12 1.)

Jsou-li podle právních předpisů České republiky splněny podmínky nároku na dávku i bez přihlédnutí k dobám pojištění získaným podle právních předpisů Chile, stanoví kompetentní instituce dávku výlučně na základě dob pojištění získaných podle českých právních předpisů. (T1: čl. 12. 1.)

3. 5. 3. 4 Polovětná konstrukce s participiem

3. 5. 3. 4. 1 Zachování vyjádření propozice (překlad participiální polovětné vazby participiální polovětnou vazbou) v 5 případech (3, 2 % relativní četnost).

El Reino de España y la República Checa, en adelante Partes Contratantes, decididos a cooperar en el ámbito de la Seguridad Social, ... (T2: preambule)

Česká republika a Španělské království, dále jen smluvní strany, rozhodnuty spolupracovat na poli sociálního zabezpečení, ... (T2: preambule)

La República de Chile y la República Checa, animados por el deseo de regular sus relaciones en el área de la Seguridad Social, han convenido lo siguiente: (T1: preambule)

Česká republika a Chilská republika, vedeny přáním upravit vzájemné vztahy v oblasti sociálního zabezpečení, se dohodly uzavřít tuto smlouvu: (T2: preambule)

3. 5. 3. 4. 2 Posun k volnějšímu vyjádření propozice (překlad participiální polovětné vazby vedlejší větou vztaznou) ve 12 případech (7, 7 % relativní četnost).

Las Autoridades Competentes de las Partes Contratantes u Organismos designados por ellas, deberán:

c) comunicarse las medidas adoptadas en el plano interno para la aplicación del presente Convenio. (T1: art. 14°)

Príslušné úřady smluvních stran nebo jimi pověřené orgány:

c) sdělí si navzájem interní opatření, kteřá přijaly za účelem provádění této smlouvy. (T1: čl. 14.)

El presente Convenio se aplicará ingualmente a la legislación que en el futuro complete o modifique la enumerada en el apartado precedente. (T2: art. 2° 2.)

Tato smlouva bude rovněž uplatňována na právní předpisy, které v budoucnosti doplní nebo pozmění ty, kteřé jsou uvedeny v předchozím odstavci. (T2: čl. 2. 2.)

3. 5. 3. 4. 3 Posun k těsnějšímu vyjádření propozice v 132 případech (88, 6 % relativní četnost).

3. 5. 3. 4. 3. 1 Překlad participiální polovětné vazby adjektivním kondenzátorem v 109 případech (70,3 % relativní četnost).

Los demás términos o expresiones utilizados en el Convenio tienen el significado que les atribuye la legislación que se aplica. (T2: art. 1° 2.)

Ostatní termíny nebo výrazy použité v této smlouvě mají význam, který jim náleží podle používaných právních předpisů. (T2: čl 1. 2.)

En caso de término de este Convenio, se mantendrán todos los derechos adquiridos en virtud de sus disposiciones. (T1: art. 22° 2. 2.)

V případě ukončení platnosti této smlouvy budou nároky získané dle jejich ustanovení zachovány. (T1: čl. 22. 2. 2.)

3. 5. 3. 4. 3. 2 Překlad participiální polovětné vazby substantivním kondenzátorem ve 13 případech (8, 4 % relativní četnost).

Para las prestaciones por desempleo se aplicará lo dispuesto en el artículo 27. (T2: art. 5° 1. 2.)

Pro dávky v nezaměstnanosti se uplatní ustanovení článku 27. (T2: art. 5. 1.)

Los miembros de las Misiones Diplomáticas y de las Oficinas Consulares y el personal al servicio privado de los mismos, se regirán por lo establecido en el Convenio de Viena sobre Relaciones Diplomáticas (...). (T2: art. 9° e))

Na členy diplomatických misí a konzulárních úřadů a jejich soukromý služební personál se vztahují ustanovení Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích (...). (T2: čl. 9. e))

3. 5. 3. 4. 3. 3 Překlad participiální polovětné vazby předložkou v 6 případech (3, 9 % relativní četnost).

Prestaciones derivadas de accidente de trabajo y enfermedad profesional. (T2: art. 2º 1. g))

Dávky při pracovních úrazech a nemocech z povolání. (T2: čl. 2. 1. g))

Si transcurridos seis meses de iniciadas las negociaciones no se ha alcanzado algún acuerdo en virtud del párrafo anterior, (...). (T1: art. 19º 2.)

Nedojde-li do 6 měsíců od zahájení jednání podle předchozího odstavce k urovnání sporu, (...). (T1: čl. 19. 2.)

3. 5. 3. 4. 3. 4 Překlad participiální polovětné vazby pádovou koncovkou v 10 případech (6, 5 % relativní četnost).

La aplicación de las normas del presente Convenio excluirá las disposiciones contenidas en otros Convenios bilaterales o multilaterales celebrados por una de las Partes Contratantes, en relación con la legislación que se indica en el párrafo 1 de este artículo. (T1: art. 2º 5.)

Ustanovení této smlouvy vylučují použití ustanovení jiných dvoustranných nebo mnohostranných smluv uzavřených jednou ze smluvních stran ve vztahu k právním předpisům uvedeným v odstavci 1 tohoto článku. (T1: čl. 2. 5.)

Cuando la duración de las prestaciones depende de la duración de los períodos de seguro se aplicará lo previsto en el apartado 1 anterior. (T2: art. 27º 3.)

Jestliže doba poskytování dávek závisí na délce doby pojištění, použije se odstavec 1. (T2: čl. 27. 3.)

3. 5. 3. 5. Polovětná konstrukce s gerundiem

3. 5. 3. 5. 1 Zachování vyjádření propozice (překlad gerundia gerundiem) není možné, jelikož český jazykový systém tímto prostředkem nedisponuje.

3. 5. 3. 5. 2 Posun k volnějšímu vyjádření propozice celkem ve 13 případech (54, 2 % relativní četnost).

3. 5. 3. 5. 2. 1 Překlad gerundiální polovětné vazby finitním slovesným tvarem ve větě hlavní v 1 případě (7, 7 % relativní četnost).

*El Reino de España y la República Checa, en adelante Partes Contratantes, (...)
han decidido concluir este Convenio acordando lo siguiente: (T2: preambule)*

*Česká republika a Španělské království, dále jen smluvní strany,
(...)
rozhodnuty uzavřít tuto smlouvu se dohodly takto: (T2: preambule)*

3. 5. 3. 5. 2. 2 Překlad gerundiální polovětné vazby finitním slovesným tvarem ve větě vedlejší ve 12 případech (92, 3 % relativní četnost).

Typ vedlejší věty	Absolutní četnost	Relativní četnost
Věta vztažná	4	33,3 %
Nepravá věta vztažná	4	33, 3 %
Věta podmínková	2	16, 7 %
Věta příslovečná způsobová	1	8, 3 %
Věta příslovečná časová	1	8, 3 %
Celkem	12	100 %

Tabulka 38 Překlad gerundiální polovětné vazby vedlejší větou

El trabajador que reúna las condiciones exigidas por la legislación de una Parte para tener derecho a las prestaciones de asistencia sanitaria y encontrándose temporalmente en el territorio de la otra Parte su estado de salud las requiera con urgencia absoluta, se beneficiará de las mismas y le serán servidas por la Institución del país en que se encuentre de conformidad con las modalidades y contenidos de su legislación y con cargo a la Institución Competente. (T2: art. 10° 1.)

Pracovník, který splňuje podmínky vyžadované právními předpisy jedné smluvní strany pro získání nároku na zdravotní péči a jehož zdravotní stav bude naprosto nezbytně vyžadovat její poskytnutí v době, kdy se přechodně nachází na území druhé smluvní strany, obdrží tuto péči od instituce smluvní strany, kde se nachází, podle jejích právních předpisů a k tíži kompetentní instituce. (T2: čl. 10. 1.)

Hecho en Santiago, el siete de diciembre del año dos mil, en duplicado, en idiomas español y checo, siendo ambos textos igualmente auténticos. (T1: art. 22° 2. 3.)

Dáno v Santiagu dne 7. prosince 2000 ve dvou původních vyhotoveních, každé v jazyce českém a španělském, přičemž obě znění mají stejnou platnost. (T1: čl. 22. 2. 3.)

3. 5. 3. 5. 3 Posun k těsnějšímu vyjádření propozice celkem v 11 případech (45, 8 % relativní četnost).

3. 5. 3. 5. 3. 1 Překlad gerundiální polovětné vazby přechodníkovou konstrukcí ve 2 případech (18,2 % relativní četnost).

*El Reino de España y la República Checa, en adelante Partes Contratantes,
Decididos a cooperar en el ámbito de la Seguridad Social,
Considerando la importancia de asegurar a los trabajadores de cada uno de los
dos Estados que ejerzan o hayan ejercido una actividad profesional en el otro,
una mejor garantía de sus derechos,
Reconociendo los lazos de amistad que unen a los dos Estados,
Han decidido concluir este Convenio acordando lo siguiente: (T2: preambule)*

*Česká republika a Španělské království, dále jen smluvní strany,
rozhodnuty spolupracovat na poli sociálního zabezpečení,
berouce v úvahu důležitost zajištění lepších záruk práv pracovníků obou států,
kteří vykonávají nebo vykonávali pracovní činnost ve druhém z nich,
uznávající přátelská pouta, která spojují oba státy,
rozhodnuty uzavřít tuto smlouvu se dohodly takto: (T2: preambule)*

3. 5. 3. 5. 3. 2 Překlad gerundiální polovětné vazby substantivním kondenzátorem v 6 případech (54, 5 % relativní četnost).

El importe de la prestación se establecerá aplicando a la pensión teórica la misma proporción existente entre el período de seguro cumplido en esa Parte y la totalidad de los períodos de seguro cumplidos en ambas Partes. (T2: art. 14º 2. b))

Výše dávky se stanoví na základě teoretického důchodu poměrem dob pojištění získaných podle právních předpisů této smluvní strany a celkové doby pojištění získané podle právních předpisů obou smluvních stran. (T2: čl. 14. 2. b))

Si teniendo en cuenta los períodos así cumplidos el interesado no satisface las condiciones requeridas para beneficiarse de una prestación de un Régimen Especial, estos períodos serán tenidos en cuenta para la concesión de prestaciones del Régimen General o de otro Régimen Especial en el que el interesado pudiera acreditar derecho. (T2: art. 19º 2.)

Pokud při zohlednění takto získaných dob pojištění dotyčná osoba podmínky požadované pro přiznání dávky ze zvláštní soustavy nesplní, budou tyto doby vzaty v úvahu pro poskytnutí dávek ze všeobecné soustavy, nebo z jiné zvláštní soustavy, ve které by dotyčné osobě mohl nárok vzniknout. (T2: čl. 19. 2.)

3. 5. 3. 5. 3. 3 Překlad gerundiální polovětné vazby předložkou ve 3 případech (27, 3 % relativní četnost).

“Prestaciones familiares”: Prestaciones en metálico de pago periódico que se conceden, en su caso, dependiendo del número de hijos, de su edad, de la condición de minusvalía de alguno de ellos o de los ingresos familiares. (T2: art. 1º 1. 1))

„Rodinné přídavky“: pravidelně se opakující peněžité dávky přiznávané zpravidla podle počtu dětí, jejich stáří, druhu postižení některého z nich, nebo příjmu rodiny. (T2: čl. 1. 1. 1))

Las pensiones reconocidas en base a este Convenio a beneficiarios que residan en un tercer país, se harán efectivas, teniendo en cuenta los apartados anteriores, en las mismas condiciones y con igual extensión que a los propios nacionales que residan en ese tercer país. (T2: art. 7º 3.)

Důchody přiznané podle této smlouvy poživatelům, kteří bydlí ve třetím státě, budou vypláceny podle předchozích ustanovení, a to za stejných podmínek a ve stejném rozsahu jako vlastním občanům, kteří bydlí v tomto třetím státě. (T2: čl. 7. 3.)

3. 5. 4 Souhrnný přehled vyjádření propozice v českém překladovém textu

Španělský text	Vyjádření propozice v českém textu	Absolutní četnost	Relativní četnost
VF v HV	Zachování propozice	205	98, 6 %
	Volnější vyjádření propozice	0	0
	Těsnější vyjádření propozice	3	1,5 %
VF ve VV	Zachování propozice	217	76,1 %
	Volnější vyjádření propozice	8	2,8 %
	Těsnější vyjádření propozice	60	21,1 %
Infinitiv	Zachování propozice	4	7, 5 %
	Volnější vyjádření propozice	10	18, 9 %
	Těsnější vyjádření propozice	39	76, 6 %
Participium	Zachování propozice	5	3, 2%
	Volnější vyjádření propozice	12	7, 7 %
	Těsnější vyjádření propozice	132	88, 6 %
Gerundium	Zachování propozice	0	0
	Volnější vyjádření propozice	13	54,2 %
	Těsnější vyjádření propozice	11	45,8 %

Tabulka 39 Přehled vyjádření propozice v českém překladovém textu

IV. ZÁVĚR

4.1 Vymezení žánrových konvencí bilaterální mezinárodní smlouvy v oblasti mezipropozičních vztahů

4. 1. 1 Český originální text bilaterální mezinárodní smlouvy

Na finitní slovesné tvary připadá v textu 55,5 % všech vyjádření propozice. Polovětné vazby (participiální a infinitivní) jsou zastoupeny řídce (2 %). Participia jsou jako prostředek knižního vyjadřování užívána pouze v preambuli a v závěrečných ustanoveních smlouvy. Přechodník se v analyzovaném textu nevyskytl. Vysoký podíl na vyjádření propozice (42,5 %) mají nominální kondenzátory (deverbativní substantivum a adjektivum).

Poměr verbálního (55,5 %) a nominálního (45,5 %) vyjádření propozice je 11:9. Ačkoli verbální vyjádření propozice stále převládá, rozdíl mezi těmito dvěma způsoby vyjadřování propozice je nízký (10%). Styl žánru mezinárodní smlouvy proto označujeme jako velmi nominální.

Z mezipropozičních vztahů mezi větami v souvětí jsou nejčastější kategorie „vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu“ (50,7 %) a kategorie „mezipropoziční vztahy externí“ (47,8 %). Nejvíce zastoupenými typy vět jsou věta restriktivní vztažná (47,8 %) a věta podmínková reálná (30,1 %). Zajímavý je výskyt nepravé věty vztažné v ustálených spojeních (2,2 %), jež se pravidelně vyskytují v závěrečných ustanoveních smlouvy.

Nejfrekventovanějším způsobem realizace mezipropozičního vztahu je hypotaxe (92,6 %). Parataxe se uplatňuje v nízkém počtu případů (5,2 %) a asyndetické spojení pouze výjimečně (2,2 %). Kromě souvětí jsou zde zastoupeny v hojné míře věty jednoduché (20,1 % všech typů syntaktického celku) a nevětné substantivní výpovědi (33,5 % všech typů syntaktického celku).

4. 1. 2 Španělský originální text bilaterální mezinárodní smlouvy

Na finitní slovesné tvary připadá v textu 60,5 % vyjádření propozice. Polovětné vazby (gerundiální, participiální a infinitivní) jsou hojně zastoupeny (39,5 %). Nejčastější je participiální konstrukce (31 %), druhou nejfrekventovanější je infinitivní konstrukce (5,5 %) a na posledním místě figuruje gerundiální konstrukce (3 %).

Poměr mezi verbálním a nominálním vyjádřením propozice vychází ve prospěch vyjádření verbálního v poměru 3:2. Podíl nominální složky je však i přes 20 % rozdíl

mezi těmito dvěma způsoby realizace vyjádření propozice vysoký, styl žánru mezinárodní smlouvy je proto nominální.

Z mezipropozičních vztahů mezi větami v souvětí jsou nejčastější kategorie „vztažení propozice k obsahu nominálního výrazu“ (60,1 %) a kategorie „mezipropoziční vztahy externí“ (39,3 %). Nejvíce zastoupenými typy vět jsou věta restriktivní vztažná (57,5 %) a věta podmínková reálná (4,9 %).

Nejfrekventovanějším způsobem realizace mezipropozičního vztahu je hypotaxe (97,3 %). Parataxe se uplatňuje ve velmi nízkém počtu případů (2,2 %). Asyndetické spojení se vyskytuje pouze výjimečně (0,5 %). Vysoký podíl v rámci všech typů syntaktického celku náleží nevětným substantivním výpovědím (40,1 %), věta jednoduchá je zastoupena z 8,5 %.

4. 1. 3 Vymezení míry překladovosti v českém překladovém textu

4. 1. 3. 1 Explicitnost - implicitnost vyjádření propozice

Vyjádření propozice prostřednictvím finitních slovesných tvarů je si v obou textech velmi blízké - český originální text vykazuje četnost 55,5 %, český překladový text 56,7 %. Rozdíl mezi těmito údaji je 2,1 % (v absolutním vyjádření 1,2 %), o které se český překladový text přiklonil k větší explicitnosti při vyjadřování propozice. Ze skutečnosti, že rozdíl mezi těmito dvěma texty je velmi malý, vyvozujeme, že český překladový text je v tomto ohledu charakterizován velmi nízkou mírou překladovosti.

4. 1. 3. 2 Mezipropoziční vztahy v souvětí a vyjádření syntaktického celku

V překladovém českém textu se zvýšila četnost v podkategorii „sémantická paralelnost propozic“ oproti českému textu originálnímu (nárůst o 44,2 %, v absolutních číslech se jedná o rozdíl 4,2 %), neboť se ve větší míře uplatnil vztah slučovací a vylučovací. Také španělský překladový text vykazuje v této podkategorii hodnoty blízké českému překladovému textu. Je proto pravděpodobné, že v realizaci této podkategorie byl český překladový text ovlivněn španělským překladovým textem.

V překladovém českém textu se o 10 % (oproti originálnímu českému textu) snížil počet vztažných vět (v absolutních číslech se jedná o snížení o 5,1 %). O působení jevu překladovosti však v tomto případě nelze hovořit, neboť vztažné věty byly zastoupeny v českém originálním textu z 50,7 %, v českém překladovém textu z 45,6 % a ve španělském překladovém textu z 56,1 %.

Z výše uvedených údajů vyplývá, že se v českém překladovém textu zvýšil (ve srovnání s českým originálním textem) podíl parataxe a naopak snížil podíl hypotaxe.

4. 1. 4 Porovnání hypotéz s výsledky empirického výzkumu³⁹

Hypotéza č. 1

Vzhledem k obecně formulovanému poznatku Jiřího Levého o nadměrném výskytu vztažných vět v překladech ze západních jazyků do češtiny (Levý, 1998, s. 76) můžeme očekávat, že se tato tendence projeví i v námi zkoumaném vzorku textů.

Při porovnání relativní četnosti výskytu všech typů vztažných vět v ČoT a v ČpT jsme zjistili, že četnost vztažných vět v ČpT je dokonce o 5,1 % nižší než v ČoT.

Při porovnání relativní četnosti výskytu všech typů vztažných vět v ČpT a ŠpT vyšlo najevo, že ČpT vykazuje o 10,5 % nižší relativní četnost zastoupení vztažných vět než ŠpT.

Z vyhodnocení jednotlivých překladatelských řešení vyplývá, že vyjádření propozice vedlejší větou vztažnou ve ŠpT bylo zachováno v ČpT ve 111 případech.

K posunu k volnějšímu vyjádření propozice došlo celkem ve 24 případech. (Nominální vyjádření propozice ve ŠpT bylo převedeno do ČpT vztažnou větou ve 2 případech. Také polovětná infinitivní vazba ve ŠpT byla do ČpT přeložena v 6 případech vztažnou větou. Polovětná participiální vazba ve ŠpT byla realizována v ČpT jako vztažná věta ve 12 případech. Gerundiální polovětná vazba byla ve ŠpT byla do ČpT transformována jako vztažná věta ve 4 případech).

K posunu k těsnějšímu vyjádření propozice došlo celkem ve 48 případech (věta vztažná ve ŠpT byla nahrazena ve ČpT v 38 případech adjektivním kondenzátorem a v 10 případech kondenzátorem substantivním).

Po odečtení volnějšího vyjádření propozice od vyjádření těsnějšího jsme získali 24 případů, o které je ČpT při vyjadřování tohoto typu propozice kondenzovanější.

Náš výzkum ukázal, že Levého poznatek o nadměrném výskytu vztažných vět v překladech ze západních jazyků do češtiny v případě jazykové kombinace španělština

³⁹ Abychom se vyhnuli neustálému opakování výrazů „český originální text“, „český překladový text“, „španělský originální text“ a „španělský překladový text“, budeme používat zkratk. „ČoT“ bude zastupovat český originální text, „ČpT“ český překladový text, „ŠoT“ španělský originální text a „ŠpT“ španělský překladový text.

– čeština při překladu žánru bilaterální mezinárodní smlouvy (z oblasti práva sociálního zabezpečení) neplatí.

Hypotéza č. 2

Ve snaze vyhnout se interferencím výchozího jazyka využívají překladatelé často odlišných překladatelských postupů na místech, kde by se jako snadný překladový ekvivalent nabízel přechodník (Levý, 1998, s. 74). Avšak v českých právnických textech bývají přechodníky poměrně frekventované (Čechová et al., 2003, s. 118). Zajímá nás, jak se tyto dvě protichůdné tendence odrazí v analyzovaném překladu.

V preambuli druhého z ČpT figuruje přechodníková konstrukce ve dvou případech. Na jiných místech tohoto výrazového prostředku využito nebylo.

K posunu k volnějšímu vyjádření gerundiální konstrukce došlo celkem ve 13 případech. Ve 12 případech byl tento prvek syntaktické kondenzace nahrazen vedlejší větou a v 1 případě větou hlavní.

K posunu k těsnějšímu vyjádření gerundiální konstrukce došlo celkem v 11 případech. Kromě již zmíněných 2 výskytů přechodníkové konstrukce se dále uplatnily v 6 případech substantivní kondenzátory. Ve 3 případech byla tato propozice převedena předložkou.

Bilaterální mezinárodní smlouva sestává z několika částí. Preambule a závěrečná ustanovení mají slavnostní charakter. Zde je otevřen prostor pro patetický způsob vyjadřování a uplatnění prostředků, které jsou jinak považovány za archaické. Proto se zde přechodníkové tvary objevují. Z archaických prostředků se uplatnila ještě participia. V ostatních částech smlouvy v ČpT byly upřednostněny neutrální vyjadřovací prostředky.

Hypotéza č. 3

V překladech dochází často k intelektualizaci, která se mimo jiné projevuje tendencí k formálnímu vyjadřování syntaktických vztahů. Z ní vyplývá upřednostňování podřadných souvětí oproti souřadným a jejich vyšší zastoupení v českém překladu (Levý, 1998, s. 146-148). Zajímá nás, zda se tento rys projeví ve sledovaném překladu. Důležitou úlohu zde sehraje velikost překladatelem stanovené překladatelské jednotky.

Překladatel si zvolil jako jednotku překladu jeden syntaktický celek. Tuto volbu pokládáme za správnou, neboť poskytuje dostatečný „manipulační prostor“ pro hledání příhodných překladatelských řešení a uplatnění konstitutivních posunů.

V ČoT jsme zjistili, že vztahy mezi větně vyjádřenými propozicemi v promluvě byly realizovány takto: hypotaktické spojení je zastoupeno z 92,6 %, spojení parataktické z 5,2 % a spojení asyndetické z 2,2 %.

V ČpT se námi sledovaný prvek projevil následovně: hypotaktické spojení se uplatnilo v 91,5 %, parataktické spojení v 8,2 % a spojení asyndetické v 0,3 %.

Ve ŠpT jsou mezipropoziční vztahy vyjádřeny následujícím způsobem: hypotaktické spojení v 92,8 % a parataktické spojení v 7,2 %. Asyndetické spojení se neuplatnilo.

Z porovnání výše uvedených údajů (relativních četností výskytu jednotlivých prostředků pro vyjadřování mezipropozičních vztahů) vyplývá, že ve zkoumaném ČpT k intelektualizaci v důsledku formálního vyjadřování syntaktických vztahů nedošlo. V ČpT je hypotaxe o 1,4 % zastoupena méně než ve ŠpT. Uplatnila se dokonce méně než v ČoT (rozdíl mezi ČpT a ČoT činí 1,2 %).

Levého poznatek se v námi sledovaném případě neuplatnil, v překladu bilaterální mezinárodní smlouvy z oblasti práva sociálního zabezpečení k intelektualizaci v důsledku formálního vyjadřování syntaktických vztahů nedošlo.

Hypotéza č. 4

Český administrativní styl (do kterého autoři zařazují i styl právní) má velmi výraznou tendenci k nominalizaci (Čechová et al., 2003, s. 187). Španělský právní a administrativní styl je v rámci španělštiny počítován jako nominální, ve srovnání s češtinou je však stále velmi verbální (Králová et al., 2003, s. 19). Proto se domníváme, že napočítáme ve španělském textu více přísudků a tím i větší počet vět obecně než v textu českém.

V ČpT jsme zjistili výskyt 493 finitních slovesných tvarů. Ve ŠpT jsme oproti tomu napočítali 504 finitních slovesných tvarů. Rozdíl mezi ČpT a ŠpT je 11 výskytů finitního slovesného tvaru. Hypotéza o větším počtu přísudků a větším počtu vět ve ŠpT se potvrdila.

Při porovnávání poměru verbálního a neverbálního vyjadřování propozice se ukázalo, že na vyjádření primární predikace v ČpT připadlo 56,7 % výskytů a na

vyjádření sekundární propozice 43,3 %. Ve ŠpT je toto zastoupení rozděleno na 64,7 % primární predikace a 35,3 % predikace sekundární.

Z toho vyplývá, že ŠpT je o 14,1 % verbálnější než ČpT. Hypotéza o vyšší verbálnosti ŠpT se potvrdila.

Hypotéza č. 5

Při splnění předpokladu hypotézy č. 4 bude španělský text delší než text český. Pro větší rozsah španělského textu hovoří také povaha španělštiny jako analytického jazyka. Opačným směrem budou však působit prostředky pro vyjadřování polovětných konstrukcí, jež jsou výrazem tendence jazykového systému španělštiny k syntaktické kondenzaci. Zaměříme se na to, jakým způsobem se tyto protichůdné tendence promítají do realizace námi zkoumaného textu.

ŠpT je o 13, 2 % delší. Celkem sestává z 9 264 slov, zatímco ČpT má pouze 7 091 slov. Proti španělským polovětným vazbám působily prostředky syntaktické kondenzace, jimiž disponuje český jazyk. Souhrnně se tendence k explicitaci a implicitaci vyjádření propozice projeví následovně:

Ve 431 případech došlo k zachování způsobu vyjádření propozice. K posunu k volnějšímu vyjádření došlo ve 43 případech a k posunu k těsnějšímu vyjádření propozice ve 245 případech. Při vyjádření relativní četnosti těchto výskytů docházíme k následujícím výsledkům: ze 60 % zůstal zachován stávající prostředek pro vyjádření propozice. V 6 % došlo k posunu k volnějšímu (explicitnějšímu) vyjádření a v 34 % došlo k posunu k těsnějšímu (implicitnějšímu) vyjádření.

Z realizace posunů ve vyjádření propozice i z celkového počtu slov v ČpT a ve ŠpT vyplývá, že ČpT je implicitnější než ŠpT.

4. 1. 5 Problémy výzkumu

Ačkoli vzorek analyzovaného textového materiálu sestával celkem z 26 680 slov, narazili jsme v mnoha případech na situace, kdy se výskyty určitého sledovaného jevu pohybovaly pod hranicí 5 %. Jednalo se 1) o jevy, které sice do žánru mezinárodní smlouvy patří, avšak vzhledem ke svému stylistickému zařazení se i zde vyskytují pouze zřídka a 2) o jevy, jež sice netvoří nutnou součást syntaktických žánrových konvencí mezinárodní smlouvy, avšak které se zde vzhledem k vymezovanému obsahu konkrétní právní normy vyskytly. Ke kvantitativně podloženému posouzení těchto

případů bychom bývali potřebovali pracovat s mnohem větším vzorkem textů. Tento postup by však již přesahoval hranice této diplomové práce.

4. 1. 6 Doporučení pro další výzkum

V naší diplomové práci jsme se zabývali vyjadřováním mezipropozičních vztahů v překladu bilaterální mezinárodní smlouvy. Za tímto účelem jsme analyzovali smlouvy z oblasti práva sociálního zabezpečení. O výsledných údajích je proto zapotřebí konstatovat, že neplatí univerzálně pro všechny mezinárodní smlouvy, ale právě pro námi zkoumané bilaterální smlouvy týkající se práva sociálního zabezpečení v jazykové dvojici čeština – španělština. Bylo by velmi zajímavé z tohoto hlediska zpracovat i další mezinárodní smlouvy a zjistit, v jaké míře ovlivňuje změna tématu a právního odvětví právě vyjadřování mezipropozičních vztahů v překladu.

Většina dostupné odborné literatury se žánrem bilaterální mezinárodní smlouvy zabývá z právního hlediska. My jsme se v naší práci rozhodli traktovat tuto problematiku z hlediska translatologického. Avšak zcela jistě jsme nevyčerpali všechna v úvahu přicházející témata. Domníváme se, že by pro translatologii bylo velmi přínosné pokračovat v bádání v této oblasti.

V. SHRNUTÍ

Tato práce se zabývá vyjadřováním mezipropozičních vztahů v překladu bilaterálních mezinárodních smluv. V teoreticko-empirické části charakterizujeme právní funkční styl obecně a posléze vymezujeme znaky, jimiž se projevuje v českém a ve španělském jazyce. Stručně podáváme přehled o různých žánrech, jež tento funkční styl zastřešuje. Zastavujeme se i u problematiky právního překladu a vymezujeme dva jeho základní typy – překlad instrumentální a překlad dokumentární. Velký prostor věnujeme žánru bilaterální mezinárodní smlouvy a na základě odborné literatury a překladatelské analýzy stanovíme jeho dominantní rysy v českém a ve španělském jazyce (vyjma oblasti mezipropozičních vztahů, které se detailně věnujeme v empirické části naší práce). Následně přecházíme k oblasti mezipropozičních vztahů a vymezujeme je jako předmět našeho výzkumu.

Empirická část je zpracována formou kvantitativního výzkumu. Na materiálu bilaterálních mezinárodních smluv z oblasti práva sociálního zabezpečení zkoumáme realizaci propozice z hlediska explicitnosti a implicitnosti jejího vyjádření. Poté přecházíme ke kvantitativnímu vyjádření mezipropozičních vztahů v souvětí a k utřídění a kvantitativnímu vyjádření zastoupení typů syntaktických celků, kde se zaměřujeme především na poměr hypotaxe a parataxe.

Tento kvantitativní výzkum provádíme nejprve na českém originálním a na španělském originálním textu. Výsledné údaje vyhodnocujeme a porovnáváme mezi sebou. Následně analyzujeme stejným způsobem český překladový a španělský překladový text. Vysvětlujeme, proč namísto termínů „výchozí“ a „cílový“ text používáme výrazu text „překladový“. Za účelem zjištění míry překladovosti srovnáváme výsledné údaje získané rozbořem českého překladového textu s údaji z českého originálního textu. Analogicky postupujeme v případě španělského originálního a překladového textu. V závěru této části konfrontujeme výsledné údaje z českého překladového textu a španělského překladového textu. Zjišťujeme, že český překladový text je kondenzovanější a nominálnější než překladový text španělský.

V části věnované translatologické analýze identifikujeme jednotku překladu a podáváme klasifikaci překladatelských řešení, která dělíme na 3 kategorie – 1) zachování vyjádření propozice, 2) posun k volnějšímu vyjádření propozice a 3) posun k těsnějšímu vyjádření propozice. Tyto kategorie kvantitativně zpracováváme a doplňujeme příklady z textového materiálu.

V závěru vymezujeme žánrové konvence bilaterální smlouvy v oblasti mezipropozičních vztahů a zkoumáme, zda se v českém překladovém textu projeví syntaktické interference. Poté porovnáváme hypotézy stanovené v úvodu naší práce s výsledky našeho výzkumu. Upozorňujeme na problémy, s nimiž jsme se při jeho vyhodnocování setkali, a podáváme náměty pro další bádání v této oblasti.

VI. RESUMEN

El presente trabajo aborda el tema de las relaciones interproposicionales en traducción de convenios internacionales bilaterales. En la parte teórico-empírica empezamos por caracterizar el estilo funcional jurídico (de forma general) y luego pasamos a concretar sus rasgos típicos tanto en el lenguaje checo como en el español. En breve enumeramos los diferentes géneros abarcados por este estilo funcional. También atendemos la problemática de traducción jurídica y determinamos sus dos tipos constitutivos: la traducción instrumental y la documental. De forma detallada tratamos el género del convenio internacional bilateral, partiendo de la información contenida en la literatura especializada y de la que conseguimos al efectuar (desde el punto de vista traductológico) el análisis de texto, definiendo sus rasgos constitutivos tanto en checo como en español (con excepción del área de las relaciones interproposicionales que constituirá el tema de la parte empírica del presente trabajo). A continuación pasamos a las relaciones interproposicionales y las definimos como objeto de nuestra investigación.

La parte empírica fue realizada utilizando el método de investigación cuantitativa. En el material textual (formado por convenios internacionales bilaterales que regulan el área de la Seguridad Social) observamos primero la expresión de la proposición tanto de forma explícita, como implícita. Luego pasamos a la expresión cuantitativa de las relaciones interproposicionales en la oración compuesta y las clasificamos. En el tercer lugar expresamos la frecuencia de representación de los tipos de conjuntos sintácticos centrándonos sobre todo en la proporción de hipotaxis y parataxis.

De esta manera analizamos primero el texto checo y el texto español originales. Evaluamos los resultados y los comparamos. De forma analógica procedemos en el caso del texto checo y del español con signos de traducción. Explicamos por qué optamos por utilizar en vez de “texto de partida” y “texto de llegada” la expresión “texto con

signos de traducción”. Para averiguar el porcentaje de la interferencia sintáctica comparamos los datos contenidos del análisis del texto checo con signos de traducción con los datos procedentes del texto original. De forma analógica procedemos en caso del texto español original y del texto español con signos de traducción. Para concluir esta parte, comparamos los datos conseguidos al analizar tanto el texto checo como el español con signos de traducción. El texto checo con signos de traducción resulta ser más condensado y más nominal que el texto español con signos de traducción.

Pasamos a la parte del análisis traductológico. Identificamos la unidad de traducción y clasificamos las soluciones traductológicas, dividiéndolas en tres categorías: 1) el mantenimiento de expresión de la proposición, 2) la expresión más explícita de la proposición y 3) la expresión más implícita de la proposición. A estas categorías las completamos con datos cuantitativos y les añadimos ejemplos ilustrativos del material textual analizado.

En la conclusión del presente trabajo definimos las convenciones de género de un convenio internacional bilateral en el área de las relaciones interproposicionales y examinamos si hay interferencias sintácticas en el texto checo con signos de traducción. Luego comparamos las hipótesis establecidas en la parte introductoria con los resultados de nuestra investigación. Anunciamos los problemas que surgieron en su evaluación y ofrecemos temas para seguir investigando este área.

VII. SUMMARY

This extended essay deals with the theme of expression of interpropositional relationships in the translation of bilateral international treaties. In the theoretical-empirical part we characterize generally the functional law style and then we define its features both in the Czech and in the Spanish languages. We offer a short synopsis of its different genres covered by this functional style. We study the question of legal translation and distinguish its two fundamental types – the instrumentally and the documentary translation.

We present the genre of bilateral international treaty. By summarizing the information contained in the specialized literature and the translation analysis we determine its dominant features both in the Czech and in the Spanish languages (with the exception of the area of interpropositional relationships which will be dealt by detail

in the empirical part of our essay). The area of the interpropositional relationships follows by defining them as the object of our research.

The empirical part is elaborated by the method of a qualitative research. In the exemplar material of the bilateral international treaties proceeding from the area of the law of social security we explore the realization of the proposition from the point of view of explicitation and implicitation of its expression. Then we pass to the quantitative expression of the interpropositional relationships in the complex and compound sentences and then we classify and express (by the quantitative method) the representation of the types of syntactical units by aiming at the proportion of hypotaxis and parataxis.

We practice this quantitative research first at the Czech original text and at the Spanish original text. The resulting data are valorized and compared. Then by following the same method we analyze both the Czech and the Spanish translational text. We explain, why we replace the terms “source text” and “target text” by the term “translational text”. To discover the size of translational interference we compare the resulting data obtained by the analyzing so the Czech translational text with the data gained from the Czech original text. Analogically we elaborate the Spanish original and translational text. In the conclusion of this part we confront the resulting data of the Czech translational text with the data of the Spanish translational text. We find out, that the Czech translational text is more concentrated and more nominal than the translational Spanish text.

In the part of the translational analysis we identify the unity of translation and we classify the translational solutions by dividing them into 3 categories: 1) the preservation of the expression of the proposition, 2) the shift to the freer expression of the proposition and 3) the shift to the closer expression of the proposition. We express these categories by the quantitative method and add the examples from the analyzed text material.

In the conclusion of this essay we characterize the genre conventions of the bilateral treaty in the area of interpropositional relationships and we find out, whether there are syntactical interferences in the Czech translational text. Then we compare our hypothesis established in the introduction of our essay with the results of our research. We present the problems we have met by evaluating his results and we deal with subjects to be researched in this area in the future.

VIII. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

8. 1 Primární literatura

Smlouva mezi Českou republikou a Chilskou republikou o sociálním zabezpečení. 23/2004 Sb. m. s.

Smlouva o sociálním zabezpečení mezi Českou republikou a Španělským královstvím. 52/2004 Sb. m. s.

Convenio de Seguridad Social entre la República de Chile y la República Checa. Núm. 285 de 4 de noviembre de 2003.

Convenio de Seguridad Social entre el Reino de España y la República Checa. B.O.E. de 3 de mayo de 2004, núm. 107.

Convenio de Seguridad Social entre el Reino de España y la República de Chile. B.O.E. de 25 de marzo de 1998, núm. 72.

Smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o vzájemném zaměstnávání občanů. 227/1993 Sb.

Smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o sociálním zabezpečení. 228/1993 Sb.

Smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o poskytování a úhradě zdravotní péče. 48/2001 Sb. m. s.

8. 2 Sekundární literatura

ALARCOS LLORACH, E. 2000. *Gramática de la Lengua Española.* Madrid: Espasa-Calpe.

ALCARAZ VARO, E. 2003. El jurista como traductor y el traductor como jurista. In VEGA CERNUDA, M.A. *Una mirada al taller de San Jerónimo.* Madrid: Universidad Complutense de Madrid, s. 29-44.

ÁLVAREZ, M. 1997. *Tipos de escrito III: Epistolar, administrativo y jurídico.* Vol. 2. Madrid: Arco Libros.

ARRÓNIZ IBÁÑEZ DE OPACUA, P. 1999. La traducción para la administración de justicia: Casos prácticos (inglés- español, alemán – español). In FERIA GARCÍA, M.C. (ed.). *Traducir para la justicia..* Granada: Comares, s. 155 – 176.

BÁEZ SAN JOSÉ, V.; DUBSKÝ, J.; KRÁLOVÁ, J. 1999. *Moderní gramatika španělštiny.* Plzeň: Fraus.

BALAŠ, V.; ŠTURMA, P. 1997. *Kurs mezinárodního ekonomického práva*. Praha: C. H. Beck.

BAUER, J.; GREPL, M. 1980. *Skladba spisovné češtiny*. Praha: SPN.

BEČKA, J. V. 1992. *Česká stylistika*. Praha: Academia.

BLANCO, P. 2003. Problemas de la Documentación Jurídica. In VEGA CERNUDA, M.A. ed.). *Una mirada al taller de San Jerónimo. Bibliografías, técnicas y reflexiones en torno a la traducción*. Madrid: Instituto Universitario de Lenguas Modernas y Traductores - Universidad Complutense, s. 171 – 178.

BOGUSZAK, J.; ČAPEK, J.; GERLOCH, A. 2001. *Teorie práva*. Praha: Aspi.

BOSQUE, I.; DEMONTE, V. (eds.). 1999. *Gramática Descriptiva de la Lengua Española*. Madrid: Espasa-Calpe.

CANCINO, R. 2006. ¿Los símbolos también se traducen? La traducción del símbolo § del lenguaje jurídico español al danés o un retrato de las diferencias culturales entre los lenguajes jurídicos español y danés. In BRAVO UTRERA, S.; GARCÍA LÓPEZ, R. (eds.). *Estudios de traducción: problemas y perspectivas*. Gran Canaria: Universidad de las Palmas, s. 357-371.

CAMPOS PARDILLOS, M.A. 1996. Spanish translations of legal texts: Adaption, equivalence and explanation. In VALERO GARCÉS, C. *Encuentros en torno a la traducción II (Una realidad interdisciplinar)*. Alcalá de Henares: Universidad de Alcalá de Henares, s. 255- 262.

Constitución Española de 27 de diciembre de 1978. BOE n. 311 de 29/12/1978.

ČECHOVÁ, M. 1996. *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: ISV nakladatelství.

ČECHOVÁ, M. a kol. 2003. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV nakladatelství.

ČEPELKA, Č. 1999. *Právo mezinárodních smluv*. Praha: Karolinum.

ČEPELKA, Č.; ŠTURMA, P. 2003. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: Eurolex.

ČMEJRKOVÁ, S.; DANEŠ, F.; SVĚTLÁ, J. 1999. *Jak napsat odborný text*. Praha: Leda.

DANEŠ, F.; GREPL, M.; HLAVSA, Z. 1987. *Mluvnice češtiny. Skladba*. Praha: Academia.

DE FELIPE BOTO, M.de R. 2004. *Revisión del concepto de norma en los Estudios de traducción*. IN Hermeneus 6/2004, s. 59-74.

DIDIER, M. 1990. *Langues et langages du droit: étude comparative des modes d'expression de la Common Law et du droit civil, en français et en anglais*. Montréal: Wilson & Lafleur.

DIEZ DE VELASCO, M. 2005. *Instituciones de Derecho Internacional Público.*, Madrid: Tecnos, s. 153-216.

DUBSKÝ, J. 1988. *Capítulos de estilística funcional comparada.* Praha: SPN.

DURO MORENO, M. 2000. ¿Especial o especializada?: la traducción jurídica inglés – español. In *La Traduction Juridique. Histoire, théorie(s) et pratique.* Mezinárodní konference 17. – 19. února 2000 [online]. Genève: Université de Genève, Ecole de traduction et interprétation [cit. 28. 10. 2007]. Dostupné na WWW: <<http://www.tradulex.org/Actes2000/sommaire.htm>>.

ELENA, P. 2001. *La traducción de documentos alemanes. Traducción jurada.* Granada: Comares.

ENGBERG, J. 1999. Übersetzen von Gerichtsurteilen: Der Einfluss der Perspektive. In SANDRINI, P. (ed.). *Übersetzen von Rechtstexten.* Tübingen: Narr, s. 83-101.

FALZOI, C. 2006. La traducción de los términos jurídicos. Cultura y polisemia. In BRAVO UTRERA, S.; GARCIA LOPEZ, R. (eds.). *Estudios de traducción: problemas y perspectivas.* Gran Canaria: Universidad de las Palmas, s. 373-381.

FERIA GARCÍA, M.C. (ed.). 1999. *Traducir para la justicia.* Granada: Comares.

FERNÁNDEZ ROSAS, J.C.; SÁNCHEZ LORENZO, S. 2004. *Derecho internacional privado.* Madrid: Thomson Civitas.

GARRE, M. 1999. *Human Rights in Translation (Legal concepts in different languages).* Copenhagen: Copenhagen Business School Press.

GREPL, M.; KARLÍK, P. 1995. *Příruční mluvnice češtiny.* Brno: Lidové noviny.

GONZÁLES CAMPOS, J.D. a kol. 2003. *Curso de Derecho Internacional Público.* Madrid: Thomson Civitas

GUTIÉRREZ ESPADA, C. 1995. *Derecho Internacional Público.* Madrid: Trotta.

HAUSENBLAS, K. 1972. *Explicitnost a implicitnost jazykového vyjadřování.* SaS 33, s. 150-158.

HARVEY, M. 2000. A Beginner's Course in Legal Translation : the Case of Culture-bound Terms. In *La Traduction Juridique. Histoire, théorie(s) et pratique.* Mezinárodní konference 17. – 19. února 2000 [online]. Genève: Université de Genève, Ecole de traduction et interprétation [cit. 28. 10. 2007]. Dostupné na WWW: <<http://www.tradulex.org/Actes2000/sommaire.htm>>.

HENDRYCH, D. a kol. 2001. *Právní slovník.* Praha: C. H. Beck.

HLADIŠ, F. 1995. *Problematika českého jazyka v právu.* In Termina 94 (Konference o odborném stylu a terminologii, 21-23.6. 1994) Praha: ÚJČ AV, s. 104-106.

JELÍNEK, M. 1996. Styl administrativně-právní. In NEBESKÁ, I.; MACUROVÁ, A. (eds.). *Jazyk a jeho užívání. Sborník k životnímu jubileu profesora Oldřicha Uličného*. Praha: FF UK, s. 240-250.

KARLÍK, P. 1995. *Studie o českém souvětí*. Brno: MU.

KARLÍK, P.; NEKULA, M.; PLESKALOVÁ, J. 2002. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Lidové noviny.

KJAER, A.L. 1999. Überlegungen zum Verhältnis von Sprache und Recht in EU-Texten. In SANDRINI, P. (ed.). *Übersetzen von Rechtstexten (Fachkommunikation im Spannungsfeld zwischen Rechtsordnung und Sprache)*. Tübingen: Gunter Narr Verlag, s. 63 – 79.

KNAPP, V. 1988. Pojem právního jazyka. In KNAPP, V. *Právo a informace*. Praha: Academia, s. 95-106.

KNAPP, V. 1988. Typické vlastnosti právních textů. In KNAPP, V. *Právo a informace*. Praha, Academia, s. 70-72.

KNAPPOVÁ, M.; ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. 2005. *Občanské právo hmotné I*. Vol. 4. Praha: Aspi.

KONŠALOVÁ, P. 2006. *Explicitnost a explicitace v překladu*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Ústav translatologie. Vedoucí práce Dr. fil. Dorothea Uhle.

KOŘENSKÝ, J. 1989. Právní jazyk, právní komunikace a interpretace. In ADAMOVÁ, A. (ed.). *Stát a právo 27*. Praha, Academia, s. 33-39.

KOŘENSKÝ, J.; CVRČEK, F.; NOVÁK, F. 1999. *Juristická a lingvistická analýza právních textů (právně informatický přístup)*. Praha: Academia.

KRÁLOVÁ, J. a kol. 2003. *Fiesta. Španělština pro střední a jazykové školy*. Plzeň: Fraus.

KUČEROVÁ, H. 1991. *K některým problémům překladu a tlumočení smluv a dohod*. In AUC Philologica 4-5, Translatologica Pragensia V, Praha, s. 275-280.

KUPSCH-LOSEREIT, S. 1998. Vertragstexte. In SNELL-HORNBY a kol. (eds.). *Handbuch Translation*. Tübingen: Staufenburg Handbücher Verlag, s. 228-230.

LEDEREROVÁ, G. 2000. *Koheze a koherence v překladu*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Ústav translatologie. Vedoucí práce doc. J. Králová.

LEVÝ, J. 1998. *Umění překladu*. Praha: Ivo Železný.

MARIÑO MÉNDEZ, F.M. 2005. *Derecho Internacional Público (Parte General)*. Madrid: Trotta.

MARTIN, S.A. 2006. Breve estudio descriptivo de las características peculiares del lenguaje jurídico y su traducción. In BRAVO UTRERA, S.; GARCÍA LÓPEZ, R. (eds.). *Estudios de traducción: problemas y perspectivas*. Gran Canaria: Universidad de las Palmas, s. 383-394.

MATA PASTOR, M.del C. 1999. La trascendencia de la caracterización textual en el proceso traslativo. In FERIA GARCÍA, M.C. (ed.). *Traducir para la justicia*. Granada: Comares, s. 109 – 128.

MAYORAL ASENSIO, R. 1999a. Las fidelidades del traductor jurado: batalla indecisa. In FERIA GARCÍA, M.C. (ed.). *Traducir para la justicia*. Granada: Comares, s. 15-57.

MAYORAL ASENSIO, R. 1999b. El proceso de traducción de la variación. In MAYORAL ASENSIO, R. (ed.). *La traducción de la variación lingüística*. Herméneus 1/1999, s. 86 – 88.

MAYORAL ASENSIO, R. 2003. *Translating official documents*. Manchester: St. Jerome Publishing.

NORD, CH. 1991. *Text Analysis in Translation*. Amsterdam: Atlanta.

NORD, CH. 1997. *Translating as a Purposeful Activity*. Manchester: St. Jerome Publishing.

ONDŘEJ, J.; POTOČNÝ, M. 2000. *Obecné mezinárodní právo v dokumentech*. Praha: C. H. Beck.

PARADA, A. 2006. El ámbito jurídico como cruce de caminos intercultural. Lebenswelt, sistema y mediación. In BRAVO UTRERA, S.; GARCÍA LÓPEZ, R. (eds.). *Estudios de traducción: problemas y perspectivas*. Gran Canaria: Universidad de las Palmas, s. 395-403.

POPOVIČ, A. 1975. *Teória umeleckého prekladu: Aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. Bratislava: Tatran.

PASTOR RIDRUEJO, J.A. 2003. *Curso de Derecho Internacional Público y Organizaciones Internacionales*. Madrid: Tecnos, s. 86-134.

PAVLÍČEK a kol. 2001. *Ústavní právo a státověda. II. díl. Ústavní právo České republiky část I*. Praha: Linde.

POKORNÁ, P. 2001. *Vztažné věty při překladu ze španělštiny do češtiny*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Ústav translatologie. Vedoucí práce doc. J. Králová.

POPOVIČ, A. 1974. *Teória umeleckého prekladu*. Bratislava: Tatran.

- POTOČNÝ, M.; ONDŘEJ, J. 2003. *Mezinárodní právo veřejné, zvláštní část*. Vol. 4. Praha: C. H. Beck.
- POTOČNÝ, M.; ONDŘEJ, J. 2000. *Obecné mezinárodní právo v dokumentech*. Praha: C. H. Beck.
- REISS, K. 1995. *Grundfragen der Übersetzungswissenschaft*. Wien: WUV.
- REISS, K.; VERMEER, H. 1984. *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen: Niemeyer.
- REYES SÁNCHEZ, M. 2002. *Los Tratados Internacionales*. Santo Domingo: Cumbre.
- REMIRO BROTONS, A. *Derecho Internacional Público. 1. Principios fundamentales*. Madrid: Tecnos.
- REMIRO BROTONS, A. 1997. *Derecho Internacional*. Madrid: Ciencias Jurídicas.
- RODRÍGUEZ CARRIÓN, A.J. 2005. *Lecciones de Derecho Internacional Público*. Madrid: Tecnos.
- SÁENZ SAGASETA DE ILÚRDOZ, M. 1999. La traducción de textos jurídicos internacionales. In FERIA GARCÍA, M.C. (ed.). *Traducir para la justicia*. Granada: Comares, s. 3-15.
- SAGER, J.C. 1986. Die Übersetzung im Kommunikationsprozess. In SNELL-HORNBY, M. (ed.). *Übersetzungswissenschaft. Eine Neuorientierung*. Tübingen: Francke, s. 331-347.
- SANDRINI, P. (ed.). 1999. *Übersetzen von Rechtstexten (Fachkommunikation im Spannungsfeld zwischen Rechtsordnung und Sprache)*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- SEIDL-HOHENVELDERN, I. 2001. *Mezinárodní právo veřejné*. Vol. 2. Praha: ASPI.
- SORIANO BARADINO, G. 2006. Propuesta de clasificación textual en la formación del traductor jurídico. In BRAVO UTRERA, S.; GARCÍA LÓPEZ, R. (eds.). *Estudios de traducción: problemas y perspectivas*. Gran Canaria: Universidad de las Palmas, s. 405-425.
- STOLZE, R. 1999a. Expertenwissen des juristischen Fachübersetzers. In SANDRINI, P. *Übersetzen von Rechtstexten*. Tübingen: Günter Narr Verlag, s. 45-62.
- STOLZE, R. 1999b. *Die Fachübersetzung (eine Einführung)*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- ŠARČEVIČ, S. 1989. Conceptual Dictionaries for Translation in the Field of Law. In *International Journal of Lexicography* 2, s. 277-293.

ŠARČEVIČ, S. 1994. Translation and the Law: An Interdisciplinary Approach. In SNELL-HORNBY, M.; PÖCHHACKER, F.; KAINDL, K. (eds.). *Translations Studies, An Interdiscipline*. Amsterdam / Philadelphia: Benjamins, s. 301- 307.

ŠARČEVIČ, S. 1997. *New approach to legal translation*. The Hague: Kluwer Law International.

ŠARČEVIČ, S. 1999. Das Übersetzen normativer Rechtstexte. In SANDRINI, P. *Übersetzen von Rechtstexten*. Tübingen: Günter Narr Verlag, s. 104 – 118.

ŠARČEVIČ, S. 2000. Legal Translation and Translation Theory: A Receiver-oriented Approach. In *La Traduction Juridique. Histoire, théorie(s) et pratique*. Mezinárodní konference 17. – 19. února 2000 [online]. Genève: Université de Genève, Ecole de traduction et interprétation [cit. 28. 10. 2007]. Dostupné na WWW: <<http://www.tradulex.org/Actes2000/sommaire.htm>>.

TOMÁŠEK, M. 1991. *Právo – interpretace a překlad*. In AUC Philologica 4-5, Translatologica Pragensia V. Praha, s. 147-154.

TOMÁŠEK, M. 1998. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde.

UHLÍŘOVÁ, L.: *O právnické češtině: od dopisové agendy jazykové poradny k nové lingvistické disciplíně?*. In Termina 94 (Konference o odborném stylu a terminologii, 21. – 23. 1994), ÚJČ AV, s. 107-115.

Ústava České republiky. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.

VERBA, G.; GUZMÁN TIRADO, R. 2005. *Curso de traducción jurídico-administrativa (Ruso/español y español/ruso)*. Madrid: ATENEA, Centro de Lingüística Aplicada.

VERDROSS, A.; SIMMA, B. 1984. *Universelles Völkerrecht*. Berlin: Duncker and Humlot.

Vídeňská úmluva o smluvním právu z 23. května 1969. 15/1988 Sb.

8. 3 Slovníky

DUBSKÝ, J. a kol. 1993. *Velký španělsko-český slovník I-II*. Praha: Academia.

DUBSKÝ, J. a kol. 1996. *Velký česko-španělský slovník I-II*. Praha: Leda.

Kolektiv autorů RAE. *Diccionario de la lengua española*. [cit. 7. 12. 2007]. Dostupné na WWW: <<http://www.rae.es>>.

FILIPEC, J.; DANEŠ, F.; MEJSTŘÍK, V. 2001. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha: Academia.

PETRAČKOVÁ, V.; KRAUS, J. a kol. 2001. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia.

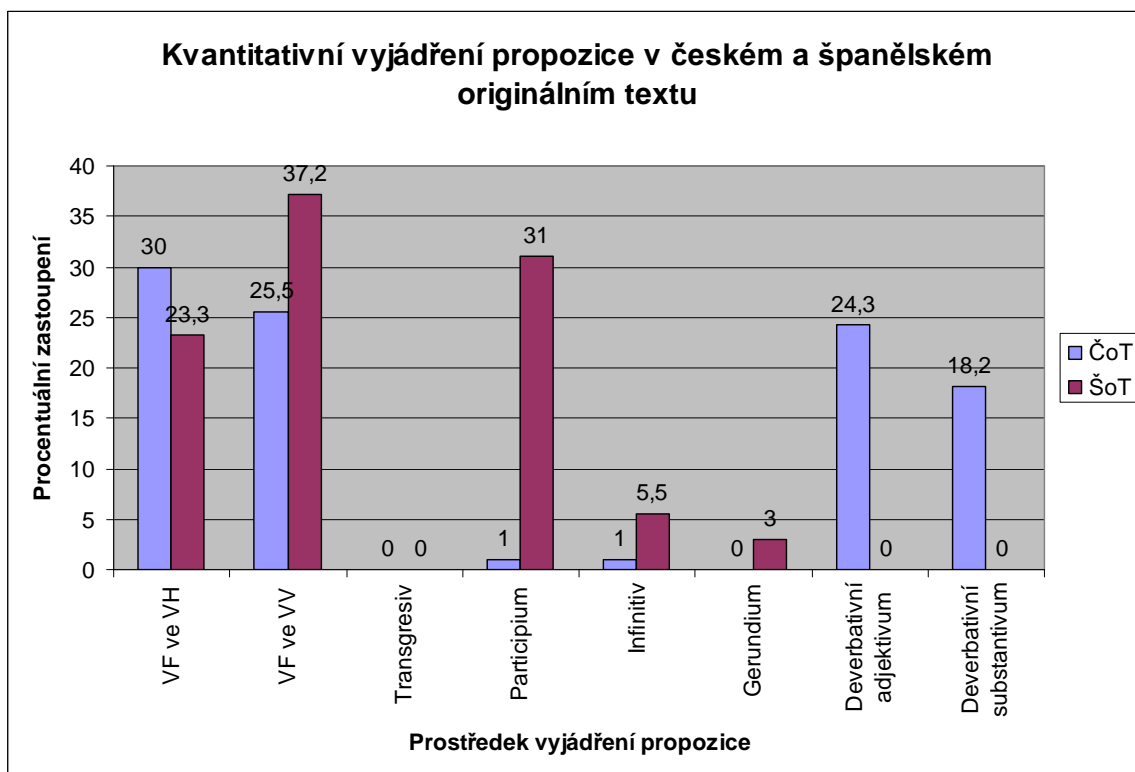
OBSAH

I. ÚVOD.....	4
1. 1 Zaměření a cíl práce, hypotézy	4
1. 2 Metodologické postupy, materiál, metody výzkumu.....	5
1. 3 Mezipropoziční vztahy, stav zkoumané problematiky	7
1. 4 Žánr mezinárodní smlouvy, stav zkoumané problematiky	9
II. TEORETICKO-EMPIRICKÁ ČÁST	10
2. 1 Právní styl	10
2. 1. 1 Vymezení pojmu - právní nebo právnický styl?	10
2. 1. 2 Charakteristické znaky	10
2. 1. 3 Znaky českého právního stylu	15
2. 1. 4 Znaky španělského právního stylu	16
2. 1. 5 Žánry právního stylu	17
2. 2 Právní překlad	18
2. 3 Žánr mezinárodní smlouvy	20
2. 3. 1 Definice mezinárodní smlouvy	20
2. 3. 2 Dominantní komunikativní funkce mezinárodní smlouvy	26
2. 3. 3 Struktura mezinárodní smlouvy	27
2. 3. 4 Existuje jednotná vstupní norma pro překlad mezinárodních smluv?	28
2. 3. 5 Vznik mezinárodní smlouvy	29
2. 4 Překladatelská analýza textu mezinárodní smlouvy	34
2. 4. 1 Vnětextové faktory	35
2. 4. 1. 1 Autor textu	35
2. 4. 1. 2 Intence textu	36
2. 4. 1. 3 Příjemce – čtenář textu	36
2. 4. 1. 4 Médium / kanál	36
2. 4. 1. 5 Místo	37
2. 4. 1. 6 Čas	37
2. 4. 1. 7. Podnět ke komunikaci	37
2. 4. 1. 8. Funkce textu	37
2. 4. 2 Vnitrotextové faktory	38
2. 4. 2. 1 Téma	38
2. 4. 2. 2 Obsah textu	38
2. 4. 2. 3 Presupozice	38
2. 4. 2. 4 Výstavba a členění textu	38
2. 4. 2. 5 Nonverbální prvky	40
2. 4. 2. 6. Lexikální rovina	40
2. 4. 2. 7 Syntaktická rovina	41
2. 4. 2. 8 Suprasegmentální prvky	42
2. 4. 2. 9 Účinek textu	42
2. 5 Shrnutí žánrových konvencí bilaterální mezinárodní smlouvy	42
2. 5. 1 Znaky společné bilaterální smlouvě v českém a španělském znění	42
2. 5. 1. 1 Vnětextové faktory	42
2. 5. 1. 2 Vnitrotextové faktory	43
2. 5. 2 Specifika českého textu bilaterální smlouvy	43
2. 5. 3 Specifika španělského textu bilaterální smlouvy	43
2. 6 Mezipropoziční vztahy	44

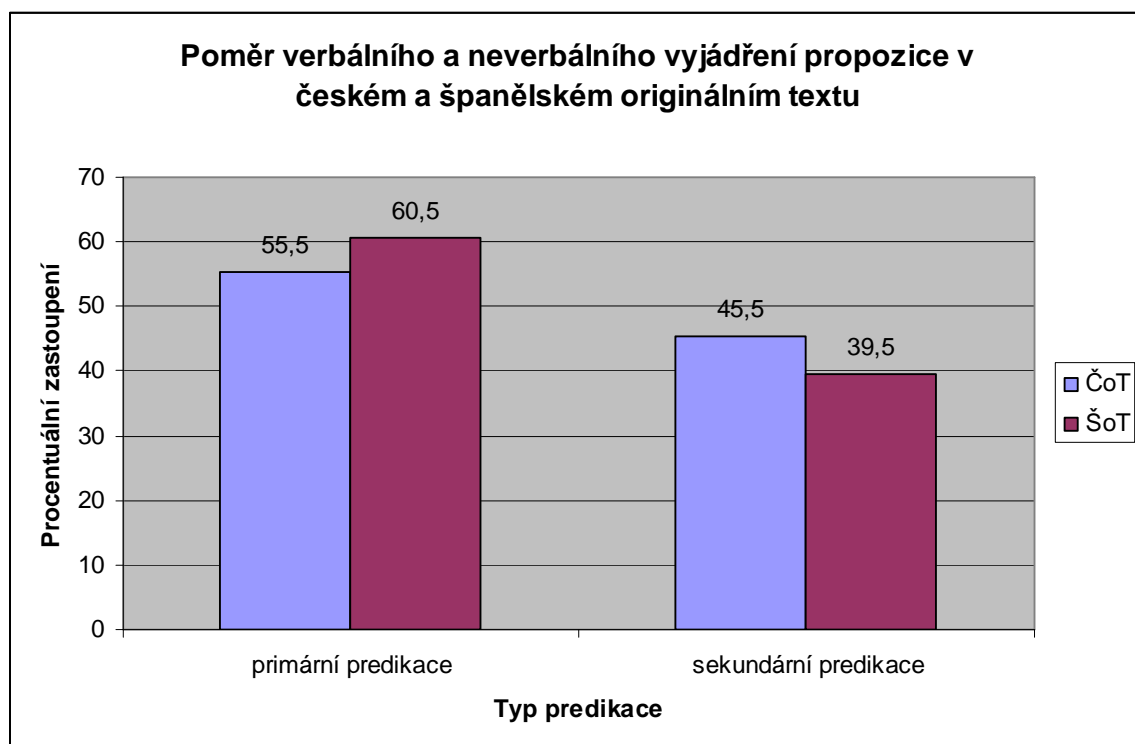
III. EMPIRICKÁ ČÁST	51
3. 1 Postup výzkumu.....	51
3. 2 Kvantitativní analýza originálních textů.....	52
3. 2. 1 Kvantitativní analýza prostředků pro vyjadřování mezipropozičních vztahů v českém originálním textu	52
3. 2. 1. 1 Materiál výzkumu	52
3. 2. 1. 2 Postup výzkumu.....	53
3. 2. 1. 3 Vyjádření propozice.....	53
3. 2. 1. 4 Typ predikace	55
3. 2. 1. 5 Mezipropoziční vztahy v souvětí.....	56
3. 2. 1. 6 Typ syntaktického celku	59
3. 2. 2 Kvantitativní analýza prostředků pro vyjadřování mezipropozičních vztahů ve španělském originálním textu	59
3. 2. 2. 1 Materiál výzkumu	59
3. 2. 2. 2 Postup výzkumu.....	60
3. 2. 2. 3 Vyjádření propozice.....	60
3. 2. 2. 4 Typ predikace	60
3. 2. 2. 5 Vyjádření mezipropozičních vztahů v souvětí.....	61
3. 2. 2. 6 Typ syntaktického celku	63
3. 2. 3 Srovnání prostředků pro vyjadřování mezipropozičních vztahů v českém a španělském originálním textu	64
3. 2. 3. 1 Vyjádření propozice.....	64
3. 2. 3. 2 Typ predikace	65
3. 2. 3. 3 Mezipropoziční vztahy	66
3. 2. 3. 4 Typ syntaktického celku	67
3. 3 Kvantitativní analýza překladových textů	68
3. 3. 1 Kvantitativní analýza prostředků pro vyjadřování mezipropozičních vztahů v českém překladovém textu.....	68
3. 3. 1. 1 Materiál výzkumu	68
3. 3. 1. 2 Postup výzkumu.....	68
3. 3. 1. 3 Vyjádření propozice.....	69
3. 3. 1. 4 Typ predikace	69
3. 3. 1. 5 Mezipropoziční vztahy v souvětí.....	70
3. 3. 1. 6 Typ syntaktického celku	71
3. 3. 2 Kvantitativní analýza prostředků pro vyjadřování mezipropozičních vztahů ve španělském překladovém textu	72
3. 3. 2. 1 Materiál výzkumu	72
3. 3. 2. 2 Vyjádření propozice.....	72
3. 3. 2. 3 Typ predikace	73
3. 3. 2. 4 Mezipropoziční vztahy	73
3. 3. 2. 5 Typ syntaktického celku	75
3. 3. 3 Kvantitativní srovnání prostředků pro vyjadřování mezipropozičních vztahů v českém originálním a v českém překladovém textu	76
3. 3. 3. 1 Postup výzkumu.....	76
3. 3. 3. 2 Vyjádření propozice.....	76
3. 3. 3. 3 Typ predikace	77
3. 3. 3. 4 Mezipropoziční vztahy v souvětí.....	78
3. 3. 3. 5 Typ syntaktického celku	80
3. 3. 4 Kvantitativní srovnání prostředků pro vyjadřování mezipropozičních vztahů ve španělském originálním a ve španělském překladovém textu	80

3. 3. 4. 2 Typ predikace	81
3. 3. 4. 3 Mezipropoziční vztahy v souvětí	82
3. 3. 4. 4 Typ syntaktického celku	84
3. 4 Kvantitativní analýza zaměřená na rozbor prostředků pro vyjadřování mezipropozičních vztahů v českém překladovém a ve španělském překladovém textu	84
3. 4. 2 Typ predikace	85
3. 4. 3 Mezipropoziční vztahy v souvětí	86
3. 4. 4 Typ syntaktického celku	89
3. 5 Translatologická analýza	89
3. 5. 1 Jednotka překladu	89
3. 5. 2 Postup a materiál výzkumu	90
3. 5. 3 Translatologická analýza z hlediska vyjadřování mezipropozičních vztahů v překladu	90
3. 5. 3. 1. Verbum finitum v hlavní větě	90
3. 5. 3. 2 Verbum finitum ve vedlejší větě	92
3. 5. 3. 3. Polovětná konstrukce s infinitivem	95
3. 5. 3. 4 Polovětná konstrukce s participiem	97
3. 5. 3. 5. Polovětná konstrukce s gerundiem	99
3. 5. 4 Souhrnný přehled vyjádření propozice v českém překladovém textu	102
IV. ZÁVĚR	103
4.1 Vymezení žánrových konvencí bilaterální mezinárodní smlouvy v oblasti mezipropozičních vztahů	103
4. 1. 1 Český originální text bilaterální mezinárodní smlouvy	103
4. 1. 2 Španělský originální text bilaterální mezinárodní smlouvy	103
4. 1. 3 Vymezení míry překladovosti v českém překladovém textu	104
4. 1. 3. 1 Explicitnost - implicitnost vyjádření propozice	104
4. 1. 3. 2 Mezipropoziční vztahy v souvětí a vyjádření syntaktického celku ...	104
4. 1. 4 Porovnání hypotéz s výsledky empirického výzkumu	105
V. SHRUTÍ	110
VI. RESUMEN	111
VII. SUMMARY	112
VIII. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	114
8. 1 Primární literatura	114
8. 2 Sekundární literatura	114
8. 3 Slovníky	120
IX. PŘÍLOHY	124

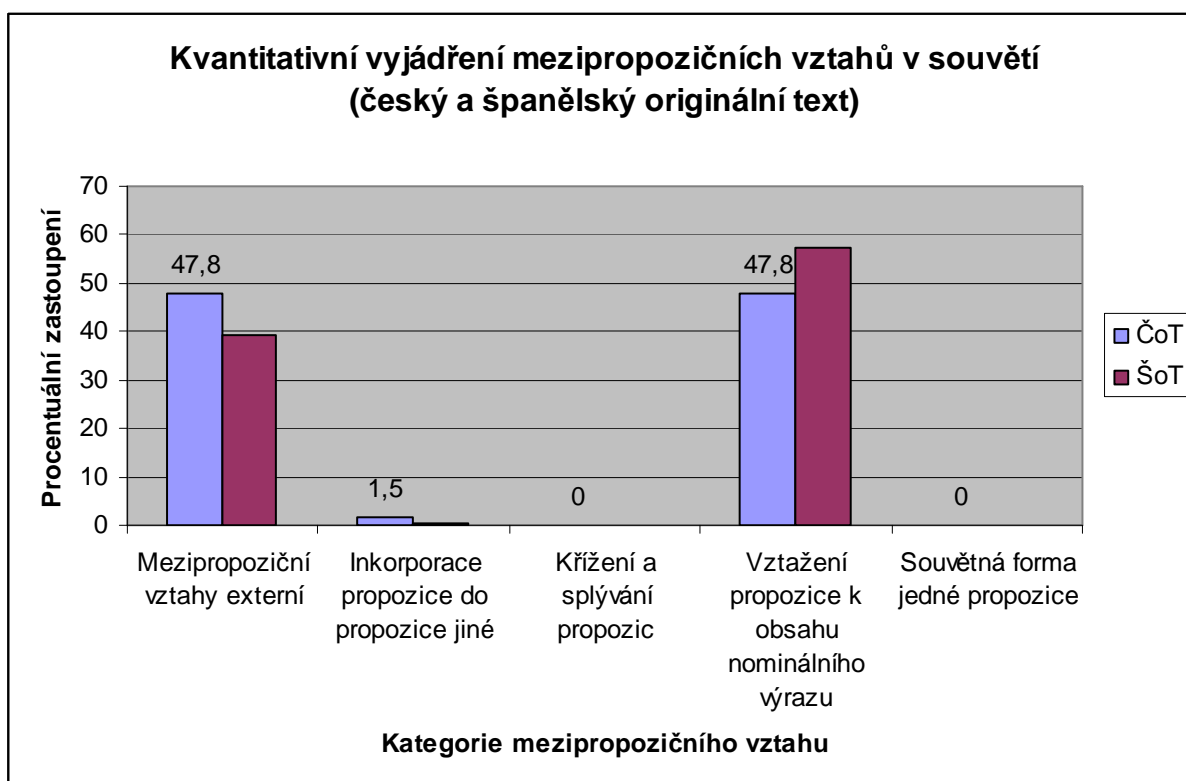
IX. Přílohy

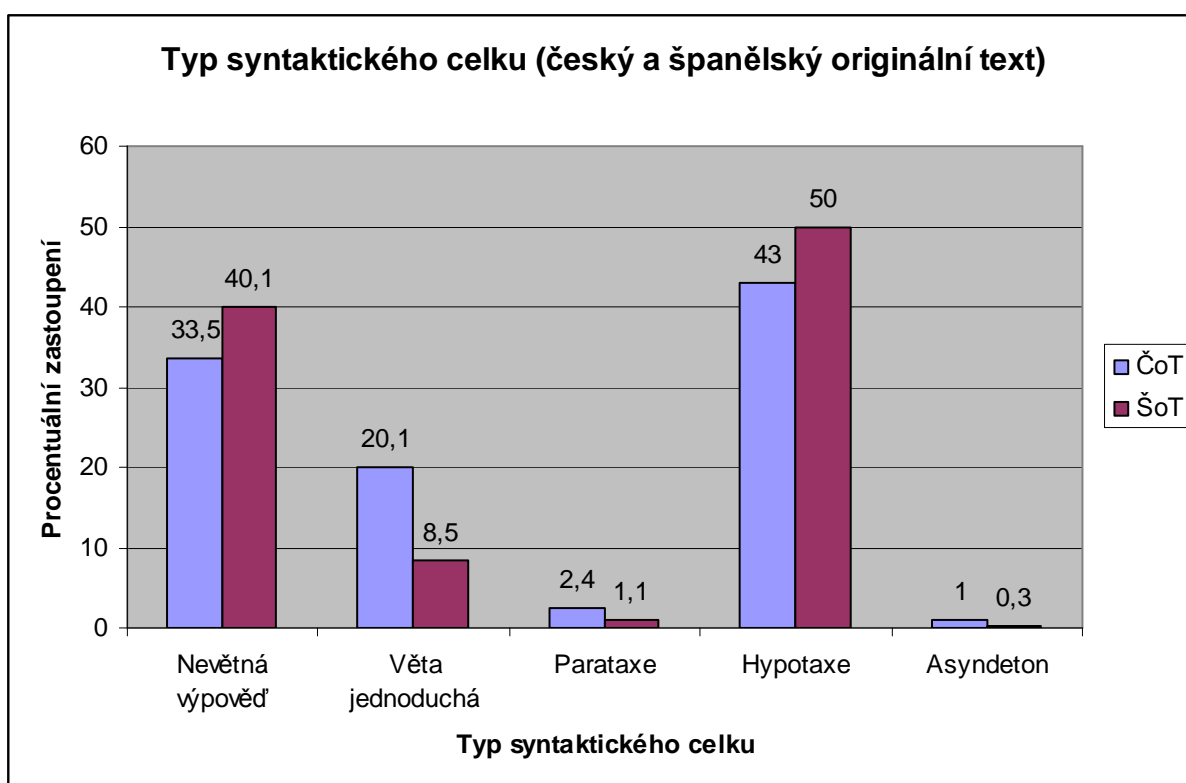
Graf 1 Kvantitativní vyjádření propozice (český a španělský originální text)

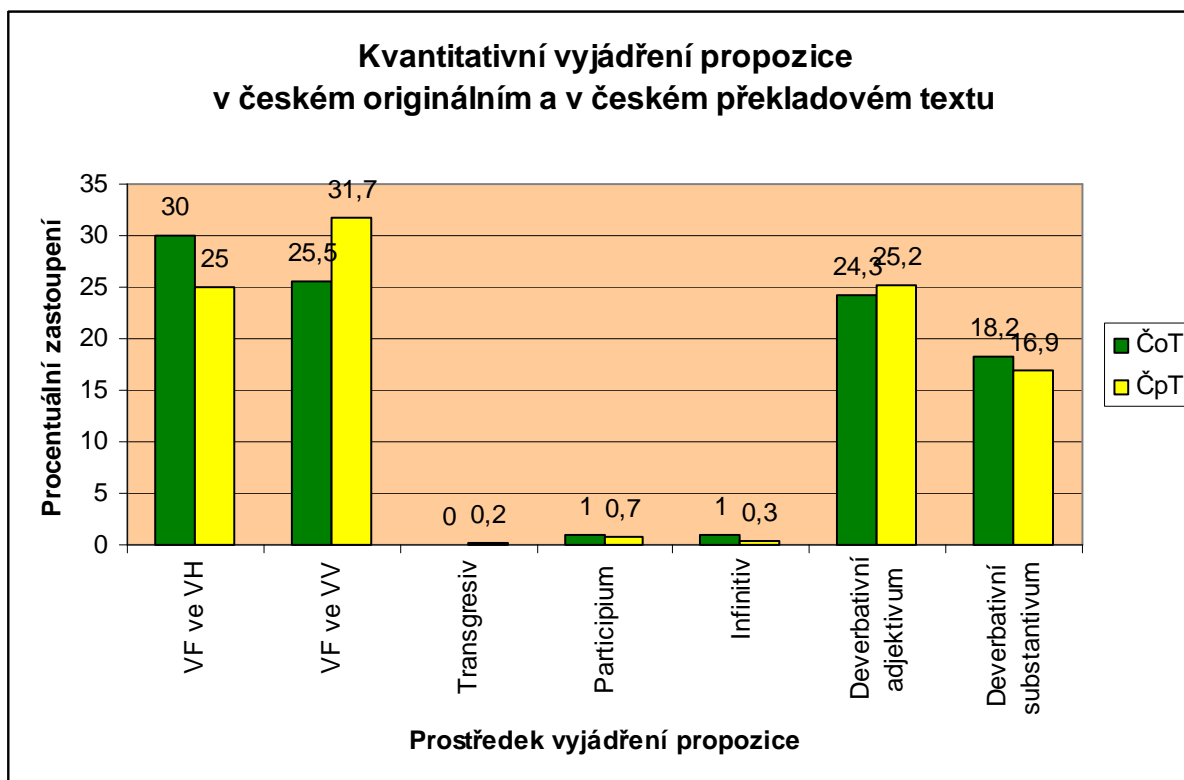
Graf 2 Poměr verbálního a neverbálního vyjádření propozice (český a španělský originální text)

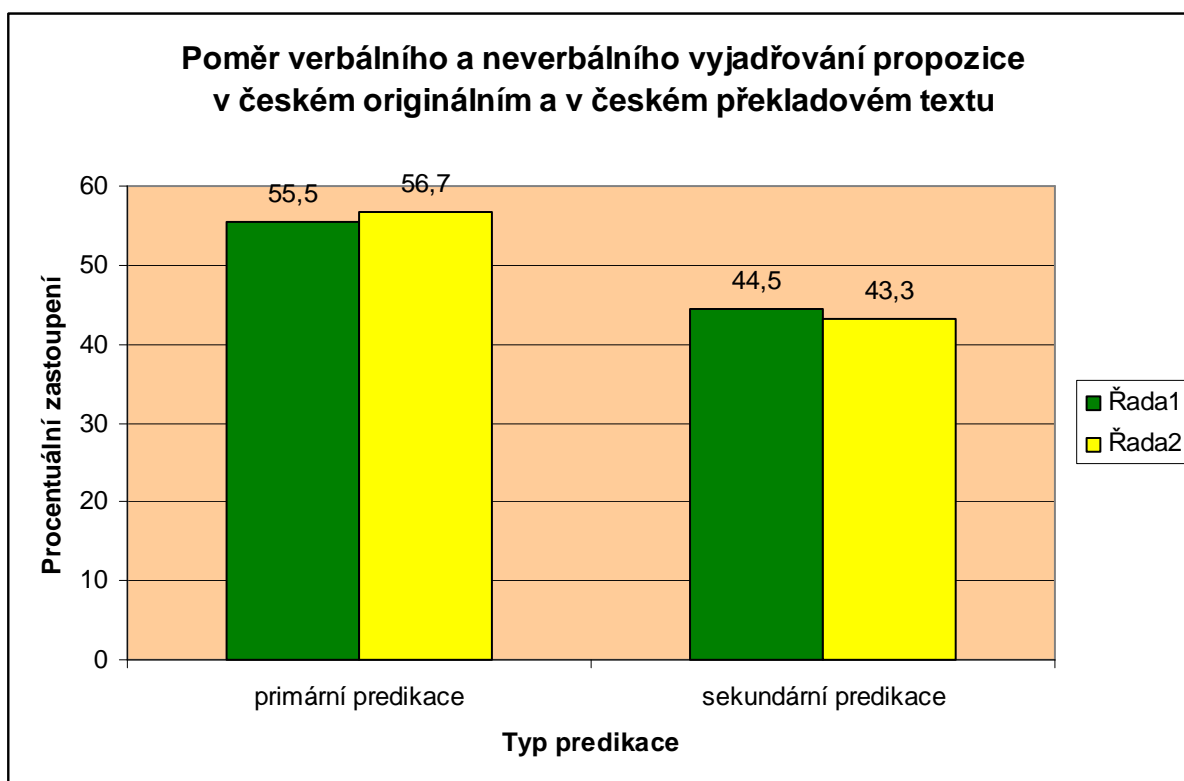
Graf 3 Kvantitativní vyjádření mezipropozičních vztahů v souvětí (český a španělský originální text)

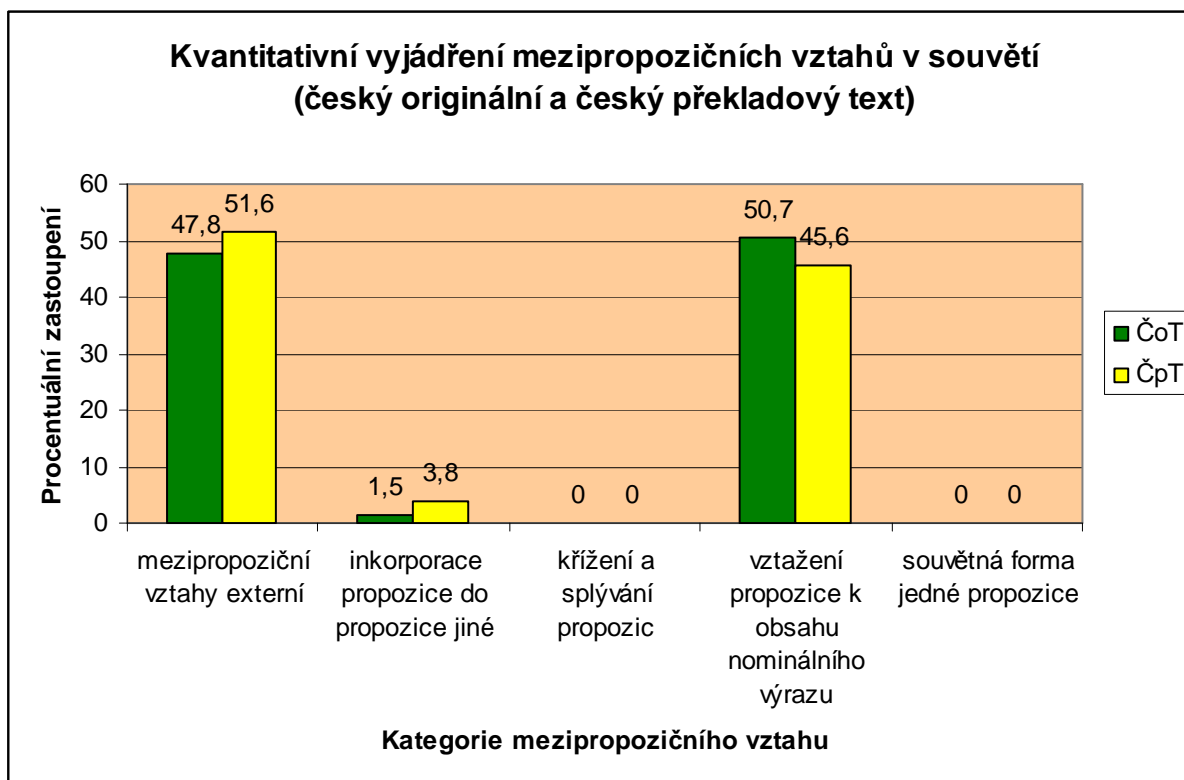
Graf 4 Typ syntaktického celku (český a španělský originální text)

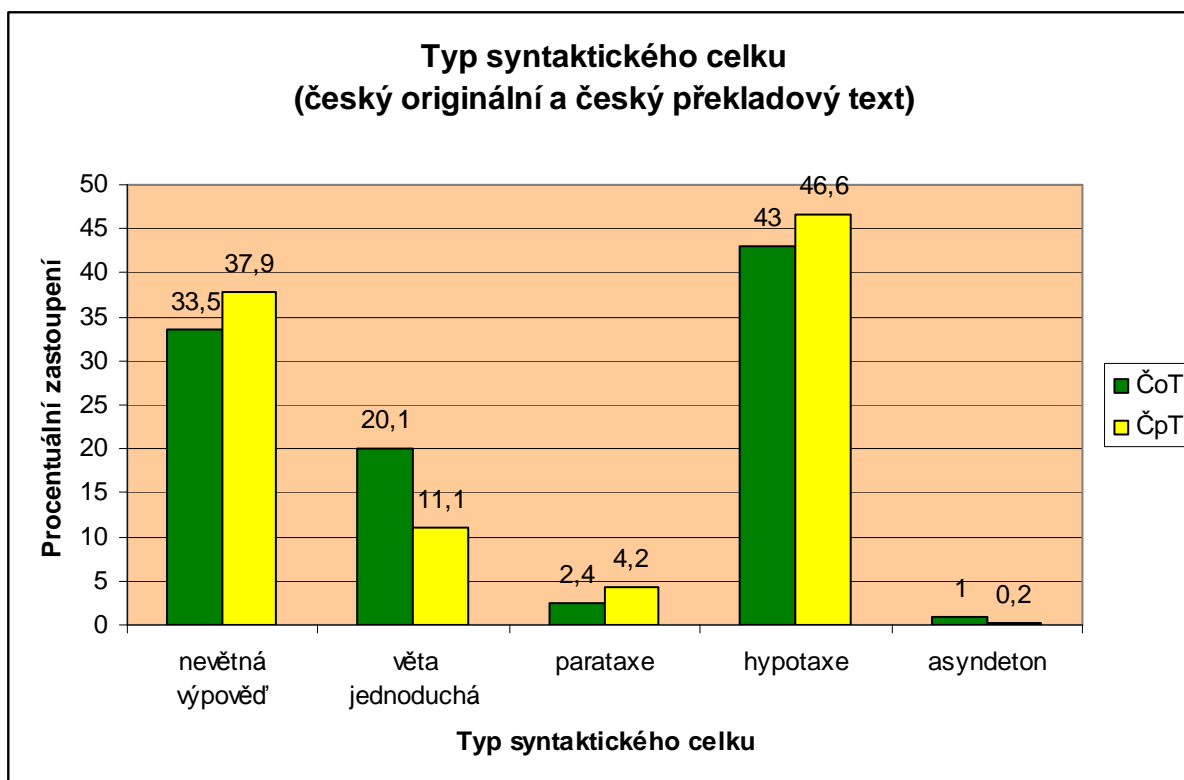
Graf 5 Kvantitativní vyjádření propozice (český originální a český překladový text)

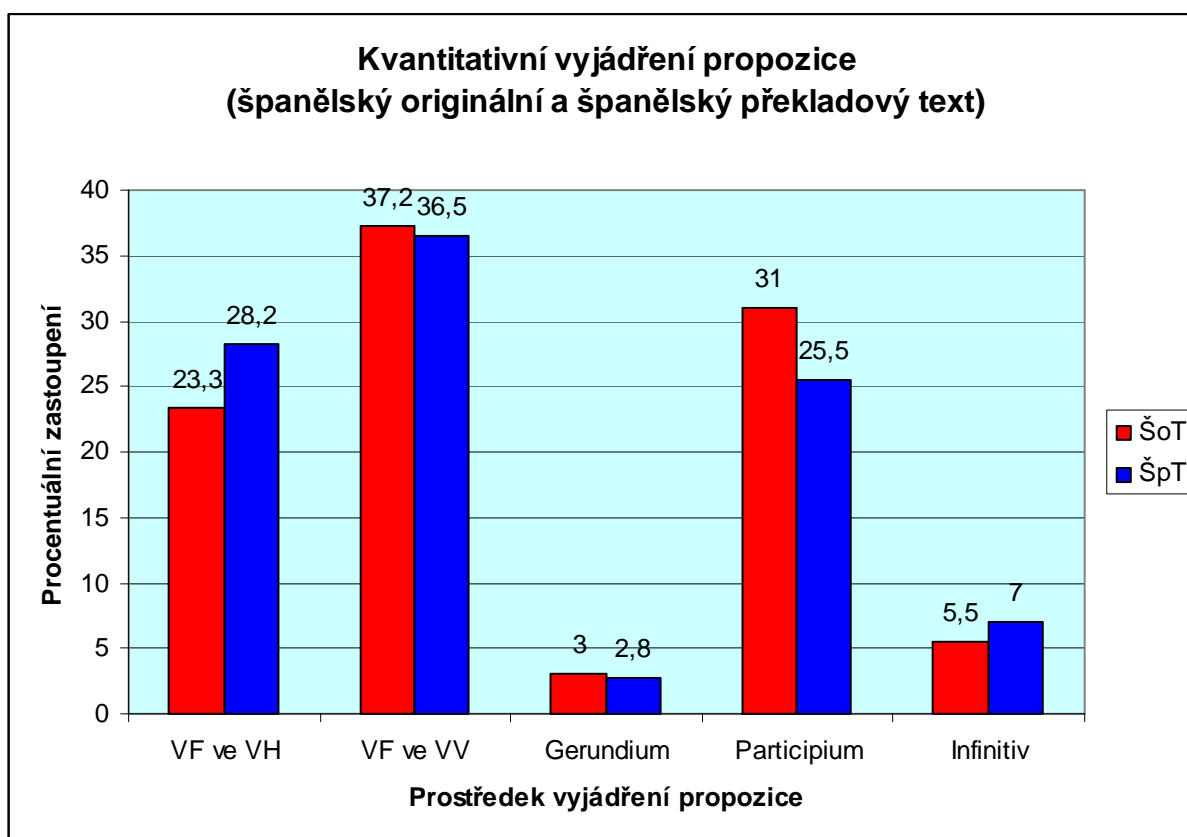
Graf 6 Poměr verbálního a neverbálního vyjadřování propozice (český originální a český překladový text)

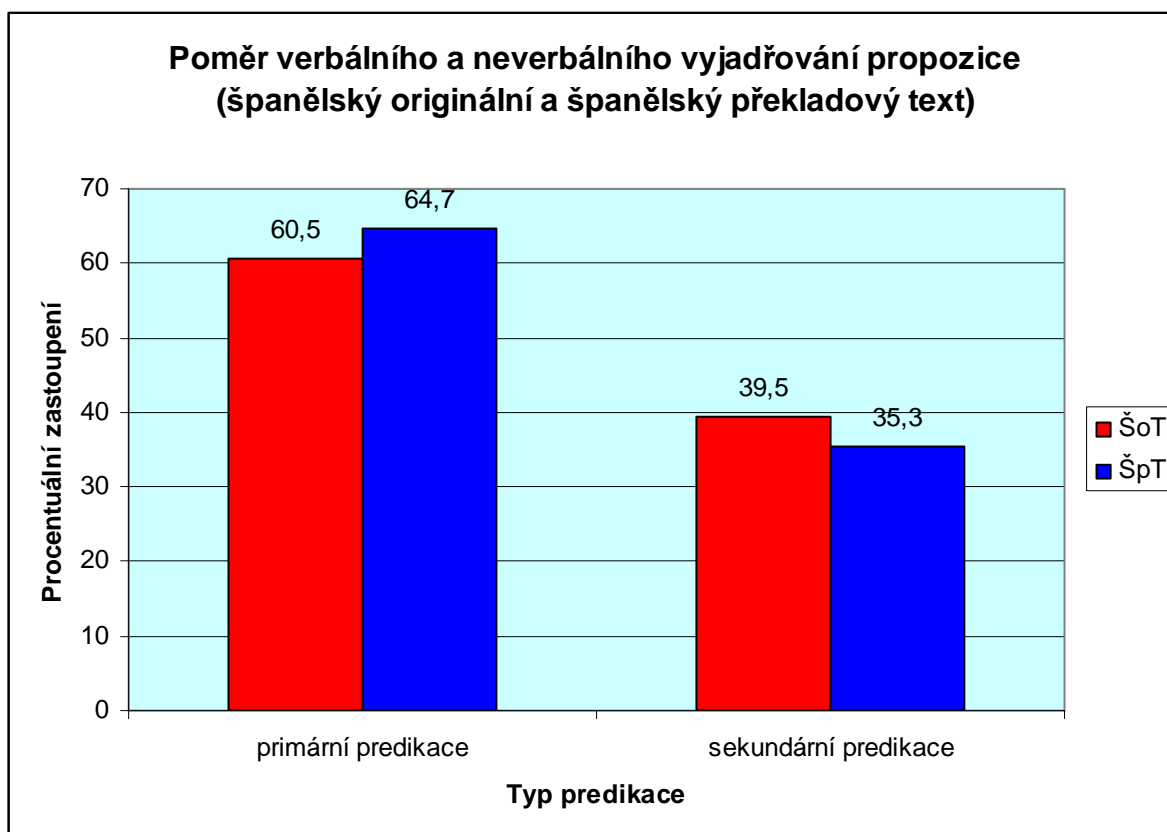
Graf 7 Kvantitativní vyjádření mezipropozičních vztahů v souvětí (český originální a český překladový text)

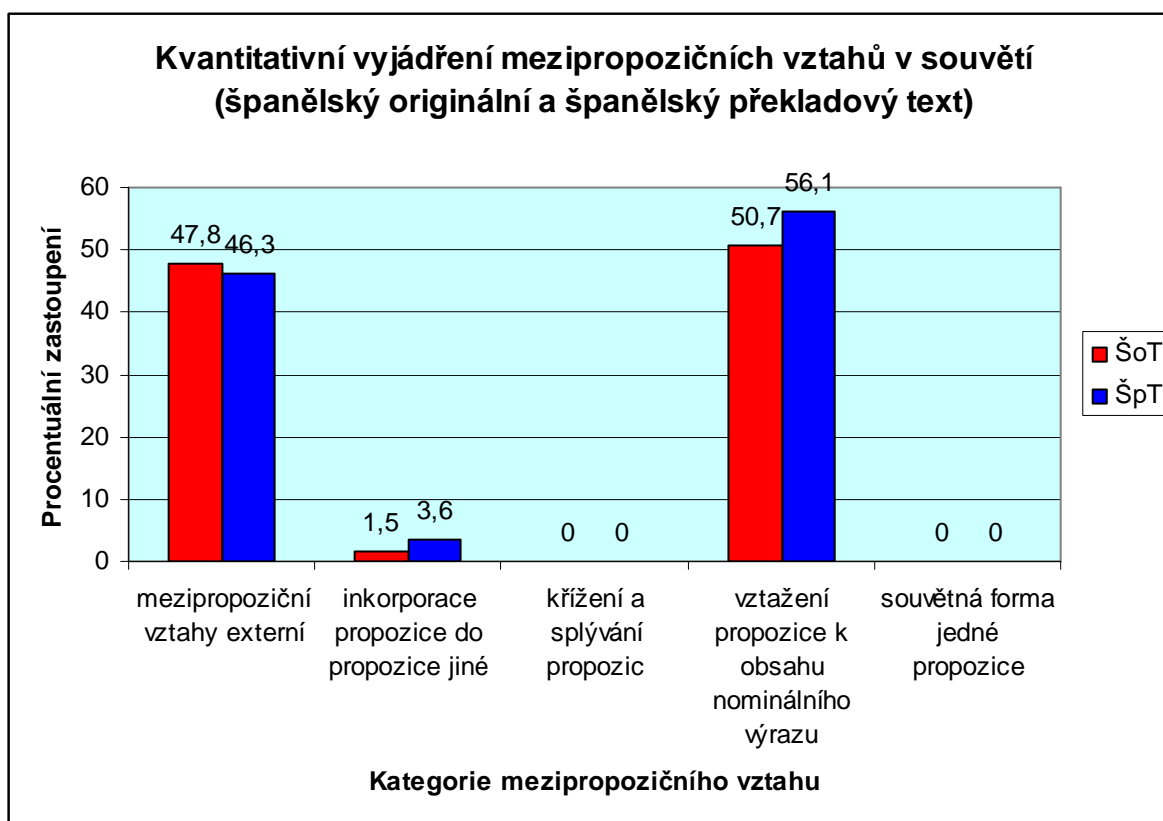
Graf 8 Typ syntaktického celku (český originální a český překladový text)

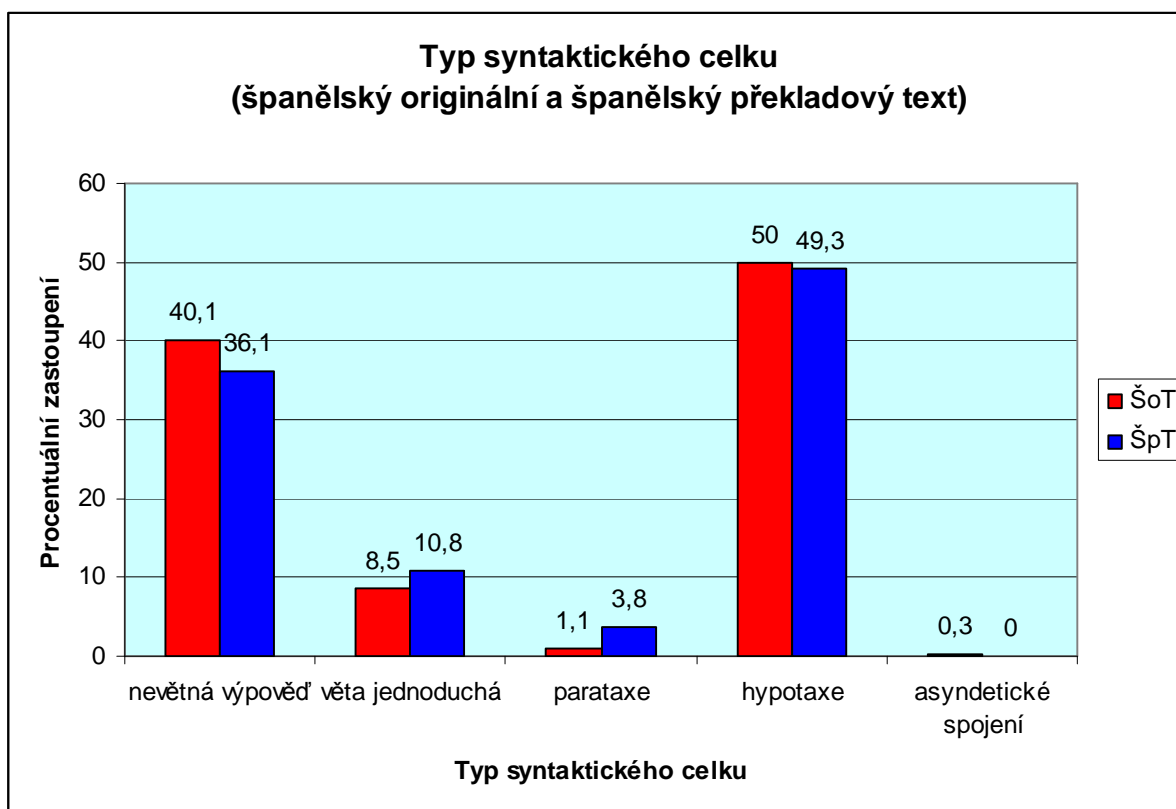
Graf 9 Kvantitativní vyjádření propozice (španělský originální a španělský překladový text)

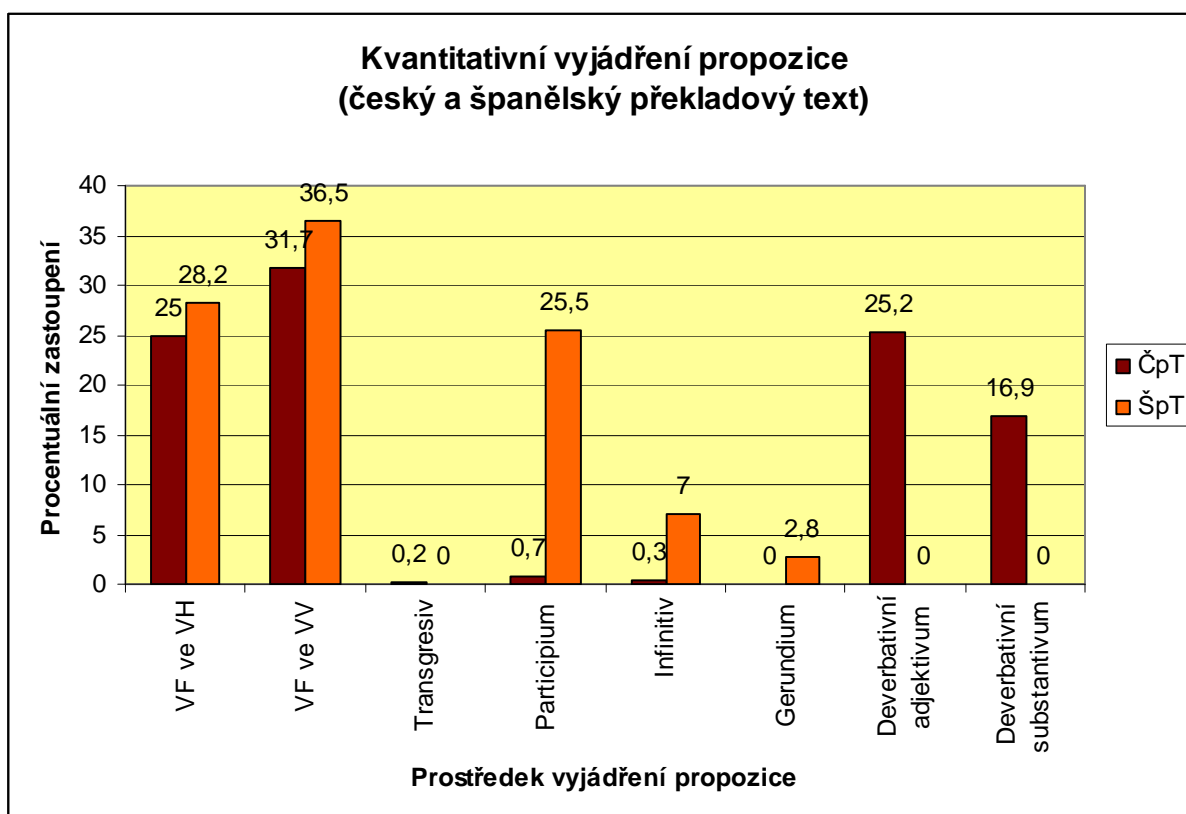
Graf 10 Poměr verbálního a neverbálního vyjadřování propozice (španělský originální a španělský překladový text)

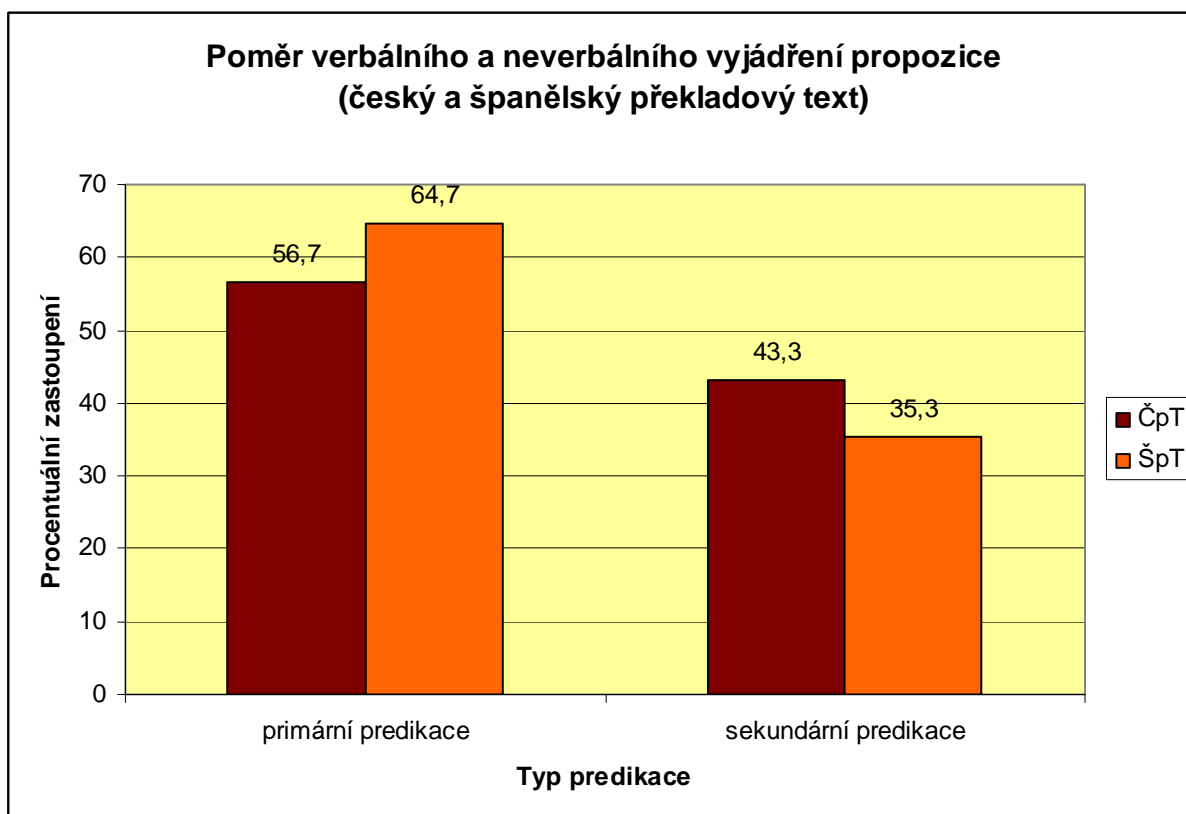
Graf 11 Kvantitativní vyjádření mezipropozičních vztahů v souvětí (španělský originální a španělský překladový text)

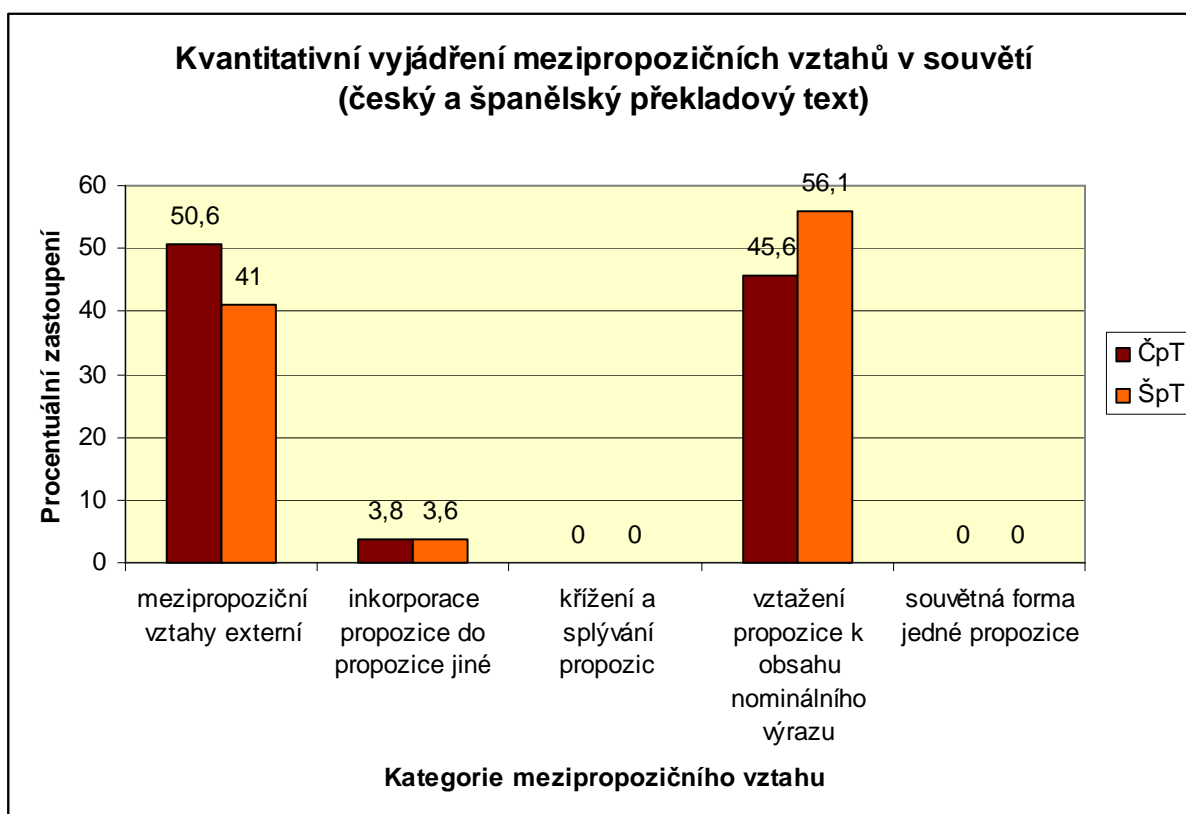
Graf 12 Typ syntaktického celku (španělský originální a španělský překladový text)

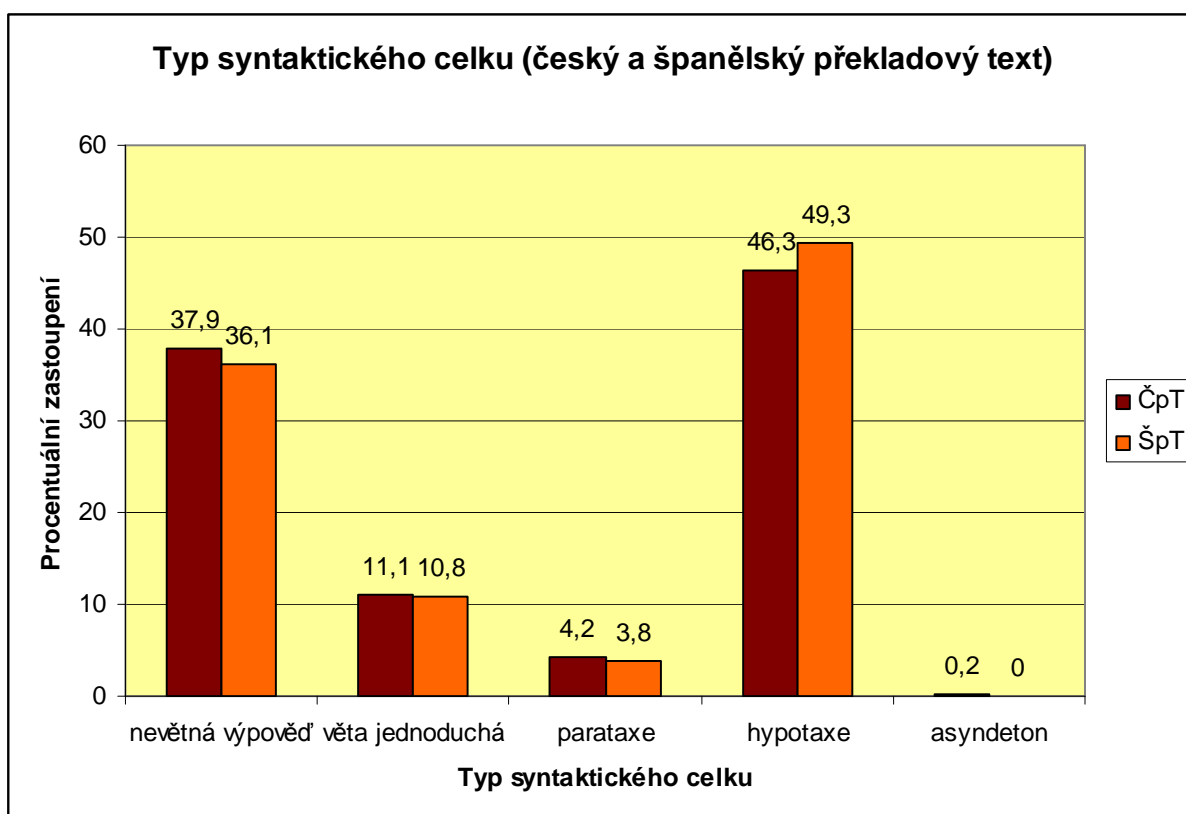
Graf 13 Kvantitativní vyjádření propozice (český a španělský překladový text)

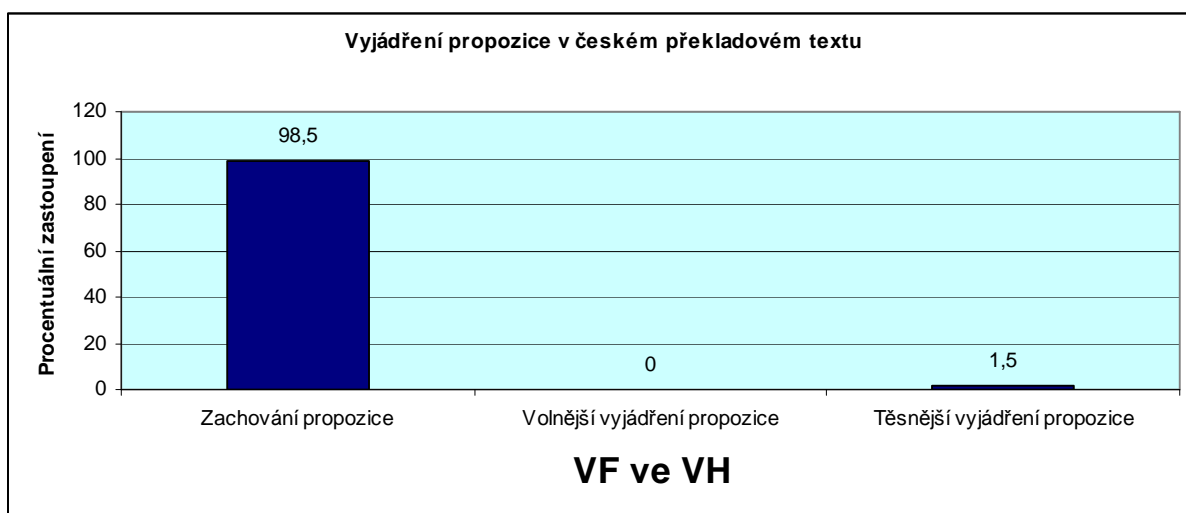
Graf 14 Poměr verbálního a neverbálního vyjadřování propozice (český a španělský překladový text)

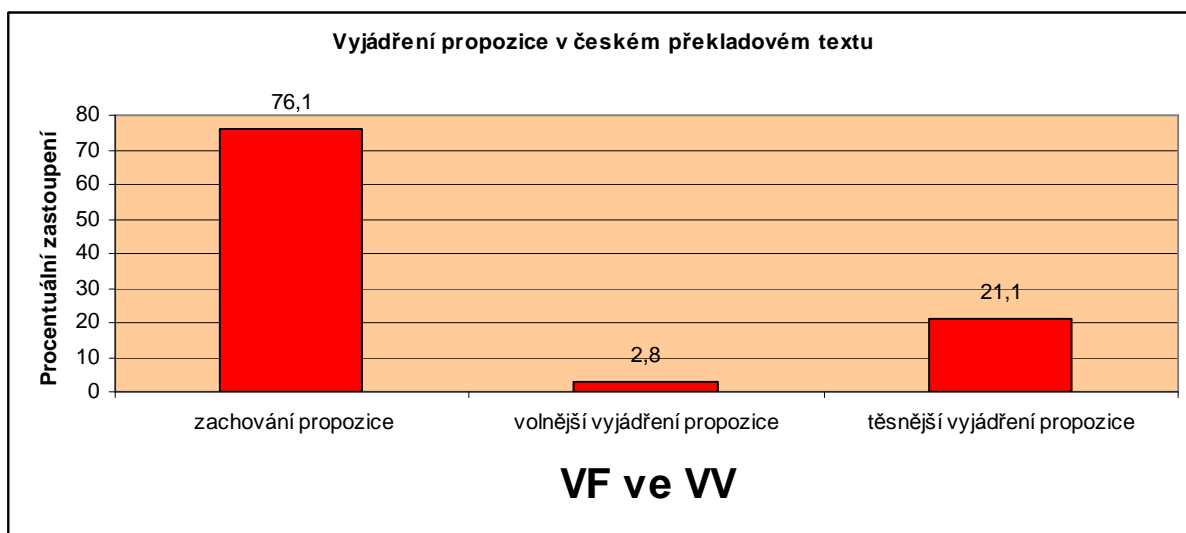
Graf 15 Kvantitativní vyjádření mezipropozičních vztahů v souvětí (český a španělský překladový text)

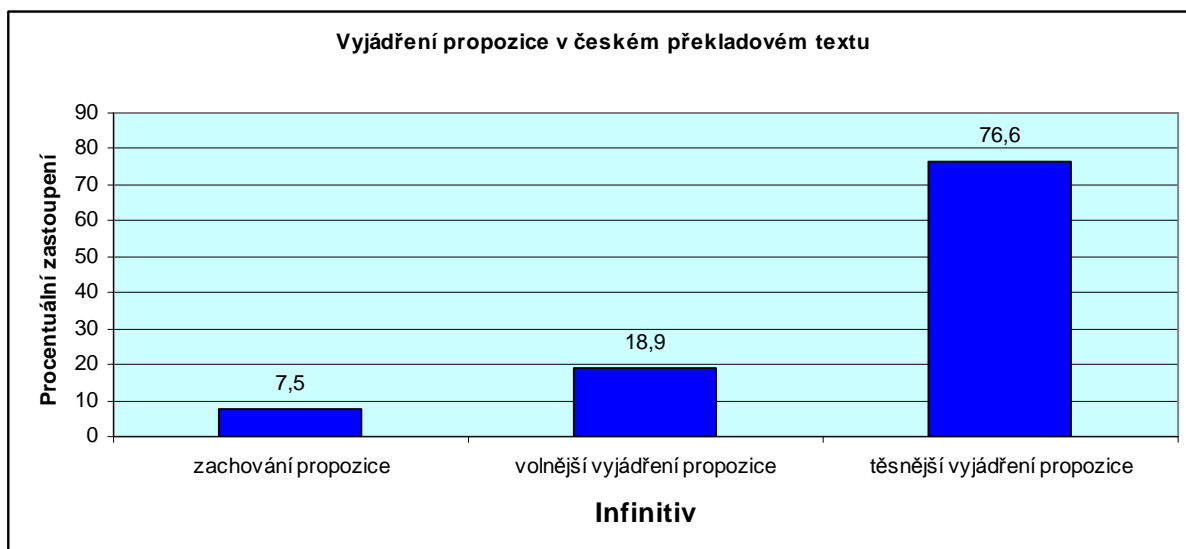
Graf 16 Typ syntaktického celku (český a španělský překladový text)

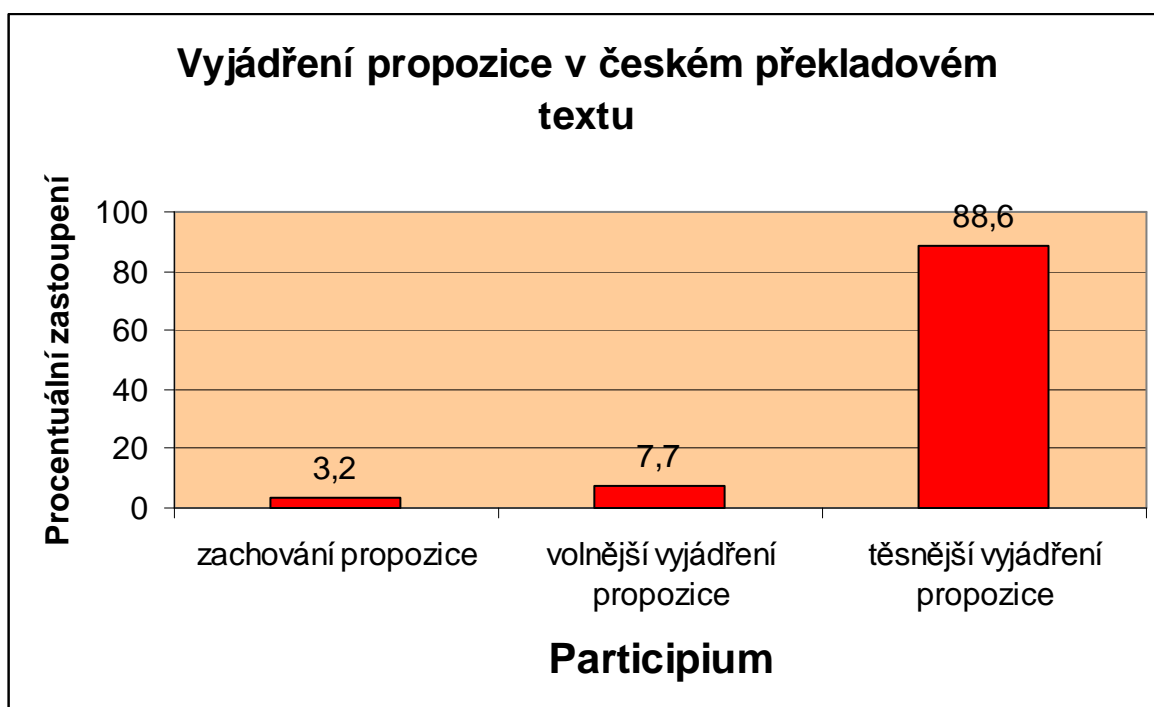
Graf 17 Vyjádření propozice v českém překladovém textu

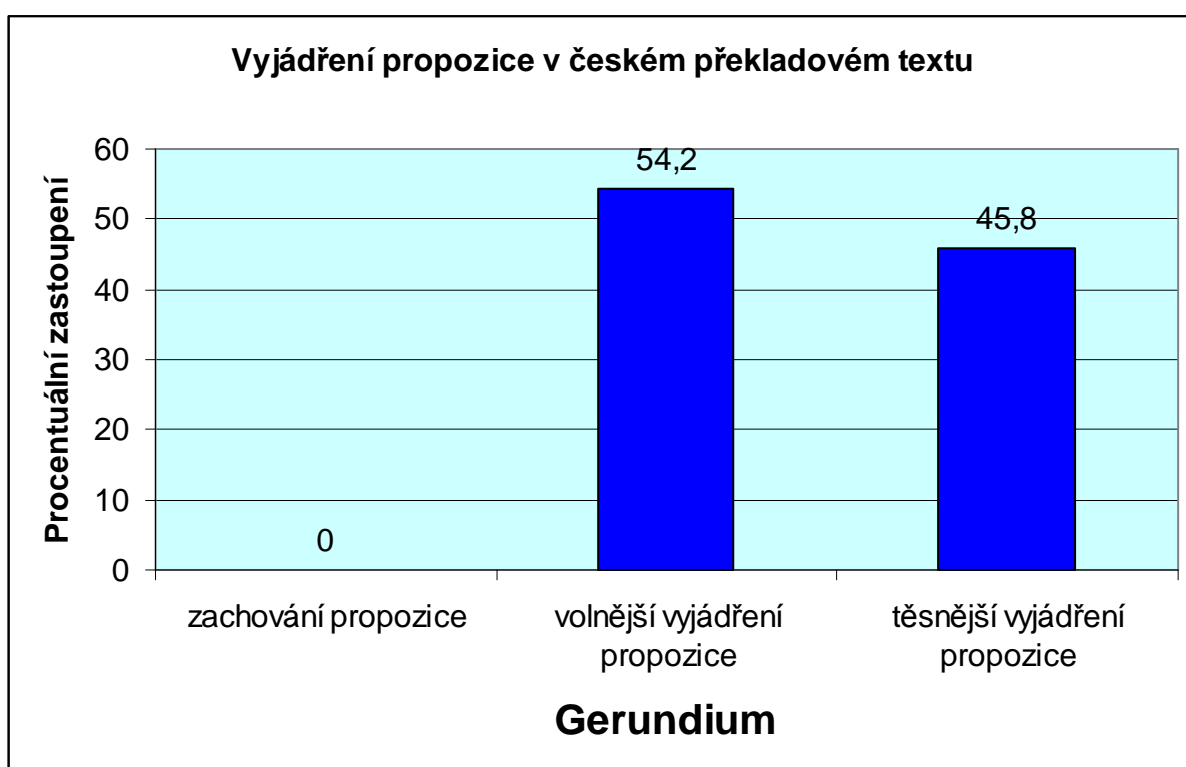
Graf 18 Vyjádření propozice v českém překladovém textu

Graf 19 Vyjádření propozice v českém překladovém textu

Graf 20 Vyjádření propozice v českém překladovém textu

Graf 21 Vyjádření propozice v českém překladovém textu